8
Fotovoltaika na vzestupu

14
Evropské mzdy

18
Robert Šanda: Administrativní data pomáhají

32
Pavla Gomba: Děti nejsou jenom naše budoucnost

44
Mezinárodní srovnání inflace

STATISTIKA&MY

ČASOPIS ČESKÉHO STATISTICKÉHO ÚŘADU

09 | 2023 – ROČNÍK 13

TÉMA

Děti v Česku

- Děti v populaci
- Migrace dětí
- Děti ve školách
- Děti a sport

1 750 808

dětí ve věku 0–14 let žilo v Česku na konci roku 2022.

V posledních deseti letech počet dětí v populaci mírně roste, ve srovnání s druhou polovinou minulého století se však jedná o výrazný pokles.

www.statistikaamy.cz

HLEDÁME DÍTĚ ČESKA

UNICEF ČR hledá výjimečné děti a mladé lidi, kteří inspirují své vrstevníky a mají zájem o své okolí.

ZNÁTE DOBRÉHO KANDIDÁTA?

NOMINUJTE JEŠTĚ DNES !

VÍCE INFORMACÍ

WWW.DITECESKA.CZ

unicef | pro každé dítě

O dětech z mnoha úhlů pohledu

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,
čas od času se v našem časopise zabýváme tématem seniorů nebo dalších skupin obyvatel podle různých charakteristik a tentokrát jsme se zaměřili na děti a mládež. Pro tuto věkovou skupinu neexistuje ucelená statistika, tak se to alespoň tímto způsobem snažíme trochu napravit. V první části se zabýváme demografií, tedy vývojem počtu dětí v Česku během posledních dvaceti let. Trend se v čase výrazně mění v souvislosti s velikostí populační vlny rodičů a jeho aktuální stav samozřejmě citelně dopadá na vytíženost kapacit zdravotnických a školských zařízení. Z dat posledního sčítání lidu vychází analýza migrace dětí, a to nejen ze zahraničí, ale i v rámci České republiky. Například více než čtvrtina patnáctiletých dětí žije v jiné obci, než se narodila. Věnujeme se také struktuře žáků v mateřských, základních i středních školách, která byla v posledním školním roce výrazně ovlivněna migrační vlnou občanů Ukrajiny. Velkým tématem letošního roku se staly přijímací zkoušky na střední školy a v této souvislosti je zajímavé se podívat na strukturu středoškolských studentů. Například v maturitních oborech převažují dívky nad chlapci, a to zejména na gymnáziích. Z pohledu oboru vzdělání nejrychleji přibývá žáků ve školách se zdravotnickým zaměřením. Podívali jsme se také na to, kolik dětí se věnuje organizovanému sportu. Je to téměř 406 tisíc, což je necelá čtvrtina ze všech mladých lidí ve věku 5–19 let.

V souvislosti s tématem čísla jsme vyzpovídali výkonnou ředitelku českého zastoupení UNICEF Pavlu Gombu. V rozhovoru přibližuje mimo jiné neveselou situaci dětí v zemích s velmi nízkou ekonomickou úrovní.

Několik článků se věnuje oblasti zaměstnanosti a mezd. Analýza Dalibora Holého porovnává nominální úroveň průměrné mzdy v jednotlivých zemích Evropské unie. V loňském roce dosáhla ČR 55 % průměru EU a rozdíly mezi zeměmi na obou stranách žebříčku jsou stále obrovské. Trhu práce se týká také článek věnovaný pracovním dovednostem. V rámci výběrového šetření jsme zjistili, že pětina pracujících využívá po většinu své pracovní doby počítač, tablet nebo mobil. Je to významně méně než v průměru zemí EU, kde tento podíl dosahuje 30 %. V rubrice „Lidé a společnost“ jsme se tentokrát zaměřili na vývoj pracovní neschopnosti. To je téma, které bývá čas od času předmětem vášnivých diskuzí, zejména s ohledem na možné zneužívání nemocenských dávek.

V pravidelné analýze rozebíráme vývoj spotřeby domácností v loňském roce, která se vlivem vysoké inflace oproti předchozímu období snížila. Domácnosti přitom omezily jak dlouhodobou, tak i krátkodobou spotřebu. Z ekonomických témat se věnujeme také situaci automobilového průmyslu a sektoru služeb. Nakonec bych rád upozornil na článek k tématu inflace. Vysvětlujeme v něm, jak se počítá index spotřebitelských cen a také, jaký je rozdíl mezi národním a harmonizovaným evropským indexem. Zatímco národní index komplexněji postihuje vývoj cenové hladiny, harmonizovaný index je vymezen o něco úžeji, ale je zase lépe mezinárodně srovnatelný.

Ať se vám náš časopis dobře čte, a zachovejte nám přízeň!

MAREK ROJÍČEK
předseda ČSÚ

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD

STATISTIKA&MY

MĚSÍČNÍK ČESKÉHO STATISTICKÉHO ÚŘADU 09/2023
ROČNÍK 13, vychází 10x ročně

ADRESA REDAKCE: Český statistický úřad,
Na padesátém 81, 100 82 Praha 10
telefon: 274 054 248, e-mail: redakce@czso.cz

REDAKCE: Michal Novotný (šéfredaktor), Pavel Černý (vedoucí redaktor), Pavel Hortig, Jan Cieslar, Jan Ernest, Eva Henzlerová, Dalibor Holý, Jaroslav Sixta, Karolína Zábojníková

REDAKČNÍ RADA: Ing. Josef Vlášek (předseda), Ing. Michal Novotný (místopředseda), doc. JUDr. PhDr. David Elischer, Ph.D., Ing. Eva Krumpová, Ing. Marek Rojíček, Ph.D., Egor Sidorov, Ph.D., Mgr. Jana Slavníková, Mgr. Irena Stupňánková, Ing. Pavla Trendová, Mgr. Ing. Martin Zelený, Ph.D.

LAYOUT ČASOPISU: Veronika Wölfelová, Jana Chocholoušová

GRAFICKÁ ÚPRAVA: Tomáš Kubašta, Veronika Wölfelová
JAZYKOVÁ KOREKTURA: Tamara Wölfelová, Erika Hanáčková
FOTOGRAFIE: archiv ČSÚ, shutterstock.com, Tereza Koutecká, freepik.com

TISK: Jiří Bartoš – SLON, spol. s r. o.

VYDAVATEL: Český statistický úřad, www.statistikaamy.cz, ISSN 1804-7149, ev. č. MK ČR E 1992

PODMÍNKY PRO VYUŽÍVÁNÍ A DALŠÍ ZVEŘEJŇOVÁNÍ INFORMACÍ Z ČASOPISU STATISTIKA & MY:
bit.ly/3ddicBp

10

Tempo růstu tržeb ve službách postupně zpomalovalo. V prvním čtvrtletí letošního roku se tržby (v běžných cenách, očištěné o kalendářní vlivy) v odvětví služeb meziročně zvýšily o 8,1 %.

16

Polovina pracujících u nás nevykonává těžkou fyzickou práci. Většinu své pracovní doby tráví fyzickou prací v Česku zhruba 18 % pracujících. Největší zastoupení těžce fyzicky pracujících v EU mají Itálie, Irsko a Slovensko.

40

Dočasně práce neschopných přibývá. Z důvodu nemoci chybělo loni každý den na pracovišti téměř čtvrt milionu osob. Nejčastější příčinou absence byly respirační choroby.

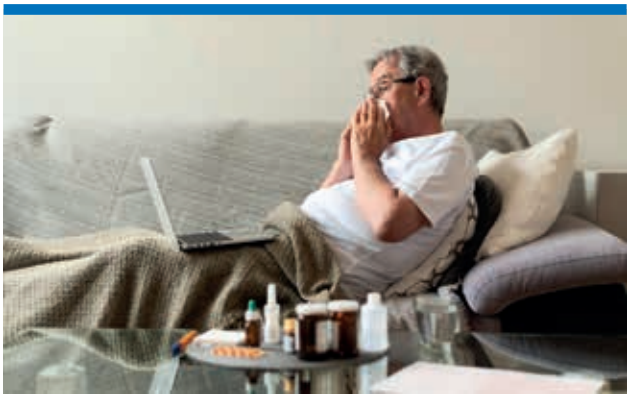

DĚTI V ČESKU

22 Děti v populaci Česka
24 Migrace dětí
27 Děti v našich školách
30 Malí sportovci

UDÁLOSTI

5 Statistika zahraničního obchodu nově
5 Společná publikace výsledků vědeckých prací
5 Nejlepší statistické plakáty

ZE SVĚTA

6 Očkování proti malárii zahájeno
7 Brazílie má méně obyvatel, než se předpokládalo
7 Spotřeba a těžba uhlí v EU rostla i v roce 2022

STATISTIKA ODVĚTVÍ

8 Fotovoltaika na vzestupu
10 Tempo růstu tržeb ve službách postupně zpomalovalo
12 Průmyslovou výrobu podržel segment automotive

TRH PRÁCE A SOCIÁLNÍ STATISTIKY

14 Evropské mzdy
16 Polovina pracujících u nás nevykonává těžkou fyzickou práci

ROZHOVOR

18 Administrativní data hrají při sčítání stále větší roli
32 Děti nejsou jenom naše budoucnost

ANALÝZA

38 Domácnosti loni omezily spotřebu potravin

LIDÉ A SPOLEČNOST

40 Dočasně práce neschopných přibývá

METODIKA

44 Mezinárodní srovnání inflace

HISTORIE

48 Jak si Češi měnili německá jména

MAKROEKONOMIKA A FINANCE

50 Růst spotřeby domácností v EU zpomaluje

Statistika zahraničního obchodu nově

ČSÚ spustil novou vyhledávací aplikaci s názvem Databáze zahraničního obchodu se zbožím, v níž jsou obsaženy údaje zahraničního obchodu se zbožím založené na principu změny vlastnictví mezi rezidenty a nerezidenty.

Nová vyhledávací aplikace obsahuje podrobné údaje za zboží, které překročilo hranici ekonomického území našeho státu a zároveň u něj došlo ke změně vlastnictví mezi rezidentem a nerezidentem. V databázi jsou dostupné údaje od roku 2020, přepočtené aktualizovanou metodou, v třídění dle jednotlivých komodit v různých klasifikacích a v podrobnosti až do úrovně jednotlivých položek kombinované nomenklatury, s možností kombinace se zeměmi a ve vybraných časových obdobích.

Údaje obsažené v Databázi zahraničního obchodu se zbožím mají statistický charakter a vypovídají o skutečně provedených obchodech mezi rezidenty a nerezidenty ČR. Nelze je zaměňovat s vykázanými toky zboží, které změnu vlastnictví nezohledňují, a které jsou součástí databáze pohybu zboží přes hranice. Údaje zahraničního obchodu se zbožím lépe vystihují ekonomickou realitu mezinárodního obchodování ČR, pro mezinárodní srovnání údajů je ovšem nutné i nadále využívat údaje statistiky pohybu zboží přes hranice, která je založena na harmonizované mezinárodní metodice.

bit.ly/3PadVSz

Nejlepší statistické plakáty

V rámci červnového 64. světového statistického kongresu v kanadské Ottawě byly vyhlášeny výsledky letošního ročníku soutěže o nejlepší statistický plakát. Soutěže se v národních kolech zúčastnilo rekordních 19 772 studentů z 25 zemí a do mezinárodního finále postoupilo 56 plakátů. Českou republiku mezi finalisty zastupovaly plakáty „Spánkový režim" týmu Střední odborné školy pro administrativu Evropské unie v Praze a „Populace v českých městech" Základní školy Litomyšl. Nejlepší práce ve třech kategoriích podle stupně vzdělání vybírala mezinárodní porota a vítězové získali finanční odměnu. Kompletní výsledky najdete na níže uvedeném odkazu.

bit.ly/3sGb1xl

Společná publikace výsledků vědeckých prací

V září vychází společné česko-maďarské číslo časopisu Statistika: Statistics and Economy Journal (3/2023), obsahující 8 analýz od autorů z obou zemí (4 z každé). Po předchozím česko-slovenském (4/2019) a česko-polském (3/2022) tak půjde již o třetí speciální vydání, a zároveň završení vědecké spolupráce statistiků z Visegrádské skupiny na stránkách našeho odborného anglickojazyčného čtvrtletníku. Toto číslo vychází v době, kdy Česká republika předsedá skupině zemí V4, a je potvrzením velmi dobré spolupráce mezi členskými zeměmi, vědci a národními statistickými úřady. O vysoké úrovni časopisu svědčí i skutečnost, že letos získal Impact Factor.

KRÁTCE

Na podzim se po tříleté přestávce rozbíhá další vlna integrovaného šetření v zemědělství. Na rozdíl od roku 2020 budou šetřeny pouze vybrané subjekty splňující prahové hodnoty zjišťování, kterým ČSÚ zaslal oznámení o zpravodajské povinnosti. V šetření se pravidelně zjišťují údaje o počtu a struktuře pracovníků v zemědělství, o jiných výdělečných činnostech zemědělských subjektů, o výměře a využití obhospodařované půdy a způsobu její držby a o stavech hospodářských zvířat. Součástí jsou také informace o ekologickém hospodaření.

Na 27. října byl stanoven termín výročního jednání ČSÚ s představiteli ČNB. Jedním z projednávaných bodů bude i vznik pracovní skupiny k problematice flash odhadů indexu spotřebitelských cen.

V srpnu bylo ukončeno připomínkové řízení k návrhu vyhlášky o Programu statistických zjišťování pro rok 2024. Nyní probíhají jednání o vypořádání připomínek.

KRÁTCE

Obliba kuřecího masa na Islandu stále stoupá. V roce 2022 bylo kuřecí maso již podruhé za sebou tím nejvíce produkovaným masem v zemi. Zájem o skopové a jehněčí, které se zatím stále drží na druhém místě, od roku 2017 postupně upadá. Tradiční produkce koňského masa zůstává stabilní.

bit.ly/44ulLvt

V roce 2022 dosahovala v Estonsku střední délka života mužů 73,6 roku a střední délka života žen 82,3 roku. Muži v Estonsku podle údajů z roku 2022 žijí v dobrém zdravotním stavu v průměru 57,9 roku a ženy 60,6 roku. Také v Estonsku demografové zaznamenali pokles střední délky života při narození v důsledku zvýšené úmrtnosti během pandemie covidu-19. V období od obnovení nezávislosti v roce 1991 byla střední délka života nejnižší v roce 1994, a sice 66,5 roku. Od roku 1995 do roku 2019 se postupně zvyšovala a v roce 2019 dosáhla 78,8 let. Během následujících dvou let se snížila na úroveň roku 2014, tedy na 77,2 roku.

bit.ly/3OyKwT5

Očkování proti malárii zahájeno

Dvanáct zemí v různých regionech Afriky obdrží v příštích dvou letech 18 milionů dávek vůbec první vakcíny proti malárii. Zavedení vakcíny je zásadním krokem k odstranění jedné z hlavních příčin úmrtí na tomto kontinentu.

EVA HENZLEROVÁ
odbor komunikace

Příděly byly stanoveny na základě uplatnění zásad pro přidělování omezených zásob vakcíny proti malárii, které tyto dávky přednostně rozdělují do oblastí s nejvyšší potřebou, kde je riziko onemocnění malárií a úmrtí dětí nejvyšší.

Vakcína byla od roku 2019 podána už více než 1,7 milionu dětí v Ghaně, Keni a Malawi, a ukázala se jako bezpečná a účinná, což vedlo k výraznému snížení výskytu závažných forem malárie i k poklesu dětské úmrtnosti. Zájem o vakcínu proti malárii projevilo 28 afrických zemí.

Kromě Ghany, Keni a Malawi zavede toto očkování do svých běžných očkovacích schémat dalších devět zemí: Benin, Burkina Faso, Burundi, Kamerun, Demokratická republika Kongo, Libérie, Niger, Sierra Leone a Uganda. Očekává se, že první dávky vakcíny dorazí do zemí v posledním čtvrtletí roku 2023 a očkování bude zahájeno počátkem roku 2024.

Navzdory značnému pokroku v rozšíření ochranných sítí ošetřených insekticidy, pod nimiž tamní obyvatelé spí, zavedení chemoprevence a zavedení vysoce účinné léčby zůstává malárie hlavní příčinou dětských onemocnění a úmrtí v subsaharské Africe. Podle nejnovějších údajů WHO zemřelo v afrických zemích v roce 2021 na malárii téměř půl milionu dětí mladších pěti let. Téměř každou minutu tak zemře na malárii dítě, které ještě neoslavilo a už ani neoslaví své páté narozeniny, uvádí UNICEF. V případě plošného zavedení by vakcína proti malárii mohla každoročně zachránit desítky tisíc životů.

Během dvou vrcholných let pandemie (2020–2021) covidu-19 došlo k nárůstu počtu případů malárie o 13 milionů a počet úmrtí na malárii se zvýšil o 63 tisíc. Africký region nese i nadále neúměrně vysoký podíl na celosvětovém počtu případů malárie, přestože se tato choroba vyskytuje i jinde. V roce 2021 na tento region připadlo dle klasifikace WHO přibližně 95 % všech případů malárie a 96 % úmrtí. Děti mladší 5 let pak představovaly přibližně 80 % všech úmrtí na malárii v tomto regionu.

Více než polovina všech úmrtí na malárii na světě připadá na Nigérii (31,3 %), Demokratickou republiku Kongo (12,6 %), Tanzanii (4,1 %) a Niger (3,9 %).

Malárie je tak jednou z nejsmrtelnějších afrických nemocí. Dlouhou dobu ji bylo možné pouze více či méně účinně léčit, nebo onemocnění předcházet, zavedení vakcíny však dá dětem, zejména v Africe, ještě větší šanci na přežití.

bit.ly/3KjJKXC

Brazílie má méně obyvatel, než se předpokládalo

V roce 2022 Brazílie poprvé překonala hranici 200 milionů obyvatel. Podle výsledků posledního sčítání lidu dosáhl počet obyvatel 203,1 milionu.

I když se jedná o nejvyšší počet obyvatel v dějinách tohoto státu, je zhruba o deset milionů nižší, než předpokládaly oficiální prognózy tamních demografů. I tak Brazílie zůstává i nadále nejlidnatější zemí Latinské Ameriky a sedmou nejlidnatější zemí světa.

Při předchozím sčítání v roce 2010 žilo v Brazílii 190,6 milionu osob. Mezi lety 2010 a 2022 tak počet obyvatel vzrostl o 6,5 %. Za 150 let, které dělí poslední sčítání lidu od prvního, se počet obyvatel Brazílie zvýšil více než dvacetkrát. Největší nárůst v absolutních číslech byl zaznamenán v 70. a 80. letech 20. století, a sice 27,8 milionu osob. Přesto časová řada sčítání lidu ukazuje, že roční tempo růstu se od 60. let 20. století snižuje. V období let 2010 až 2022 se počet obyvatel zvyšoval v průměru o 0,5 % ročně, což bylo nejméně od začátku časové řady v roce 1872.

Brazílie má 5 570 obcí a téměř polovina (45 %) z tohoto počtu měla v roce 2022 méně než 10 tisíc obyvatel. V těchto 2 495 obcích žilo celkem 12,7 milionu osob, tj. 6,3 % populace. Většina brazilské populace (55 % z celkového počtu) žila v některé z 319 obcí s více než 100 tisíci obyvateli. Nejlidnatějším brazilským městem bylo Sao Paulo s 11,5 milionu obyvatel. Počet obyvatel se zde od roku 2010 zvýšil o 1,8 %. V druhém Riu de Janeiro žilo v roce 2022 více než 6,2 milionu osob, ale od posledního sčítání toto město zaznamenalo úbytek 1,7 %. Hlavnímu městu Brasília, v němž žilo 2,8 milionu osob, patřila až třetí příčka, ale za 12 let mezi posledními sčítáními v něm přibyla téměř desetina obyvatel (+9,6 %).

bit.ly/46zjYIq

Spotřeba a těžba uhlí v EU rostla i v roce 2022

Podle Eurostatu vzrostla v loňském roce spotřeba uhlí ve státech EU meziročně o 2 % na 454 milionů tun. Těžba dosáhla 349 milionů tun a zaznamenala meziroční nárůst o 5 %.

Toto oživení začalo v roce 2021 a bylo způsobeno především těžbou lignitu, který patří do kategorie hnědého uhlí. Těžba hnědého uhlí v EU dosáhla loni 294 milionů tun, což je o 6 % více než v roce 2021. I přes poměrně prudký růst v posledních dvou letech byla však loni těžba hnědého uhlí v EU stále pod úrovní předpandemického roku 2019.

Eurostat informoval, že hnědé uhlí stále dobývá devět členských zemí EU. Německo loni vytěžilo 131 milionů tun, což představovalo 44 % celkové unijní těžby hnědého uhlí. Polsko mělo 19% podíl na celkové těžbě, Bulharsko 12% a Česká republika 11%. Mezi další státy, které těží hnědé uhlí, patří Rumunsko, Řecko, Maďarsko, Slovinsko a Slovensko.

Údaje o spotřebě hnědého uhlí a lignitu jsou velmi podobné údajům o produkci, protože s těmito druhy uhlí se obvykle neobchoduje, ale používají se lokálně k výrobě elektřiny.

U černého uhlí dosáhla produkce v EU v roce 2022 téměř 55 milionů tun. V současné době v EU zůstávají pouze dva producenti černého uhlí: Polsko a Česko.

Spotřeba černého uhlí v roce 2022 dosáhla 160 milionů tun, což je o 11 % méně než v roce 2019. Na rozdíl od hnědého uhlí se černé uhlí používá vedle výroby elektřiny i v jiných průmyslových odvětvích, a proto s ním obchodují a spotřebovávají ho všechny země EU, kromě Malty. Téměř dvě třetiny celkové spotřeby černého uhlí v EU v roce 2022 připadaly na Polsko (38 %) a Německo (25 %), následované Itálií, Nizozemskem, Francií, Španělskem a Českem.

bit.ly/44dU23p

Fotovoltaika na vzestupu

Budování solárních elektráren v Česku nadále zrychluje. Jen za první pololetí letošního roku jich bylo připojeno o 69 % víc než za celý rok 2022.

PAVEL ČERNÝ
oddělení marketingu a PR

Podle dat zveřejněných Solární asociací bylo za prvních šest měsíců letošního roku do distribuční sítě v Česku úspěšně připojeno celkem 45 197 solárních elektráren, jejichž celkový výkon dosahuje 487 MWp. Za celý rok 2022 to bylo 33 760 elektráren o souhrnném výkonu 289 MWp. Růst nadále táhnou domácnosti, kterým bylo proplaceno 31 555 žádostí z dotačního programu Nová zelená úsporám. Zvyšuje se rovněž zájem o akumulaci energie, skoro 95 % letos připojených domácích elektráren je vybaveno bateriemi.

Postupně také roste velikost rezidenčních projektů. Zatímco v předchozích letech měly téměř všechny výkon do 10 kWp, v letošním roce výrazně přibylo i těch, které tuto hranici překračují.

FOTOVOLTAIKA V ČESKU V 1. POLOLETÍ 2023

počet nových elektráren	45 197
nárůst počtu oproti 1. pol. 2022	383 %
celkový výkon nových elektráren	487 MWp
nárůst výkonu oproti 1. pol. 2022	551 %
celkový nový výkon akumulace	429 MWh
počet FVE do 10 kWp	42 841
počet FVE nad 10 kWp	2 356
průměrná velikost FVE	10,7 kWp

Zdroj: Solární asociace

Průměrný výkon domácí fotovoltaické elektrárny dosáhl 7,8 kWp.

VELKÉ ZDROJE BEZ AKUMULACE

Vedle malých elektráren začínají vznikat i rozsáhlejší projekty, ať už jde o střešní elektrárny s výkonem nad 100 kWp, nebo o velké pozemní zdroje. Drtivou většinu nových instalací stále tvoří elektrárny do 10 kWp na rodinných domech, nicméně 13 nových elektráren s výkonem nad 1 MWp přispělo k celkovému přidanému výkonu celými deseti procenty. Průměrný výkon fotovoltaické elektrárny v Česku dosáhl 10,7 kWp.

Přestože téměř všechny nové instalace solárních panelů na rodinných domech jsou doplněny bateriovým úložištěm, zcela opačná situace panuje v oblasti velkých instalací. Nadále pokračuje trend výstavby velkých fotovoltaických elektráren prakticky bez akumulace. Ze 13 elektráren s výkonem nad 1 MWp uvedených do provozu v letošním roce je bateriovým úložištěm vybavena pouze jedna.

Pro zajištění stability elektrizační soustavy a bezpečnosti dodávek je však do budoucna vhodné akumulaci energie u solárních zdrojů zajistit. Kromě ukládání elektřiny do baterií se jako perspektivní jeví elektrolytická výroba vodíku.

Celkový výkon všech 130 330 solárních elektráren v Česku na konci letošního prvního pololetí téměř

ČERVEN 2023

PRŮMYSL
+0,9 %

Průmyslová produkce v červnu 2023 po očištění o vliv počtu pracovních dnů meziročně vzrostla o 0,9 %. Po vyloučení sezonních vlivů byla meziměsíčně vyšší o 0,9 %.

MALOOBCHOD
–4,1 %

Tržby v maloobchodě očištěné od kalendářních vlivů se reálně meziročně snížily. Na poklesu se podílel nižší prodej potravin a nepotravinářského zboží. Prodej pohonných hmot rostl.

STAVEBNICTVÍ
+1,0 %

Stavební produkce v červnu reálně meziročně vzrostla o 1,0 %. Po vyloučení sezonních vlivů byla meziměsíčně vyšší o 2,5 %.

SLUŽBY
–3,6 %

Tržby za služby očištěné od kalendářních vlivů v červnu reálně meziročně klesly o 3,6 %. Největší pokles tržeb zaznamenalo odvětví dopravy a skladování.

CESTOVNÍ RUCH
+7,1 %

V červnu letošního roku došlo k meziročnímu zvýšení návštěvnosti hromadných ubytovacích zařízení o 7,1 % příjezdů. Počet přenocování vzrostl o 6,7 %.

SOLÁRNÍ ASOCIACE

Profesní sdružení v oboru solární energie. Má 690 členů, jimiž jsou instalační společnosti, solární investoři, majitelé elektráren, univerzity, banky a právní kanceláře. Podle vlastních údajů představuje 60% podíl na českém solárním průmyslu.

dosáhl hranice tří gigawatt (2,97 GWp). Fotovoltaické panely jsou u nás instalovány na více než sto tisíci střechách.

EVROPSKÉ ZEMĚ MEZI SVĚTOVOU ŠPIČKOU

Z údajů zveřejněných organizací SolarPower Europe vyplývá, že solární energie se stala globálním lídrem mezi obnovitelnými zdroji. Z celkových 362 GW nově instalovaných obnovitelných zdrojů v loňském roce představovala fotovoltaika 66 %. Vítr poháněl 22 % nových obnovitelných energetických zdrojů, voda 8 %, biomasa 2 % a ostatní technologie také 2 %. V porovnání celkové světové výroby elektřiny už je však pozice fotovoltaiky výrazně slabší. V roce 2022 tvořila 4,5 % a ostatní obnovitelné zdroje 25,4 %. Více než 70 % vyrobené elektřiny na světě stále pocházelo z neobnovitelných zdrojů.

Nejrychleji přibývá solárních elektráren v Číně, kde bylo loni nově instalováno 94,7 GW fotovoltaického výkonu. Druhou příčku zaujímají Spojené státy s 21,9 GW. Z evropských zemí se v celosvětové první desítce nachází na páté pozici Španělsko s 8,4 GW instalací v roce 2022, na šesté Německo se 7,4 GW a na osmé Polsko se 4,5 GW.

Po přepočtu fotovoltaického výkonu na obyvatele je globální jedničkou Austrálie s 1 191 W na hlavu a druhé místo s 1 029 W drží Nizozemsko. První světovou desítku dále tvoří Německo (815 W), Dánsko (713 W), Japonsko (677 W), Belgie (667 W), Estonsko (601 W), Španělsko (572 W), Švýcarsko (535 W) a Řecko (531 W).

NOVĚ INSTALOVANÝ VÝKON FVE V ČESKU (MWp)

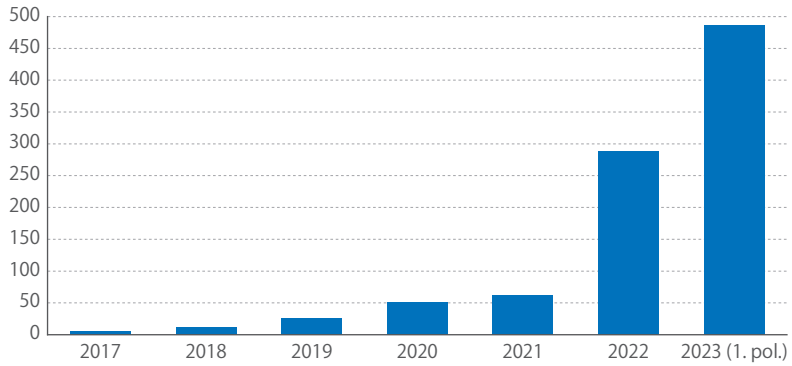

Zdroj: Solární asociace

TOP 10 ZEMÍ PODLE KAPACITY FOTOVOLTAICKÝCH ELEKTRÁREN (GW, 2022)

Čína	402,9
USA	140,8
Japonsko	84,1
Indie	77,5
Německo	68,0
Austrálie	31,0
Španělsko	27,4
Itálie	24,6
Jižní Korea	24,3
Brazílie	24,0

Zdroj: SolarPower Europe

ČERVENEC 2023

PRŮMYSL
–2,8 %

Průmyslová produkce v červenci po očištění o vliv počtu pracovních dnů meziročně klesla o 2,8 %. Po vyloučení sezonních vlivů byla meziměsíčně nižší o 2,6 %.

MALOOBCHOD
–1,8 %

Tržby v maloobchodě očištěné od kalendářních vlivů se reálně meziročně snížily o 1,8 %. Méně se prodávaly potraviny a nepotravinářské zboží, vyšší prodej zaznamenaly pohonné hmoty.

STAVEBNICTVÍ
–2,1 %

Stavební produkce v červenci meziročně klesla o 2,1 %. Po vyloučení sezonních vlivů byla meziměsíčně nižší o 3,8 %.

SLUŽBY
–4,8 %

Tržby za služby očištěné od kalendářních vlivů reálně meziročně klesly o 4,8 %. Pokles tržeb zaznamenala všechna odvětví služeb kromě sekce profesních, vědeckých a technických činností.

CESTOVNÍ RUCH
+9,4 %

V červenci došlo k meziročnímu zvýšení návštěvnosti hotelů o 9,4 %. Příjezdy hostů a počet přenocování se zvýšily o 8,6 %.

Tempo růstu tržeb ve službách postupně zpomalovalo

V prvním čtvrtletí letošního roku se tržby (v běžných cenách, očištěné o kalendářní vlivy) v odvětví služeb meziročně zvýšily o 8,1 %.

TOMÁŠ HARÁK
vedoucí oddělení datové podpory statistiky obchodu, služeb a životního prostředí

Zatímco v prvních dvou čtvrtletích roku 2022 přesahoval růst tržeb ve službách 20 %, v následujícím období postupně zpomaloval. Ve třetím čtvrtletí dosáhl 17,1 % a ve čtvrtém 10,4 %. Podobný trend zaznamenalo odvětví služeb i v rámci celé Evropské unie, kde tempo růstu na počátku loňského roku přesahovalo 22 %, ale na počátku toho letošního činilo „jen" 8,9 % (v době psaní článku nebyly dostupné údaje za Francii, Chorvatsko, Irsko, Řecko, Slovinsko a Švédsko). Jedinou zemí evropské sedmadvacítky,

MEZIROČNÍ INDEXY TRŽEB ZA SLUŽBY V 1. ČTVRTLETÍ 2023

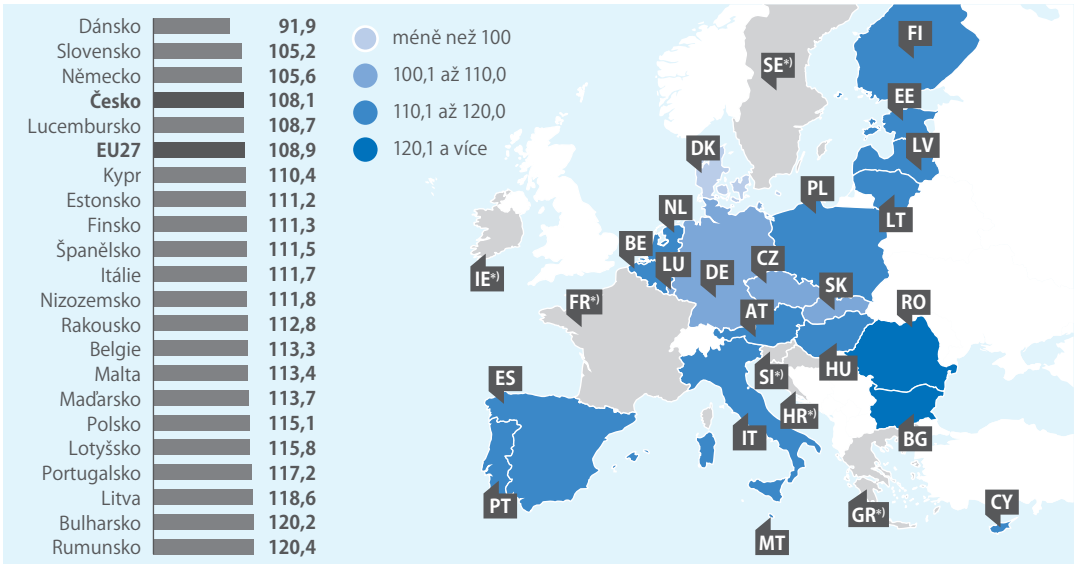

*Za státy Chorvatsko, Francie, Řecko, Irsko, Slovinsko a Švédsko nejsou data k dispozici. Zdroj: Eurostat

SRPEN 2023

SOUHRNNÝ INDIKÁTOR DŮVĚRY

Indikátor důvěry podnikatelů se meziměsíčně zvýšil o 2,8 bodu na hodnotu 93,9. Důvěra spotřebitelů poklesla o 1,7 bodu na hodnotu 91,0. Souhrnný indikátor vzrostl na hodnotu 93,4. Meziročně je ale celková důvěra v ekonomiku nižší.

+2,0 bodu

PRŮMYSL

+3,7 bodu

Důvěra podnikatelů v průmyslu se zvýšila. Indikátor důvěry oproti červenci vzrostl o 3,7 bodu na hodnotu 91,8. V meziročním srovnání je důvěra v průmyslu nižší.

STAVEBNICTVÍ

+1,2 bodu

V odvětví stavebnictví se důvěra podnikatelů meziměsíčně zvýšila. Indikátor důvěry vzrostl o 1,2 bodu na hodnotu 100,2. V meziročním srovnání je důvěra ve stavebnictví nižší.

OBCHOD

–4,0 bodu

Důvěra podnikatelů v odvětví obchod se meziměsíčně snížila. Indikátor důvěry poklesl o 4,0 bodu na hodnotu 91,3. Ve srovnání s loňským srpnem je důvěra v obchodu také nižší.

SLUŽBY

+3,0 bodu

Ve vybraných odvětvích služeb se důvěra podnikatelů zvýšila. Indikátor důvěry meziměsíčně vzrostl o 3,0 bodu na hodnotu 95,8. Meziročně je důvěra ve službách nižší.

SPOTŘEBITELÉ

–1,7 bodu

Důvěra spotřebitelů v ekonomiku se meziměsíčně snížila. Indikátor důvěry poklesl o 1,7 bodu na hodnotu 91,0. Ve srovnání se srpnem 2022 je ale důvěra spotřebitelů výrazně vyšší.

která zaznamenala meziroční pokles, je Dánsko (–8,1 %). Na druhé straně růst oproti prvnímu čtvrtletí 2022 o více než 20 % hlásily Rumunsko (+20,4 %) a Bulharsko (+20,2 %).

Meziroční zvýšení tržeb zaznamenaly v Česku i v EU27 všechny ekonomické sekce služeb. U nás nejrychleji rostlo ubytování, stravování a pohostinství (CZ NACE, sekce I, +33,2 %), přičemž růst byl zaznamenán jak v ubytování (CZ NACE, oddíl 55, +47,1 %), tak ve stravování a pohostinství (CZ NACE, oddíl 56, +30,0 %). V evropské sedmadvacítce tato sekce rostla o 27,5 % a rekordmanem se stalo Lotyšsko s růstem 55,6 %.

Nejvýznamnější odvětví služeb z hlediska objemu celkových tržeb – činnosti v oblasti dopravy a skladování (CZ NACE, sekce H) vykázalo u nás růst o 1,0 %, a za evropským průměrem (+5,1 %) tak zaostávalo. Vodní doprava (CZ NACE, oddíl 50) rostla o 33,2 %, letecká doprava (CZ NACE, oddíl 51) o 22,6 %, poštovní a kurýrní činnosti (CZ NACE, oddíl 53) zaznamenaly růst o 3,4 %, pozemní a potrubní doprava (CZ NACE, oddíl 49) o 3,3 %. Naproti tomu skladování a vedlejších činnosti v dopravě (CZ NACE, oddíl 52) vykázaly meziroční pokles (–3,2 %).

RŮST ZRYCHLILY SLUŽBY V ICT

Jediným odvětvím v Česku, které za poslední rok svůj růst tržeb zrychlilo, byly informační a komunikační činností (CZ NACE, sekce J), v nichž se tržby v prvním kvartálu roku 2023 meziročně zvýšily o 9,7 %. Ve stejném období loňského roku činil meziroční růst 9,4 %. Na letošním nárůstu se podílela všechna dílčí odvětví této sekce, což ale neplatí pro celou EU 27, kde tržby za tvorbu programů a vysílání (CZ NACE, oddíl 60) klesly o 0,2 %. Nejrychleji rostoucím odvětvím sekce J byly v tuzemsku činnosti v oblasti informačních technologií (CZ NACE, oddíl 62), kde se tržby zvýšily o 14,2 %. V evropském průměru se nejvíce zadařilo filmovému průmyslu (CZ NACE, oddíl 59), který vzrostl o 13,3 %. V ČR dosáhl růstu 10,5 %.

MEZIROČNÍ INDEXY TRŽEB ZA SLUŽBY

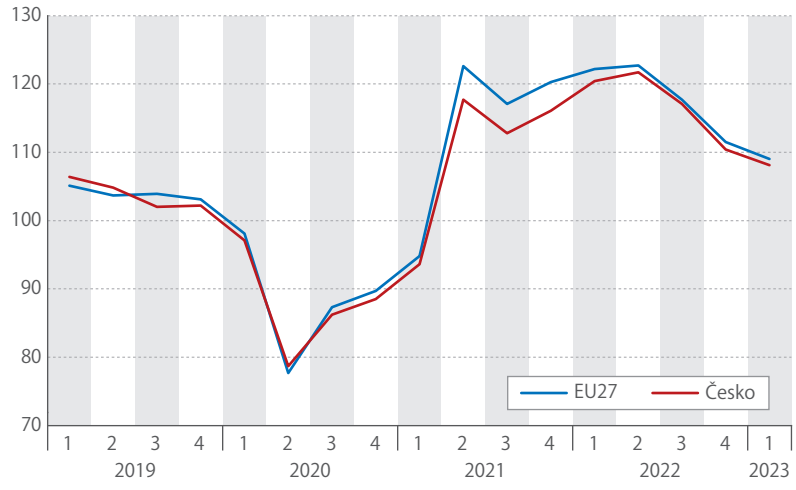

Zdroj: Eurostat

Činnosti v oblasti nemovitostí (CZ NACE, sekce L), pod které spadají nákup a prodej nemovitostí, jejich pronájem a správa nebo činnosti realitních agentur, dosáhly růstu 5,5 %, v zemích evropské sedmadvacítky 5,4 %.

V odvětvové sekci profesních, vědeckých a technických činností (CZ NACE, sekce M) nedosáhl tuzemský růst (+8,5 %) celoevropského výsledku (+9,3 %). Nárůst byl zaznamenán ve všech sledovaných odvětvích této sekce, tedy v právních a účetních činnostech (CZ NACE, oddíl 69, +8,6 %), v architektonických a inženýrských činnostech, kam spadají i technické zkoušky a analýzy (CZ NACE, oddíl 71, +9,6 %), v reklamě a průzkumu trhu (CZ NACE, oddíl 73, +7,1 %) i v ostatních profesních, vědeckých a technických činnostech (CZ NACE, oddíl 74, +7,3 %).

V posledním zbývajícím odvětví služeb – administrativních a podpůrných činnostech (CZ NACE, sekce N) došlo u nás k růstu tržeb o 8,7 %. Po Lucembursku a Itálii se jedná o třetí nejnižší nárůst v rámci EU. Pokles vykázaly jen Dánsko (–28,6 %) a Slovensko (–16,2 %). V tuzemsku se jedná sice o nejslabší výsledek za posledních osm čtvrtletí, ale meziročního navýšení dosáhla všechna dílčí odvětví této sekce. Tržby za činnosti související se zaměstnáním (CZ NACE, oddíl 78) překonaly první čtvrtletí loňského roku o 8,4 %, cestovní agentury, kanceláře a jiné rezervační a související činnosti (CZ NACE oddíl 79) o 4,9 %, bezpečnostní a pátrací činnosti (CZ NACE oddíl 80) o 7,2 %, činnosti související se stavbami a úpravou krajiny (CZ NACE oddíl 81) o 13,3 % a administrativní, kancelářské a jiné podpůrné činnosti pro podnikání (CZ NACE oddíl 82) dokonce o 14,1 %.

Průmyslovou výrobu podržel segment automotive

V prvním pololetí roku 2023 průmyslová produkce meziročně mírně vzrostla. Klesla však v porovnání s minulým pololetím.

VERONIKA DOLEŽALOVÁ
vedoucí oddělení statistiky průmyslu

V prvních šesti měsících roku 2023 průmyslová produkce meziročně vzrostla o 1,2 %. Výsledky za první pololetí ovlivnily zejména dva protichůdné faktory. Prvním z nich byl klesající trend ve většině průmyslových odvětví, zejména v několika u nás tradičních a významných, ale energeticky velmi náročných. O 18 % klesla meziročně výroba základních kovů, hutní zpracování kovů a slévárenství. Výroba ostatních nekovových minerálních výrobků, tedy zejména skla a stavebních hmot, zaznamenala meziroční snížení produkce o 17 %. Pokles o 15 % postihl výrobu chemických látek a chemických přípravků. O 14 % pak spadla těžba a dobývání, a to jednak v důsledku dlouhodobého útlumu těžby černého i hnědého uhlí, a dále vlivem zvýšené srovnávací základny v předchozím roce. Rovněž produkce elektřiny, plynu a tepla byla v prvním pololetí meziročně nižší, konkrétně o 11 %.

VÝROBA AUTOMOBILŮ STÁLE TAHOUNEM

Naproti tomu k celkovému jednoprocentnímu růstu přispěla 4,5 procentními body výroba motorových vozidel, přívěsů a návěsů (kam spadá i produkce dílů k těmto vozidlům). Produkce se v tomto odvětví meziročně zvýšila o čtvrtinu, celkový vývoj však byl poměrně turbulentní. V prvním čtvrtletí se projevila nízká srovnávací základna z minulého roku, způsobená výpadky v dodávkách dílů. Shodné potíže se v menší míře ovšem opakovaly i letos. Ve druhém čtvrtletí se však výroba zvýšila a dosáhla historických maxim. Téměř pětinový růst zaznamenala také

PŘÍSPĚVKY ODVĚTVÍ K MEZIROČNÍ ZMĚNĚ INDEXU PRŮMYSLOVÉ PRODUKCE V 1. POLOLETÍ 2023 (procentní body)

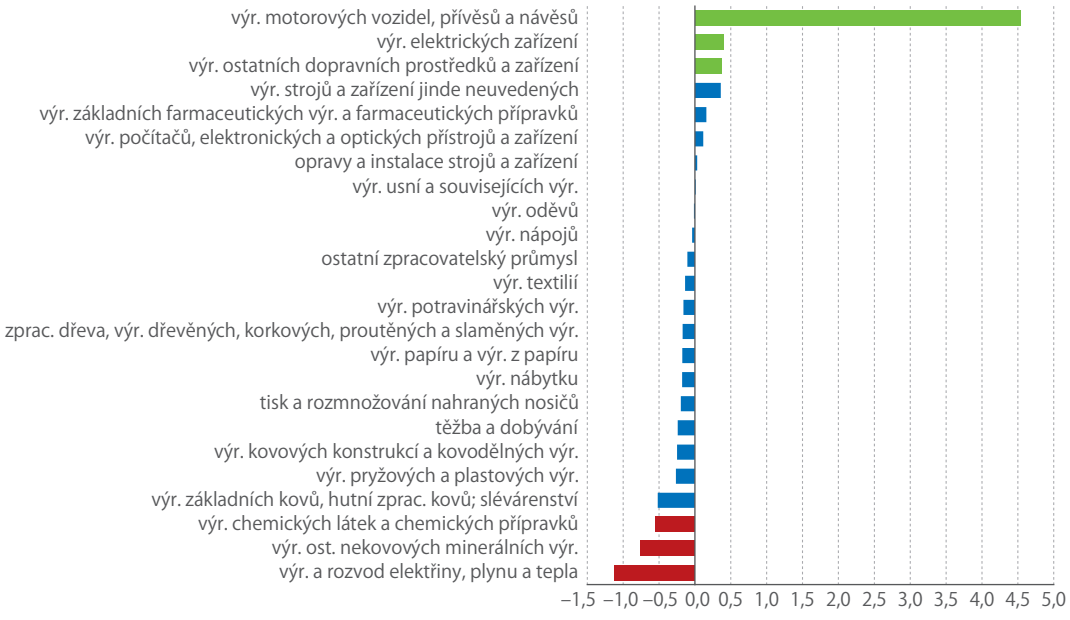

Zdroj: ČSÚ

výroba ostatních dopravních prostředků a zařízení (tedy například vlaků, lokomotiv či souprav metra), a to díky dokončování významných dlouhodobých zakázek v závěru pololetí. Úspěšné bylo první pololetí roku 2023 pro farmaceutický průmysl, produkce v něm vzrostla o desetinu.

ZAKÁZKY NA STEJNÉ ÚROVNI JAKO PŘED ROKEM

Hodnota nových zakázek ve vybraných průmyslových odvětvích v běžných cenách klesla v porovnání s prvním pololetím předchozího roku o 0,3 %. Nejvýrazněji ovlivnila pokles ta odvětví, o nichž již byla řeč v souvislosti s propadem produkce, a sice výroba základních kovů, hutní zpracování kovů a slévárenství, kde byla hodnota zakázek o více než pětinu nižší než před rokem. Ve výrobě chemických látek a chemických přípravků se snížila o 17 %. Naopak k navýšení hodnoty zakázek došlo ve výrobě motorových vozidel (+6 %), výrobě základních farmaceutických výrobků a přípravků (+15 %) nebo ve výrobě ostatních dopravních prostředků a zařízení (+10 %).

ROZDÍLNÁ ZAHRANIČNÍ A DOMÁCÍ POPTÁVKA

Celkově sice hodnota nových zakázek meziročně stagnovala, ale značné rozdíly panovaly mezi zahraniční a domácí poptávkou. Nové zakázky ze zahraničí v prvním pololetí 2023 klesly o 3 %, a to zejména kvůli téměř čtvrtinovému propadu ve výrobě základních kovů, hutnictví a slévárenství a 15% poklesu ve výrobě počítačů, elektronických a optických zařízení. K meziročnímu navýšení o 29 % došlo v hodnotě nových zakázek ve výrobě oděvů.

Hodnota tuzemských nových zakázek se na rozdíl od zahraničních zvýšila o 6 %. Za růstem stála zejména výroba motorových vozidel, kde byl zaznamenán meziroční růst o čtvrtinu, a samotná hodnota zároveň měla v rámci celkových nových zakázek z tuzemska vysokou váhu. Výrazné nárůsty zaznamenala i výroba počítačů, elektronických a optických přístrojů, výroba strojů a zařízení, výroba ostatních dopravních prostředků a výroba základních farmaceutických výrobků a přípravků. O pětinu však klesla hodnota nových zakázek ve výrobě chemických látek a přípravků a ve výrobě základních kovů, hutnictví a slévárenství.

VÝVOJ PRODUKCE A NOVÝCH ZAKÁZEK V PRŮMYSLU

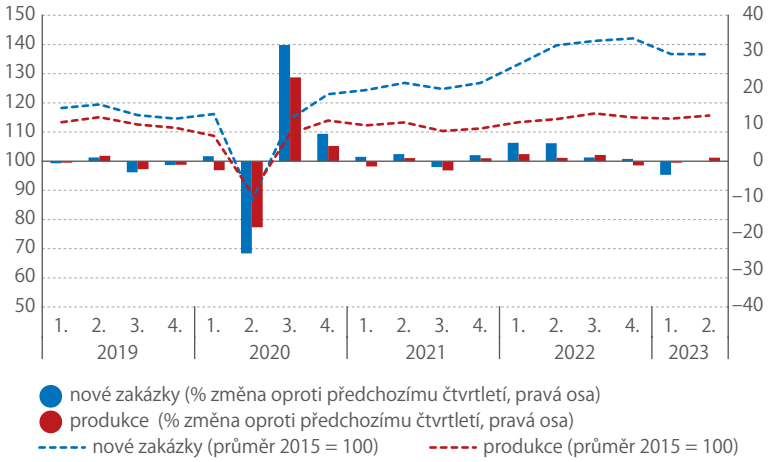

Zdroj: ČSÚ

PRŮMYSL EU V MÍRNÉM POKLESU

Průmyslová produkce v evropské sedmadvacítce v prvním pololetí roku 2023 klesla meziročně o 0,3 %. Česko patřilo mezi osm zemí s meziročním nárůstem, nejvýraznější navýšení zaznamenaly dánský průmysl a průmysl na Maltě. Naopak dvojciferný pokles vykázalo Estonsko. Německý průmysl, na který je tuzemská produkce silně navázaná, vzrostl jen velmi mírně, o 0,1 %. Na Slovensku, kde je rovněž významný podíl produkce autoprůmyslu, produkce v prvním pololetí letošního roku klesla o 1,5 %.

I V EVROPĚ „JEDOU" AUTA

Pokud se podíváme na produkci v Evropské unii jako celku z pohledu jednotlivých odvětví, jako hlavního tahouna v prvním pololetí roku 2023 uvidíme (stejně jako v samotném Česku) výrobu motorových vozidel. Produkce se v tomto odvětví zvýšila o 19 % (v Německu o 21 %). O 12 % pak vzrostla produkce ve výrobě základních farmaceutických výrobků a přípravků. Podobně jako v Česku však i na celounijní úrovni většina odvětví zaznamenala meziroční pokles, a to zejména zpracování dřeva, výroba dřevěných, korkových, proutěných a slaměných výrobků, výroba chemických látek a přípravků, výroba papíru a výrobků z papíru, výroba ostatních nekovových minerálních výrobků a tisk a rozmnožování nahraných nosičů. V těchto odvětvích byl pokles oproti loňskému prvnímu pololetí dvojciferný. Ve výrobě elektřiny a plynu se v EU produkce snížila o 8 % a v těžbě a dobývání o 9 %.

INDEX PRŮMYSLOVÉ PRODUKCE V EU 27 V PRVNÍM POLOLETÍ 2023

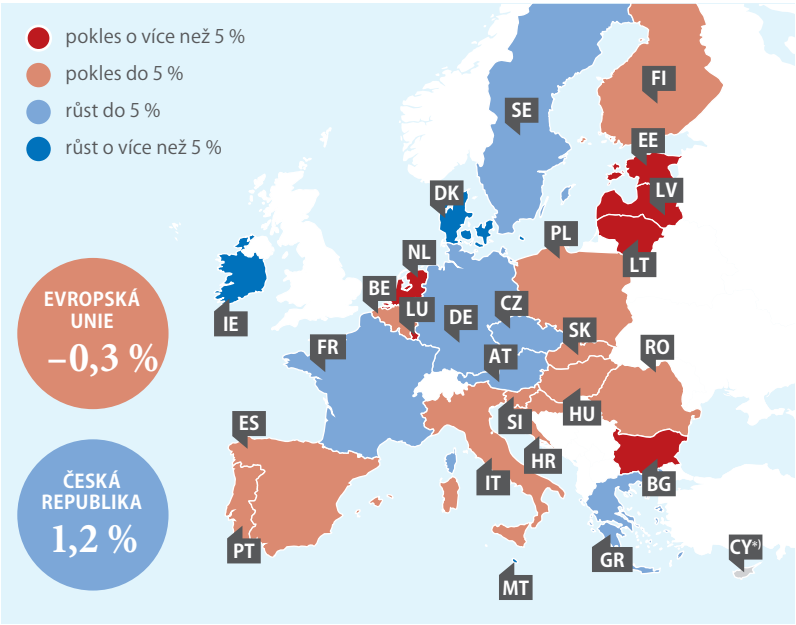

*Za stát Kypr nejsou data k dispozici. Zdroj: Eurostat

Evropské mzdy

Úrovně průměrné mzdy jsou v zemích EU závislé na výkonnosti ekonomik, ale jen z části. České mzdy jsou nižší, než by musely, což se odráží v nízké nezaměstnanosti.

DALIBOR HOLÝ
ředitel odboru statistiky trhu práce a rovných příležitostí

Výdělkové přehledy bývaly v Evropské unii vydávány s dlouhým časovým odstupem, neboť se čekalo na podrobná data od všech členských států. Ta pak mohla pocházet buď ze strukturální mzdové statistiky (SES), nebo ze zjišťování úplných nákladů práce (LCS). Tato rozsáhlá a velmi detailní šetření se provádějí střídavě jednou za 4 roky. Poslední výsledky LCS 2020 jsou k dispozici nyní, na SES 2022 si budeme muset počkat do druhé poloviny příštího roku.

Mezitím však Eurostat vyvinul výpočet, kterým pomocí krátkodobého indexu nákladů práce (LCI) aktualizuje sumární údaje o mzdových i nemzdových nákladech z LCS. Údaje roku 2020 byly takto protaženy pro roky 2021 a 2022. Tyto odhady průměrné hrubé hodinové mzdy jsem využil, a přepočítal kurzem eura do českých korun. Získal jsem tak přijatelnější představu, jak se výdělkové úrovně v EU liší, a jak se vyvíjely. Je ovšem třeba brát v úvahu, že i kurz koruny se vyvíjí v čase.

ČESKO MĚLO 55 % PRŮMĚRU EU

Mzdové rozdíly zůstávají obrovské. V roce 2022 brali zaměstnanci v Bulharsku 174 Kč/h, zatímco v Lucembursku 1 091 Kč/h. Bulharská průměrná mzda byla tedy jen 16 % lucemburské. Ve srovnání s celoevropským průměrem (563 Kč/h) je bulharská mzda méně než třetinová (31 %), zatímco lucemburská je takřka dvojnásobná (194 %).

Mezi další mzdově chudé země patří Rumunsko, které je na 39 % evropského průměru, dále Maďarsko (40 %), Lotyšsko (42 %), Polsko a Chorvatsko (shodně 45 %), a následuje Slovensko s polovičním podílem. Jde výlučně o země východní Evropy, které se k EU připojily v roce 2004, 2007 nebo 2013.

Státy, kde se mzdy pohybují mezi 50 a 60 % průměru EU, jsou namíchané zajímavěji: najdeme zde Řecko (51 %), které se stalo členem ES již v roce 1981, potom Estonsko (53 %), dále Česko a Litvu (shodně 55 %) z vlny roku 2004, Portugalsko (57 %), které přistoupilo k ES již v roce 1986, a nakonec Maltu (59 %), která také vstoupila v roce 2004.

Ke mzdově nejbohatším státům náleží výlučně země západní Evropy. Druhé po Lucembursku je nyní Dánsko, kde brali zaměstnanci průměrně 1 007 Kč/h, což odpovídá 179 % evropského průměru. Na třetím místě se s již výraznějším odstupem nachází Belgie (146 %), následují Irsko (139 %), Nizozemsko (134 %) a Německo (132 %). K zemím nad průměrem EU patří ještě Finsko (129 %), Rakousko (125 %), Francie (121 %) a Švédsko (119 %). Nejchudší z původních zakládajících států ES je Itálie s průměrnou mzdou 521 Kč/h, což je 93 % evropského průměru. Dohání ji Slovinsko s 86 % a průměrnou mzdou 486 Kč/h, které vstoupilo do EU spolu s Českem v roce 2004.

VÝVOJ POMALU UZAVÍRÁ MZDOVÉ NŮŽKY

Termín dohánění je při porovnávání východní a západní části Evropské unie velmi případný. Rozdíly ve mzdách se totiž v čase výrazně snižují, i když pořadí států se mění jen málo. V roce 2008 dosahovaly

HODINOVÉ MZDY A HDP NA OBYVATELE V TRŽNÍCH CENÁCH (% k průměru EU, 2022)

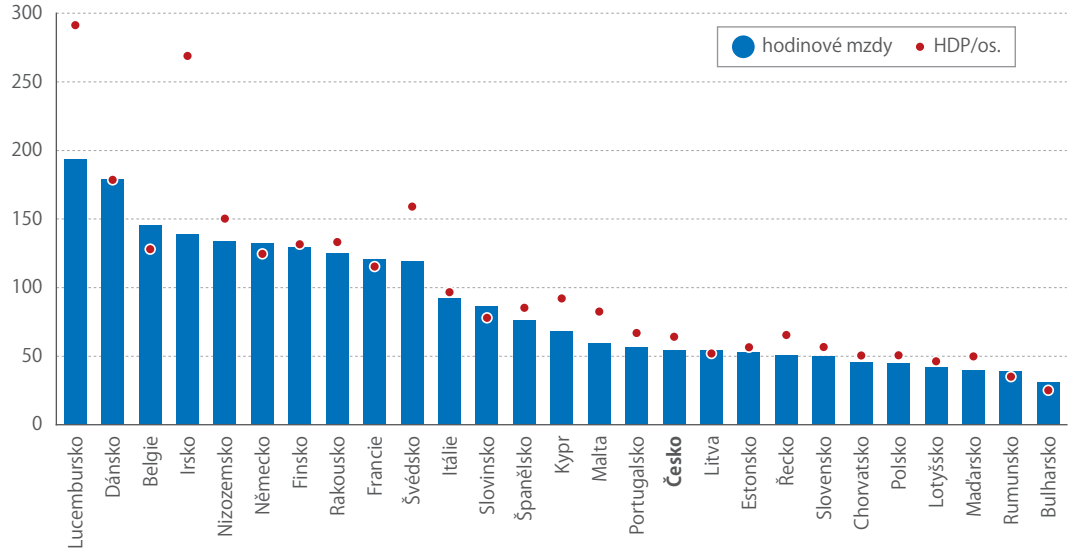

Zdroj: ČSÚ

nejchudší bulharské mzdy ještě jen 13 % evropského průměru, a dokonce pouze 7 % mezd v Dánsku, které byly v onom roce a ještě v letech 2012 a 2016 nejvyšší v EU. Za období 2008–2022 se bulharské výdělky zvýšily z 52 Kč/h na 174 Kč/h, což je nárůst o strhujících 233 %. Na druhé straně ty dánské vzrostly ze 756 Kč/h na 1 007 Kč/h, tedy jen o 33 %.

Vysoké nárůsty byly pro chudé východoevropské země takřka typické. Litevské mzdy se zvýšily za stejné období o 193 %, rumunské o 177 %, slovenské o 116 %, estonské o 107 % a lotyšské o 106 %. Poněkud pozvolněji rostly mzdy v Česku, kde se zvýšily o 84 %. Bylo to ale více než v Polsku, kde došlo k nárůstu o 61 %, nebo v Maďarsku (63 %), a dokonce i ve Slovinsku (68 %).

V západních zemích byl mzdový růst mnohem skromnější. S výjimkou malého Lucemburska, kde se mzdy zvýšily o 58 %, a Rakouska (44 %) nepřekročil nárůst za období 2008–2022 hranici čtyřiceti procent. Velmi slabý mzdový růst zaznamenala Itálie, kde se výdělky zvýšily jen o 15 %. A nejhůře ze všech států dopadlo Řecko, kde se mzdy naopak snížily z 337 Kč/h v roce 2008 na 285 Kč/h v roce 2022. To je propad o 15 %. České mzdy se podle Eurostatu zvýšily ze 167 Kč/h v roce 2008 na 307 Kč/h v roce 2022, přitom řeckou úroveň překonaly již v roce 2021, kdy měla Česká republika průměrnou hodinovou mzdu 292 Kč/h, zatímco Řecko jen 287 Kč/h.

Pokud bychom srovnávali celkové náklady práce, z nichž tvoří mzdy podmnožinu, můžeme dojít k poněkud jinému pořadí. Čeští zaměstnavatelé mají nadprůměrné nemzdové náklady, konkrétně vysoké platby na zdravotní a sociální pojištění. Ty tvoří více než 26 % českých nákladů práce, přičemž průměr EU je 23 % (za rok 2020), a např. portugalské jsou jen 19 %. Nejvyšší platby pojištění najdeme ve Švédsku (30 %) a ve Francii a Itálii (shodně 28%), nejnižší mají Rumunsko či Litva (shodně 6 %), ze západních zemí Irsko (13 %). Je nutné podotknout, že sazbám pojištění na druhé straně odpovídá rozsah plnění.

ČESKÁ VÝKONNOST PŘEDSTIHUJE MZDY

Hlavním faktorem, který působí na výši i vývoj mezd, je pochopitelně výkonnost ekonomik, resp. produktivita práce. Není to však zdaleka jednoznačné. Pro měření výkonnosti použiji HDP na obyvatele v tržních cenách za rok 2022. Pořadí států vzdáleně odpovídá mzdovému srovnání. Nejvyšší HDP na úrovni 291 % průměru EU má Lucembursko, na opačném konci žebříčku stojí Bulharsko s 25 % evropského průměru. Již z tohoto je zjevné, že rozpětí ve výkonnosti je mnohem širší než u hodinových mezd.

Dánsko je v pořadí podle HDP až na třetím místě se 179 % průměru EU, nad něj vyskočilo Irsko s 269 %. Na čtvrtém místě je Švédsko (159 %), na pátém Nizozemsko (150 %) a na šestém Rakousko (133 %). Německo (124 %), které bylo ve mzdách na pátém místě, najdeme až za Finskem (132 %) a Belgií (128 %). Následuje Francie (115 %) a opět pod průměrem EU je Itálie (97 %).

Nejméně produktivní země po Bulharsku je Rumunsko (35 %), následuje Lotyšsko (46 %), Maďarsko a Chorvatsko (shodně 50 %), Polsko (51 %), Litva (52 %) a Estonsko (56 %). Dále Slovensko s 57 % průměru EU, pak hned Česko (64 %), Řecko (65 %) a Portugalsko (67 %).

Vzájemným porovnáním úrovní hodinových mezd a HDP najdeme některé výrazné disproporce. Některé národní ekonomiky mají mzdy nad úrovní své výkonnosti, jiné naopak výrazně „podstřelují". Pro země na periferii Evropy to může být strategie, jak si udržet zaměstnanost. Belgie a Německo, které jsou v centru evropské ekonomiky, mají naopak mzdy značně vyšší, než odpovídá jejich výkonnosti. Maličké Lucembursko má ukazatel HDP na obyvatele zkreslený tím, že tam pracuje obrovské množství lidí dojíždějících zpoza hranic (pendlerů). Irsko a Kypr jsou potom daňovými přístavy pro zahraniční korporace, což opticky nafukuje HDP, ale zaměstnancům nic nepřináší.

Mezi ty druhé, „podstřelující" státy patří i Česko, kde je rozdíl v žebříčcích 9 procentních bodů v neprospěch mezd. České mzdy tedy svou úrovní neodpovídají dobře výkonnosti, mohly by být vyšší. Však také odsud stovky miliard korun ročně odtékají do zahraničí na dividendách a na neodpovídajících vnitrokoncernových cenách. Vyšší produktivita práce, než odpovídá mzdové úrovni, má však bonus ve formě velmi nízké nezaměstnanosti.

Česká republika je země uprostřed kontinentu, s dobrou dostupností a infrastrukturou a také kvalitní pracovní silou, což láká zahraniční investory, kteří zde vytvářejí velké množství pracovních míst. Větší, než dokáže zdejší obyvatelstvo zaplnit. Cestou k makroekonomické rovnováze je buďto masivní dovoz pracovní síly ze zahraničí, nebo zvyšování mezd na úroveň odpovídající produktivitě.

Polovina pracujících u nás nevykonává těžkou fyzickou práci

Loňský průzkum ukázal rozdíly v činnostech, které lidé v různých zemích EU vykonávají v rámci pracovní doby.

GABRIELA STRAŠILOVÁ
oddělení pracovních sil, migrace a rovných příležitostí

V roce 2022 byl ke standardnímu dotazníku Výběrového šetření pracovních sil (VŠPS) připojen ad hoc modul na téma pracovní dovednosti*). Jeho prostřednictvím získaná data vypovídají o dovednostech, které respondenti používají při práci. Sledovány byly zejména tyto dovednosti: používání digitálních zařízení, provádění složitějších výpočtů a čtení technické dokumentace, provádění fyzicky náročných úkolů nebo například úkolů, které vyžadují zručnost prstů.

PRÁCE NA DIGITÁLNÍCH ZAŘÍZENÍCH

Jedna z otázek zjišťovala, kolik času respondent ve svém hlavním zaměstnání tráví prací na počítači, tabletu nebo mobilu. V úvahu bylo nutné brát i různé pokladní systémy, čtečky kódů, dotykové navigace apod. Hlavním cílem bylo zjistit míru využití digitálních technologií pro pracovní účely v různých typech zaměstnání.

V Česku uvedla pětina (20,0 %) pracujících, že prací na počítači, tabletu nebo mobilu tráví většinu své pracovní doby. Polovinu pracovní doby tento druh činnosti vykonává 13,3 % respondentů a 18,8 % jen část pracovní doby. Naproti tomu 28,9 % pracujících ke své práci počítač, tablet ani mobil nepoužívá a 18,9 % je používá pouze minimálně.

V EU bylo zjištěno téměř 30 % pracujících, kteří používají digitální zařízení po celou nebo po většinu své pracovní doby. U mužů i žen dosahuje tento podíl nejvyšší hodnoty ve věkové skupině 30–44 let, a dál se stoupajícím věkem klesá. Je zajímavé, že ženy při práci používají digitální zařízení více než muži, a to zejména ve věkové skupině 30–44 let.

Největší podíl pracujících, kteří trávili celou nebo většinu své pracovní doby prací na digitálních zařízeních, má Lucembursko (46,6 %), následují Nizozemsko a Švédsko. V Maďarsku, na Slovensku, v Řecku, v Bulharsku a v Rumunsku tráví celou nebo většinu pracovní doby na digitálních zařízeních méně než 20 % pracujících. V Rumunsku 56,7 % respondentů uvedlo, že digitální zařízení při práci nepoužívá vůbec.

TECHNICKÁ DOKUMENTACE A VÝPOČTY

Další z otázek modulu zjišťovala, kolik času respondent tráví čtením pracovních příruček a technických dokumentů, tedy dokumentů, které poskytují informace nezbytné nebo užitečné pro provádění pracovních úkolů. Patří sem nejen technické zprávy a výkresy, smlouvy, ale i různé publikace, vědecká literatura a ostatní podobné, relativně složité a podrobné

PODÍL PRACOVNÍ DOBY STRÁVENÝ PRACÍ NA DIGITÁLNÍCH ZAŘÍZENÍCH (%)

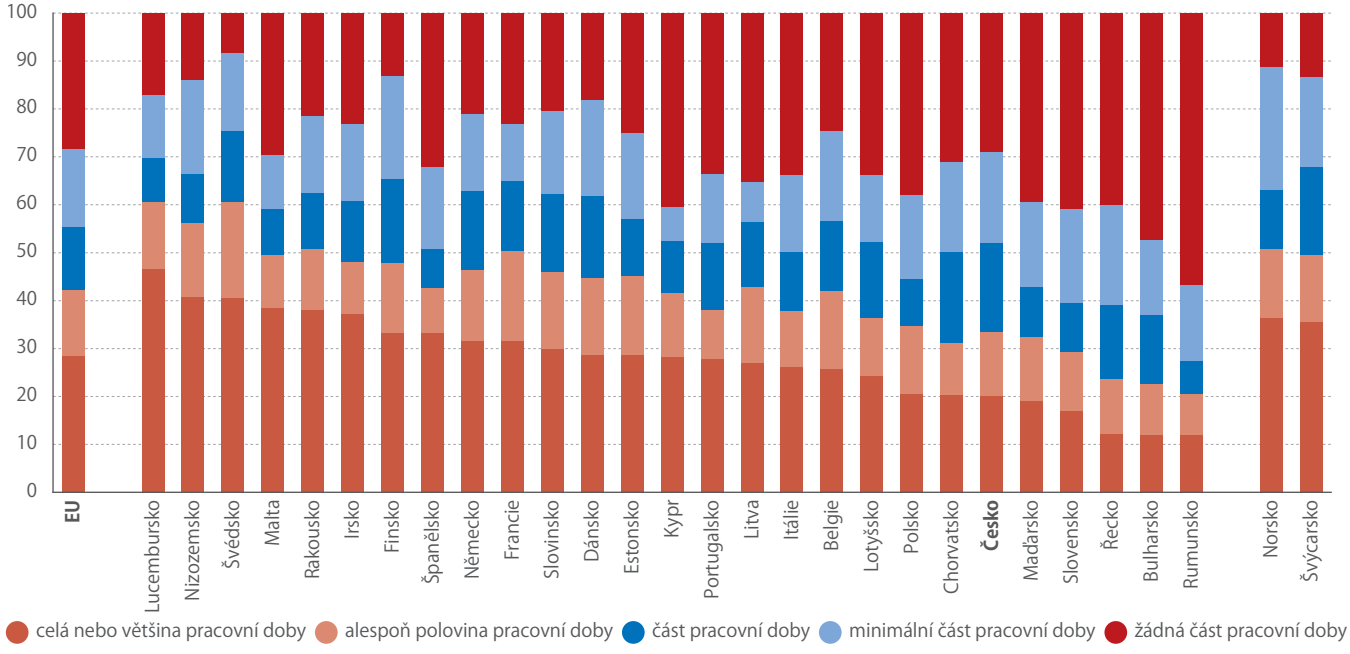

Zdroj: Eurostat

dokumenty, které respondentům umožňují zefektivnit výkon jejich hlavního zaměstnání.

Téměř dvě pětiny pracujících v Česku (39,8 %) uvedly, že se v pracovní době čtení příruček ani složitějších technických dokumentů vůbec nevěnují, 32,4 % této činnosti věnuje pouze minimální část pracovní doby. Alespoň část pracovní doby se věnuje čtení dokumentů 22,2 % pracujících u nás. Polovinu nebo větší část pracovní doby tráví čtením složitější dokumentace pouze velmi malá část pracujících (5,6 %). Jedná se zejména o specialisty a technické a odborné pracovníky ve zpracovatelském průmyslu, profesních a vědeckých činnostech, ve stavebnictví, ale také ve veřejné správě a obraně a v povinném sociálním zabezpečení. V tomto kritériu výrazně převažují muži.

V EU bylo zjištěno 15,4 % pracujících, kteří se věnují čtení složitější dokumentace polovinu a více své pracovní doby.

Součástí šetření byla i otázka, kolik času v práci tráví respondent prováděním relativně komplikovaných výpočtů. V Česku pracující respondenti uváděli nejčastěji, že se komplikovanými výpočty v práci vůbec nezabývají (65,3 %). Celou nebo většinu pracovní doby stráví u nás relativně komplikovanými výpočty pouze 1,6 % oslovených pracujících a alespoň polovinu pracovní doby 3,1 %. Jde zejména o specialisty, technické a odborné pracovníky a úředníky ve zpracovatelském průmyslu a profesních, vědeckých a technických činnostech.

V rámci EU se polovinu a více své pracovní doby věnuje provádění relativně složitých výpočtů každý desátý pracující (10,2 %). Nejvíce se složitějším výpočtům věnují pracující ve věku 30–44 let, podíl mužů je jen mírně vyšší než podíl žen.

TĚŽKÁ FYZICKÁ PRÁCE

Šetření rovněž zjišťovalo, jakou část pracovní doby zabere respondentům těžká fyzická práce, tedy např. manipulace s těžkými břemeny, zvedání lidí (např. pacientů) nebo práce v bolestivých či únavných pozicích včetně dlouhodobého stání.

V České republice uvedlo 9,3 % pracujících, že tráví celou nebo většinu pracovní doby těžkou fyzickou prací a 8,3 % tráví těžkou fyzickou prací polovinu pracovní doby nebo více. Jedná se zejména o řemeslníky a opraváře, obsluhu strojů a zařízení a montéry ve zpracovatelském průmyslu a ve stavebnictví. Více než polovina pracujících respondentů (50,5 %) fyzicky náročnou práci nevykonává.

Tento dokument byl vytvořen s finanční podporou Evropské komise – Grant VŠPS AHM 2022 na téma „Pracovní dovednosti". Názory v něm vyjádřené jsou názory autorky, a v žádném případě nemohou být považovány za oficiální vyjádření Evropské komise.

PODÍL PRACOVNÍ DOBY STRÁVENÝ TĚŽKOU FYZICKOU PRACÍ V ČESKU (%)

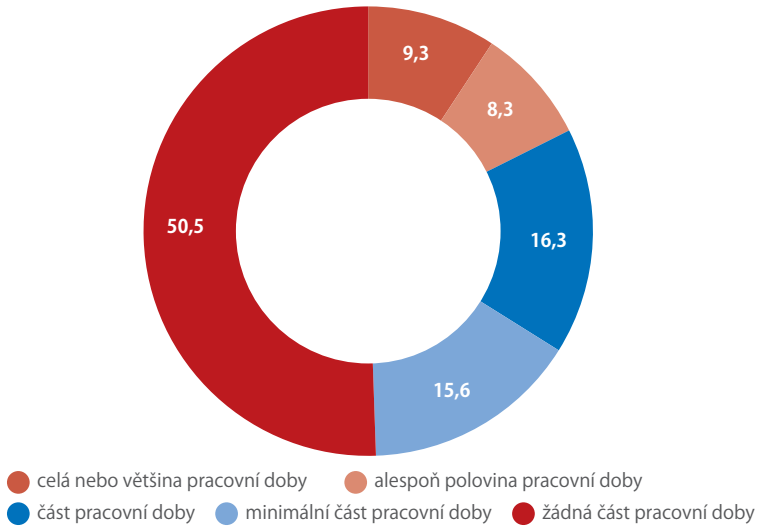

Zdroj: ČSÚ

V EU tráví celou nebo většinu pracovní doby těžkou fyzickou prací zhruba každý šestý respondent (16,1 %). Nejčastěji se jedná o muže ve věkové skupině 15–29 let. Největší podíl pracujících, kteří tráví celou nebo většinu pracovní doby těžkou fyzickou prací je v Itálii (25,3 %), v Irsku (22,1 %) a na Slovensku (22,0 %). Naopak nejmenší podíl najdeme ve Švédsku (7,0 %), v Nizozemsku (7,3 %) a v Lucembursku (7,8 %).

ZRUČNOST A OBRATNOST PRSTŮ

Předmětem zjišťování byl i čas strávený úkoly, které vyžadují zručnost a obratnost prstů, ať už se jednalo o chirurgii, stomatologii, opravu předmětů, nebo třeba zdobení pečiva či kreslení. Otázka směřovala na schopnost provádění přesně koordinovaných pohybů prstů za účelem uchopení, manipulace nebo sestavení předmětů.

V Česku tráví těmito úkony celou nebo většinu pracovní doby 4,3 % pracujících, zhruba polovinu pracovní doby nebo více 4,8 %. Jedná se zejména o řemeslníky a opraváře, obsluhu strojů a zařízení a montéry, ale také o specialisty ve zpracovatelském průmyslu a ve zdravotní a sociální péči. Více než dvě třetiny pracujících (68,7 %) pracovní úkoly spojené se zručností a obratností prstů nevykonávají.

Největší podíl pracujících, kteří tráví celou nebo většinu své pracovní doby úkoly, které vyžadují zručnost prstů, byl zaznamenán ve Slovinsku (21,2 %), dále v Itálii (14,8 %) a v Irsku (14,1 %). Nejmenší naopak na Kypru, v České republice, v Bulharsku a na Slovensku, kde byl nižší než 5 %.

*) Moduly Výběrového šetření pracovních sil (VŠPS) mají každý rok specifické téma a jsou povinné pro všechny členské státy EU. Opakují se po osmi, resp. čtyřech letech, čímž umožňují sledovat změny v delší časové řadě. Data v tomto článku se vztahují k pracujícím osobám ve věku 15 až 74 let.

Administrativní data hrají při sčítání stále větší roli

Ředitel odboru statistiky obyvatelstva Robert Šanda zhodnotil průběh Sčítání 2021 a nastínil možnosti, jak bude vypadat sčítání po roce 2030.

Foto: Tereza Koutecká

Je už projekt Sčítání 2021 uzavřen, nebo je třeba ještě něco dokončit?
Všechna data jsou už zpracovaná, teď je jenom postupně publikujeme. Tahle práce v podstatě nikdy nekončí, protože i když zveřejníme vše, co jsme plánovali, vždycky se objeví požadavek na nějakou další analýzu nebo nové vyhodnocení dat.

Jak velký kolektiv v ČSÚ na sčítání pracoval?
Počet přímo zapojených pracovníků se měnil podle fáze, ve které se sčítání nacházelo. Nejvíce, řádově stovky lidí, se podílely na územní přípravě, kdy se přímo v terénu ověřovaly některé údaje o domech. Při vlastním sčítání to pak byly desítky osob a zpracování výsledků se věnovalo méně než deset odborníků. Do těchto počtů ale nezahrnuji podpůrné týmy, které měly na starosti třeba komunikaci, právní služby a podobně.

Je i sčítání ovlivněno skutečností, že lidé jsou stále méně ochotni účastnit se statistických šetření a odpovídat na dotazy o svém soukromí?
Ano. Platí to všeobecně a i v cenzech je znát, že klesá ochota vyplňovat formuláře a poskytovat státu informace. Děje se to na celém světě.

Dá se tomu nějak zamezit?
Většinou se využívá kombinace několika nástrojů. Jednak je to informační kampaň, která lidem

vysvětlí, proč je sčítání potřeba a co jeho výsledky společnosti přinášejí. Dalším důležitým opatřením je snižování zátěže respondentů. Formulář by měl být snadno přístupný a jeho vyplnění jednoduché, aby člověk nemusel přemýšlet, co jednotlivé dotazy znamenají, nebo aby nemusel odpovědi složitě vyhledávat v různých zdrojích. Naše poslední sčítání už jednoduché bylo, lidé mohli vyplnit formulář třeba cestou domů z práce v MHD prostřednictvím mobilu. I přesto jsme pokles účasti na sčítání zaznamenali. Je evidentní, že je třeba pokračovat v práci na získávání dat z administrativních zdrojů. Jenom na tradiční způsob vyplňování formulářů se do budoucna určitě nedá spoléhat. Bez administrativních dat nebude možné získat informace v potřebné kvalitě.

O které zdroje administrativních dat by bylo vhodné sčítání ještě doplnit?

Nemáme například úplné údaje o dojížďce, tedy to, kde, v které obci člověk pracuje nebo chodí do školy. Konkrétní místo se totiž v řadě případů nekryje se sídlem zaměstnavatele či školy, a podle adresy zaměstnavatele ho tedy nelze přiřadit.

Zásadním problémem je ale neexistence administrativních dat o bytovém fondu. Z administrativních dat nemůžeme konstruovat ani složení domácností, protože adresy bydliště jsou u nás vedené do úrovně domu, nikoliv bytu. Takže v bytovém domě jsou všichni lidé evidovaní na jedné adrese, a do jednotlivých domácností je nedokážeme rozdělit. Složení a charakteristiky domácností jsou přitom jedním ze základních témat sčítání.

A další komplikace způsobuje skutečnost, že u části populace je rozdíl mezi trvalým a obvyklým bydlištěm.

Rýsuje se nějaká možnost, jak nedostatek administrativních dat o bytovém fondu vyřešit?

Ano. Ve spolupráci s Českým úřadem zeměměřickým a katastrálním a několika dalšími institucemi jsme založili mezirezortní skupinu a hledáme cesty, jak požadované informace získat. Jejich potřeba se projevuje nejenom v souvislosti se sčítáním, uvítala by je i mnohá ministerstva a řada dalších institucí. V rámci mezirezortní skupiny už na řešení pracujeme.

Sčítání v roce 2021 ale už využívalo data z registru škol…

Data vedená Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy jsme využili, a protože v zákoně o sčítání je ustanovení, že pro příští cenzus můžeme uchovávat informace o dosaženém vzdělání v neanonymizované podobě, můžeme využít i data ze sčítacích formulářů. Pokud si tedy někdo úroveň vzdělání zvýší, my budeme moci tento údaj na základě dat Ministerstva školství aktualizovat. V rámci průběžně demografické statistiky pak chceme data o úrovni vzdělání nabídnout i v roční periodicitě.

Čím se výsledky posledního sčítání nejvíce liší od výsledků těch předchozích?

Do výstupů se podstatně promítla právě skutečnost, že jsme mnohem více než v minulosti využívali administrativní zdroje dat a elektronické formuláře s přednastavenými možnostmi odpovědí. Díky tomu se nám u řady charakteristik podařilo značně snížit míru „nezjištěnosti". Dobře je to vidět třeba u dojížďky, kde jsme byli schopni dotáhnout výsledky do výrazně větší úplnosti než při předchozím cenzu.

Pokud jde o konkrétní rozdíly způsobené vývojem společnosti, jedná se o jevy, které jsme očekávali, nebo byly patrné už z jiných statistik. Zmenšuje se velikost domácností, populace stárne, snižuje se počet lidí žijících v manželství, úroveň vzdělání roste, zejména u žen…

Které fáze z celého sčítání byste označil za nejnáročnější?

To se těžko posuzuje, protože se jednalo o velmi rozsáhlý projekt, jehož jednotlivé části byly mnohdy tak odlišné, že je ani nelze porovnat. Náročné bylo všechno. Upozornit bych však chtěl na skutečnost, kterou lidé mimo úřad patrně ani nepostřehli, ale pro samotný průběh sčítání byla zásadní. Ve srovnání s minulým cenzem jsme se rozhodli zpracovat data téměř výhradně vlastními silami a mimo dvou externích datových analytiků nespoléhat se na externí dodavatele. To kladlo značné nároky na zpracovatelský tým, který tvořilo méně než deset osob. Bylo to však dobré rozhodnutí, protože jsme měli všechno pod kontrolou, všechny procesy jsme byli schopni zopakovat a dokázali jsme vysvětlit každý detail z průběhu zpracování dat. Zároveň to vedlo k citelné úspoře finančních prostředků.

Kdy vám v průběhu sčítání bylo nejvíce úzko?

Velké napětí samozřejmě panovalo těsně před zahájením terénního sběru dat a první dny těsně po něm. To se celý stroj najednou rozjede a vy se musíte spolehnout na to, že je vše dobře vymyšleno a zajištěno a že se neobjeví něco, s čím jste nepočítal. Ale tým, který na sčítání pracoval, byl opravdu velmi kvalitní, takže až na malé zakolísání na úplném začátku, způsobené výpadkem online aplikace, proběhl terén velmi dobře.

Určité napětí jsem pocítil také v době, kdy jsme začali rozpracovávat schéma, jak bude probíhat zpracování dat a co je pro něj potřeba všechno udělat. Uvědomovali jsme si, že jsme do svých rukou převzali obrovský úkol, který v předchozím sčítání řešil rozsáhlý tým, v němž byla zapojena řada externích dodavatelů. Jak už jsem ale řekl, spolehnutí se na odbornou kvalitu a nasazení vlastních lidí se vyplatilo.

V rámci projektu sčítání byla vyvinuta řada nástrojů a postupů, které budou v ČSÚ sloužit i v budoucnu. Můžete ty nejdůležitější čtenářům přiblížit?

To nejpodstatnější je, že sčítání iniciovalo založení cenzového informačního systému (CENZIS), který

PAVEL ČERNÝ
oddělení marketingu a PR

Ochota lidí účastnit se statistických šetření klesá všeobecně všude na světě.

Mgr. Robert Šanda

Vystudoval geografii a kartografii na Masarykově univerzitě v Brně. Do ČSÚ nastoupil v roce 2004 do oddělení sociálně demografických analýz. Od roku 2006 se zabývá problematikou sčítání lidu, především otázkou využití registrů ve sčítání. Tomuto tématu se věnuje i v odborné publikační činnosti. Od roku 2017 je ředitelem odboru statistiky obyvatelstva.

je možné využít i pro další statistiky. CENZIS nám umožňuje pracovat s daty registru obyvatel a navazujících systémů. Díky tomu budeme moci postupně redukovat tradiční způsob sběru dat o demografických událostech – o narození, stěhování, sňatcích, úmrtí. V této chvíli jsme ve fázi vývoje postupů a plně využívat CENZIS bychom chtěli do dvou let. Během té doby musíme nastavit a důkladně otestovat nové procesy, kterými nahradíme ty stávající, aby bylo možné plynule navázat.

Dosud se aktuální stav populace počítá tak, že se vyjde ze stavu zjištěného při posledním sčítání a přičtou se počty narozených a přistěhování, k nimž v mezičase došlo, a odečtou se úmrtí a vystěhování. Do bilance vstupují pouze souhrnná čísla a konkrétní změnu není možné přiřadit konkrétní osobě. CENZIS nám umožní pracovat s jednotlivými záznamy, takže výsledky budou přesnější, podrobnější a doufám, že také dříve dostupné.

Pocítí tuto změnu i matriční úřady, od nichž ČSÚ v současnosti získává data?

Výrazně se sníží objem výkazů, které jejich pracovníci vyplňují. Povinnost poskytovat ČSÚ data ale nezmizí úplně, protože některé údaje v administrativních zdrojích, z nichž čerpá CENZIS, nejsou obsaženy.

Jak hodnotíte nové publikační nástroje ČSÚ, které jsou nebo brzy budou pro zobrazování dat ze sčítání k dispozici?

Plně funkční je už Geoportál, který se mi moc líbí a dostávám na něj pozitivní reakce od odborné i laické veřejnosti. Geoportál získal také prestižní mezinárodní ocenění „Special Achievement in GIS“, udělované společností ESRI na základě vyhodnocení projektů z celého světa. To je důkaz, že se opravdu povedl. Zaznamenal jsem samozřejmě také nějaké náměty na další vylepšení od geografických specialistů, ale to je dobře, pomůže nám to neusnout na vavřínech a stále se zdokonalovat.

Teď netrpělivě čekáme a těšíme se na zprovoznění nového portálu DataStat, který by měl nahradit veřejnou databázi ČSÚ. Pro uživatele bude mnohem přívětivější a já věřím, že i on se setká s kladnou odezvou.

V současné době již zahajujete přípravu sčítání 2031. Co o něm už nyní můžete prozradit?

V tuto chvíli se domlouváme na hlavních směrech, kudy se sčítání bude ubírat. Určitě by mělo být ještě jednodušší pro respondenty. Koncept maximálního snižování zátěže respondenta a co největšího využití administrativních zdrojů dat zůstane zachován. Debatu jistě povedeme o tom, zda a případně jak upravit obsah sčítání.

Dále také patrně dojde k úplnému zrušení papírových formulářů. V okruhu celé Evropské unie jsme jednou z mála zemí, které možnost sečíst se na papír ještě udržovaly. Mělo to své výhody, údaje jsme získali i od lidí, kteří se nechtěli nebo nemohli sečíst online a v době covidové pandemie by nebylo možné k nim poslat tazatele. Ale na druhé straně je následné zpracování papírových formulářů velmi náročné a vyžaduje spoustu času. Kdybychom měli jen elektronickou verzi, zpracování výsledků by se hodně zjednodušilo a urychlilo. Znamenalo by to ale zajistit asistenci těm, kteří k online formulářům nemají přístup. To chceme určitě řešit například ve spolupráci s obcemi. Jde opět o širší problém týkající se obecně asistence občanům s využíváním digitálních služeb.

Nezkrácený rozhovor najdete na: bit.ly/3Ln1T7B

TÉMA

DĚTI V ČESKU

Děti v populaci Česka

V posledních 15 letech dětská část populace velikostně rostla. K počtům z druhé poloviny minulého století se však ani zdaleka nepřibližuje.

MICHAELA NĚMEČKOVÁ
oddělení demografické statistiky

Nejvíce dětí, které ještě nedosáhly 15 let věku, a to 2,5 milionu, bylo v populaci Česka na počátku druhé poloviny 50. let 20. století. Během následujícího desetiletí se pak početnost dětské složky populace pozvolna snižovala až mírně pod hranici 2,1 milionu. Trend se otočil v první polovině 70. let, kdy počet dětí v populaci začal opět stoupat a těsně před rokem 1980 se vrátil zpět nad 2,4 milionu. V letech 1980–1985, kdy dosáhl lokálního vrcholu, bylo v populaci Česka 2,41–2,43 milionu 0–14letých dětí. Od roku 1984 však opět nastal pokles, který pokračoval přes dvacet let až do roku 2007. V polovině 90. let 20. století se počet dětí dostal pod 2 miliony a minima dosáhl v roce 2007 na úrovni necelých 1,48 milionu. Ve stejném roce přitom roční úhrn živě narozených dětí již sedmým rokem v řadě stoupal a v roce 2008 se dostal na maximální hodnotu v rámci 21. století (120 tisíc narozených).

BEZ UKRAJINCŮ BY UŽ POČET DĚTÍ NEROSTL

V posledních patnácti letech (2008–2022) obyvatel mladších 15 let v populaci Česka pravidelně přibývalo. Jediný pokles mezi koncovými stavy let 2020 a 2021 souvisel se systémem tvorby demografické statistiky, která je v desetiletých cyklech navázána na výsledky posledního sčítání lidu. Odrazilo se v něm tzv. nasazení nových stavů obyvatel podle výsledků Sčítání 2021. Při porovnání počtního stavu dětské složky populace na počátku a na konci roku 2021 (oba údaje vycházejí z výsledků Sčítání 2021) však zůstal rostoucí trend zachován. Poslední definitivní údaj k 31. 12. 2022 udává v populaci Česka 1 750 808 osob mladších 15 let, což je číslo srovnatelné s rokem 1998, resp. nejvyšší od roku 1999.

Tempo růstu početnosti dětské složky po roce 2008 bylo ovšem daleko mírnější než rychlost úbytku dětí v předchozích dvaceti letech. Meziroční přírůstek dětské složky populace byl za poslední desetiletí nejvyšší v letech 2014–2017, kdy každoročně přibylo 1,4–1,5 % dětí. Následně pak přírůstky klesaly. Během roku 2019 vzrostl počet dětí o 1,0 %, v roce 2020 o 0,6 % a v roce 2021 jen o 0,5 %. Výrazné navýšení dětské složky populace přinesl až rok 2022, kdy došlo k nárůstu o 3,4 %. Jednalo se o největší navýšení počtu dětí do 15 let věku nejen v rámci posledního desetiletí, ale také od konce druhé světové války. Zásluhu na tom ale měly děti, které přišly do Česka v průběhu roku 2022 z válkou sužované Ukrajiny.

Předběžné výsledky za rok 2022 bez započítání uprchlíků z Ukrajiny totiž napovídaly, že počet dětí ve věku 0–14 let by se v roce 2022 již dále nezvyšoval, ale naopak by klesl. V pozadí potenciálního zastavení rostoucího trendu počtu dětí stál výrazný rozdíl v síle generací na hranici věkového intervalu dětské složky. Během roku 2022 opustily skupinu 0–14letých děti narozené v roce 2007, kterých bylo na počátku roku 115,7 tisíce, zatímco nově do populace vstoupilo jen zhruba 100 tisíc dětí narozených roku 2022. Celkový nárůst dětské složky populace o 57,4 tisíce v roce 2022 tak nastal v důsledku kladného salda zahraniční migrace, které ve věkové skupině 0–14 let dosáhlo úrovně 75,9 tisíce osob.

Časově shodně s absolutními počty se vyvíjel také podíl dětí na celkovém úhrnu populace. Na vrcholu v polovině 50. let 20. století mírně převyšoval 26 % a do počátku 70. let se snížil na úroveň 21 %. Poté narostl, i když mnohem mírněji. Maximální hodnoty

POČET A PODÍL OBYVATEL VE VĚKU 0–14 LET (k 31. 12.)

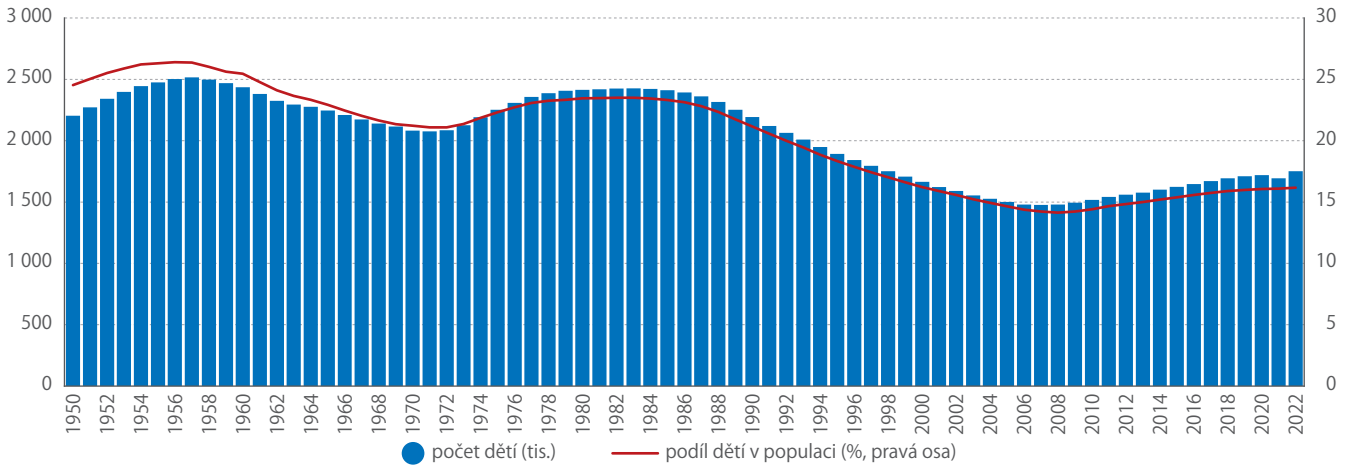

Zdroj: ČSÚ

23,5 % dosáhl v první polovině 80. let 20. století. Následný dvacetiletý pokles srazil zastoupení dětí v populaci až na 14,1 % v roce 2008. Od té doby docházelo opět k růstu až na 16,2 % v roce 2022.

Mezi dětmi do 15 let, v úhrnu i v jednotlivých věkových úrovních, převažují chlapci nad děvčaty. V letech 2001 až 2022 připadlo každoročně na 100 děvčat ve věku 0–14 let 105 až 106 chlapců tohoto věku, v jednotkách věku se jejich poměr pohyboval od 104 chlapců na 100 dívek po 107.

POČTY DĚTÍ V DÍLČÍCH VĚKOVÝCH SKUPINÁCH SE SBLIŽUJÍ

Vlivem vývoje porodnosti se od počátku tohoto století měnilo zastoupení dílčích věkových skupin v dětské populaci. V roce 2001 měly nejmenší podíl (28 %) nejmladší děti ve věku 0–4 roky, tedy narozené v letech 1997–2001, které dodnes patří mezi nejslabší ročníky v historii České republiky. Jednu třetinu dětské složky tvořily děti ve věku 5–9 let. Největší (dvoutřetinové) zastoupení měly tehdy děti ve věku 10–14 let, kterých bylo absolutně téměř o 200 tisíc více než dětí do 5 let. Jednalo se totiž o silnější generace narozených ještě na konci 80. let 20. století. S tím, jak dětskou složku populace tyto silnější ročníky postupně opouštěly, se však rozdíl v početnosti jednotlivých pětiletých věkových skupin snižoval, a na konci roku 2007 činil už méně než 62 tisíc. Toho roku zároveň věkovou skupinu 10–14 let početně převýšila skupina 0–4letých, odrážející od roku 2004 výraznější vzestup porodnosti. V letech 2007–2013 byly mezi dětmi nejpočetnější 0–4leté, a ty nejstarší 10–14leté se naopak od roku 2009 propadly na poslední místo.

K další změně pořadí věkových skupin došlo v roce 2014, kdy se na pět let na vedoucí pozici dostaly děti ve věku 5–9 let. Po roce 2015, kdy z dětské složky odcházely nejméně početné generace z počátku 21. století, se opět začaly početnosti jednotlivých pětiletých věkových skupin sbližovat. V letech 2018 a 2019 bylo složení dětské populace v podstatě rovnoměrné, jednotlivé pětileté věkové skupiny tvořily 32,7 %, 33,5 % a 33,8 % dětí. V posledních třech letech se do čela opět dostala skupina dětí ve věku 10–14 let zahrnující prozatím nejsilnější generace 21. století narozené v letech 2008–2010. Procentuální zastoupení jednotlivých skupin se ale výrazněji nezměnilo.

Podle posledních dostupných údajů o věkovém složení populace Česka na konci roku 2022 tvořilo dětskou složku 562,5 tisíce dětí ve věku 0–4 roky (32,1 %), 584,2 tisíce dětí ve věku 5–9 let (33,4 %) a 604,0 tisíce dětí ve věku 10–14 let (34,5 %). Oproti koncovému stavu z roku 2021 se nejvýrazněji zvýšil počet dětí 5–9letých, a to o 31,3 tisíce (resp. o 5,6 %). Ve skupině 10–14 let přibylo 21,8 tisíce (3,7 %) dětí a ve věku 0–4 roky pouze 4,4 tisíce (0,8 %). V pozadí stál výrazný pokles živě narozených dětí v roce 2022 a následný meziroční 9% úbytek dětí ve věku pod jeden rok.

POČET DĚTÍ V PĚTILETÝCH VĚKOVÝCH SKUPINÁCH (tis., k 31. 12.)

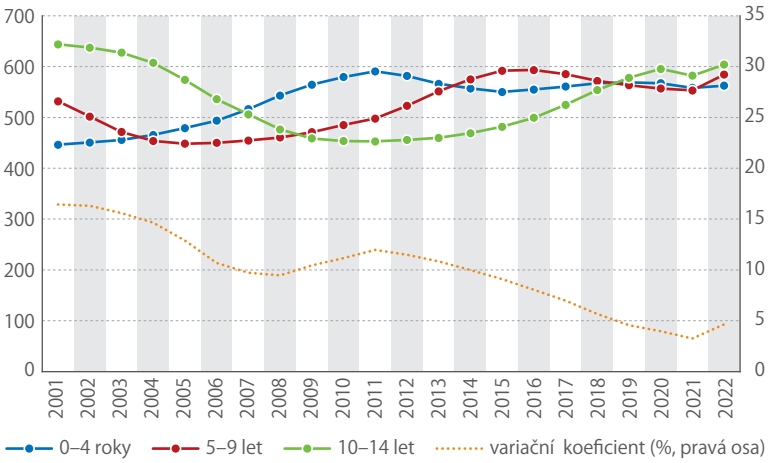

Pozn.: Variační koeficient vypočítán z rozložení počtu dětí podle jednotek věku. Zdroj: ČSÚ

DĚTSKÁ POPULACE V LETECH 2001 A 2022 (k 31. 12.)

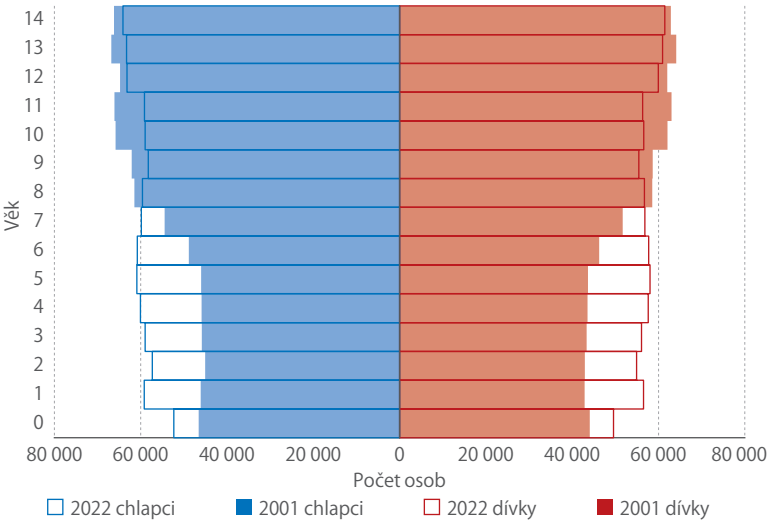

Zdroj: ČSÚ

ROZLOŽENÍ VĚKOVÝCH SKUPIN V DĚTSKÉ POPULACI

věk k 31. 12.	absolutní počet dětí				podíl věkové skupiny (v %)			
	2001	2011	2021	2022	2001	2011	2021	2022
0–4 roky	446 313	590 690	446 439	460 626	27,5	38,3	33,0	32,1
5–9 let	531 709	497 702	558 098	562 545	32,8	32,3	32,7	33,4
10–14 let	643 840	452 849	553 106	584 237	39,7	29,4	34,4	34,5
děti celkem	1 621 862	1 541 241	1 693 408	1 750 808	100,0	100,0	100,0	100,0

Zdroj: ČSÚ

Migrace dětí

Děti do 15 let tvoří nezanedbatelnou část stěhujících se osob. V loňském roce počty a složení dětských migrantů v Česku významně ovlivnila uprchlická vlna z Ukrajiny.

TEREZIE ŠTYGLEROVÁ
vedoucí oddělení demografické statistiky

Statistika migrace je založena na sledování registrovaných změn trvalého, v případě cizinců i přechodného pobytu. Evidenci změn adresy pobytu vede Ministerstvo vnitra prostřednictvím Informačního systému evidence obyvatel, resp. Cizineckého informačního systému. Statistika migrace vytvářená v ČSÚ, která z nich vychází, však obsahuje pouze události, kdy dochází ke změně obce bydliště. Počty případů faktického stěhování tak budou určitě vyšší, neboť k pohybům je třeba přičíst také stěhování v rámci obce. Na druhé straně v některých případech statistika zahrnuje pouze administrativní změnu adresy bydliště bez fyzického přestěhování se.

ČTVRTINA PATNÁCTILETÝCH BYDLÍ JINDE, NEŽ V DOBĚ NAROZENÍ

Prostorová mobilita obyvatel Česka není příliš velká. Při sčítání lidu, domů a bytů 2021 bylo zjištěno, že okolo jedné třetiny obyvatel v nejvyšším věku žije v obci svého narození (je ale možné, že část z nich se během života mohla z obce svého prvního obvyklého bydliště odstěhovat a později se tam vrátit). Z dětí ve věku 15 let bydlelo ve stejné obci obvyklého pobytu jako v době narození 73 %. Z každoročních migračních statistik vyplývá, že v letech 2013–2022 ročně změnilo obec svého bydliště v rámci území Česka okolo 230–250 tisíc osob, což lze zjednodušit na průměrně jedno až dvě stěhování za život. Ve věku do 15 let měnilo obec hlášeného pobytu ročně téměř 60 tisíc osob (resp. 35 z tisíce). Za předpokladu pouze jednoho migračního pohybu každého dítěte a udržení stejného objemu stěhování by se tak v dětském věku přestěhovalo již okolo poloviny osob. Důvod migrace se od roku 2005 statisticky nesleduje, nicméně údaje předchozích let ukazují to, co lze předpokládat: v případě dětí jde v naprosté většině (dle údajů před rokem 2005 z 85 až 90 %) o následování rodinného příslušníka.

NEJVÍC DĚTÍ PŘICHÁZÍ Z UKRAJINY

Zahraniční migrací Česká republika dětské obyvatele tradičně získává. V letech 2013–2021 šlo ročně o přírůstek 1,2 tisíce až 4,5 tisíce dětí ve věku do 15 let (v průměru 3,4 tisíce). Do Česka v uvedeném období přicházelo ze zahraničí 3,6 (rok 2013) až 6,2 tisíce (rok 2019) dětí a v opačném směru republiku opouštělo 1,0 (rok 2019) až 2,4 tisíce (rok 2013) dětí. Výjimečný byl rok 2022, kdy se přírůstek dětí zahraniční migrací zvýšil v důsledku silné uprchlické vlny z Ukrajiny až na bezmála 76 tisíc. Mezi přistěhovalými ze zahraničí bylo tohoto roku 77,3 tisíce dětí, a oproti průměru let 2013–2021 se tedy jejich počet navýšil až skoro na patnáctinásobek. Valná většina příchozích dětí (92 %) měla na konci roku 2022 status osoby s dočasnou ochranou. Počty vystěhovalých do zahraničí se v roce 2022 tak výrazně nenavýšily (1,4 tisíce dětí), neboť do statistiky byly zahrnuty jen ty osoby s dočasnou ochranou, které splnily podmínku obyvatele, tj. byly na konci roku 2022 v Česku přítomné a požádaly si o prodloužení dočasné ochrany. Osoby, které pobývaly v Česku krátkodobě, resp. ti, kteří odešli již před koncem roku 2022 či nepožádali o prodloužení dočasné ochrany po březnu 2023, nejsou ve statistice migrace obyvatel ČSÚ vůbec zahrnuti. Statistiku migrace tak nelze srovnávat např. s celkovým počtem cizinců s udělenou dočasnou ochranou.

V rámci skupiny dětských migrantů jsou v zahraniční migraci obvykle nejvíce zastoupené ty nejmenší děti, které ještě nedosáhly jednoho roku. Do věku osmi let objem dětské zahraniční migrace klesá zhruba na polovinu a v intervalu 8–14 let na této úrovni stagnuje. Uprchlická vlna v roce 2022 ale vedle enormního nárůstu objemu a salda zahraniční migrace také obrátila běžný profil migrace dětí. S výjimkou věku 2 let se až do hranice 10 let zvyšovaly s rostoucím věkem jak objem, tak i saldo migrace, a teprve poté do věku 14 let migrační pohyby a zisky mírně klesaly. Úplného maxima přitom dosahovaly specificky ve věku 17 let, zatímco v předchozích letech

MIGRACE DĚTÍ VE VĚKU 0–14 LET

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
přistěhovalí do ČR	3 592	5 781	5 499	5 309	5 191	5 389	6 200	4 827	5 519	77 311
vystěhovalí z ČR	2 402	2 096	2 093	2 039	1 863	1 705	1 959	1 329	972	1 449
saldo zahraniční migrace	1 190	3 685	3 406	3 270	3 328	3 684	4 241	3 498	4 547	75 862
počty meziobecních stěhování	56 241	58 150	58 413	59 998	59 806	60 597	60 654	57 076	59 437	59 488
počty mezikrajských stěhování	17 655	18 483	18 951	19 514	19 607	19 744	20 055	19 114	20 063	20 055

Zdroj: ČSÚ

MŮŽETE POSOUDIT, JAK SE V POSLEDNÍCH LETECH VYVÍJÍ ZÁJEM DĚTÍ A MLADÝCH LIDÍ V ČESKU O VÍRU?

DANIEL CHYTIL
Česká biskupská konference – vedoucí odboru analýz církevních dat

Přesnou odpověď neznáme, protože:
1) Česká biskupská konference sleduje údaje pouze za katolickou církev,
2) zájmu o víru se věnují spíše sociologické studie a mezinárodně srovnávací výzkumy.
Nicméně lze poskytnout několik čísel, která ukazují účast dětí a mládeže na aktivitách spojených s životem katolické církve:

V Lisabonu nedávno proběhlo celosvětové setkání mládeže a přes ČBK se z Česka registrovalo 3 177 účastníků, další se tam vypravili individuálně. V loňském roce se zúčastnilo celostátního setkání mládeže v Hradci Králové přes 5 tisíc osob. Společenství mládeže ve farnostech pravidelně navštěvuje 10,5 tisíce osob (2021), v předcovidovém období to bývalo více než 12 tisíc. Podle výsledků ankety mezi účastníky bohoslužeb z roku 2019 navštěvuje nedělní mše pravidelně 41,4 tisíce mladých ve věku 15–29 let. Výuku náboženství v roce 2021 navštěvovalo 47,2 tisíce dětí, z toho 30,2 tisíce ve školách, ostatní na farách.

ZAHRANIČNÍ MIGRACE PODLE VĚKU

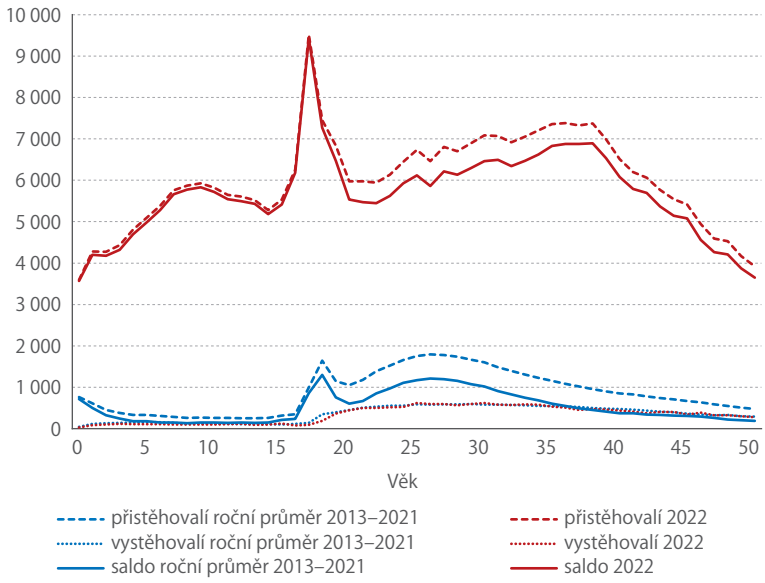

Zdroj: ČSÚ

šlo nejčastěji o osoby 25–28leté, s lokálním vrcholem i ve věku 18 let.

Ve srovnání s ostatními věkovými skupinami jsou však migrační přírůstky dětí relativně nízké. Na tisíc obyvatel daného věku bývá přírůstek zahraniční migrací u dětí do 15 let obvykle v úrovni 2–5 osob, kdežto v produktivním věku dosahoval v roce 2021 k 15–18 ‰, ve věku 18 let dokonce k 22 ‰.

V kladném saldu zahraniční migrace převládají děti s cizím státním občanstvím a nejvíce z nich má státní občanství Ukrajiny. V průměru let 2013–2021 získávala Česká republika zahraničním stěhováním ročně více než jeden tisíc ukrajinských dětí, které tak tvořily 31 % veškerého zisku zahraniční migrací v dětské populaci. Druhé nejčetněji zastoupené státní občanství v saldu migrace dětské populace bylo slovenské (zisk přes 600 dětí ročně) a třetí pak vietnamské (přes 300 ročně). V loňském roce ukrajinské děti tvořily dokonce 96 % (73,2 tis.) celého salda migrace dětí. Počty nových dětských občanů získaných stěhováním ze zahraničí, kteří měli slovenské (684) či vietnamské (313) občanství, v zásadě odpovídaly situaci předchozích let. Za zmínku také stojí skutečnost, že i (registrovaná) zahraniční migrace dětí s českým občanstvím se pohybuje v kladných číslech, i když ještě nižších. Průměrné saldo za období 2013–2022 činilo méně než 200 dětí ročně.

73 %
dětí ve věku 15 let bydlí ve stejné obci jako v době narození.

BYDLIŠTĚ MĚNÍME NEJVÍC DO TŘÍ LET VĚKU

V rámci stěhování uvnitř republiky má migrace dětí na celkové migraci o něco větší podíl než v případě migrace zahraniční. Objem i míra stěhování dětí v nejmladším věku (0–2 roky) jsou dokonce ze všech věků nejvyšší, když mírně překonávají intenzitu migrace v druhém vrcholu připadajícím na mladší produktivní věk (27–30 let). V průměru let 2013–2022 měnilo obec registrovaného bydliště 63 dětí ve věku 0–2 roky z každých 1 000 dětí daného věku, ve skupině 27–30letých to bylo 50 z 1000. Míra migrace dětí v jednotlivých věkových obdobích má obecně s rostoucím věkem klesající tendenci, nicméně jsou patrné určité, (v období posledních deseti let poměrně stabilní), nepravidelnosti. První je vyšší míra migrace ve věku 2 roky než ve věku 1 rok, druhou pak je obdobná či nepatrně vyšší míra migrace pětiletých dětí oproti dětem čtyřletým. Drobné zvýšení je pak patrné i ve věku 14 let.

V celém objemu vnitřního stěhování tvoří cizinci přibližně jednu desetinu všech pohybů, v dětské části populace je ale jejich podíl nižší. Z celkem téměř 590 tisíc stěhování osob mladších 15 let v letech 2013–2022 jich připadlo na cizince 23 tisíc, resp. 3,9 %. V posledním sledovaném roce se jednalo o 4,6 % (2,8 tisíce registrovaných změn obce bydliště

MIGRACE NA ÚZEMÍ REPUBLIKY (roční průměr za období 2013–2022)

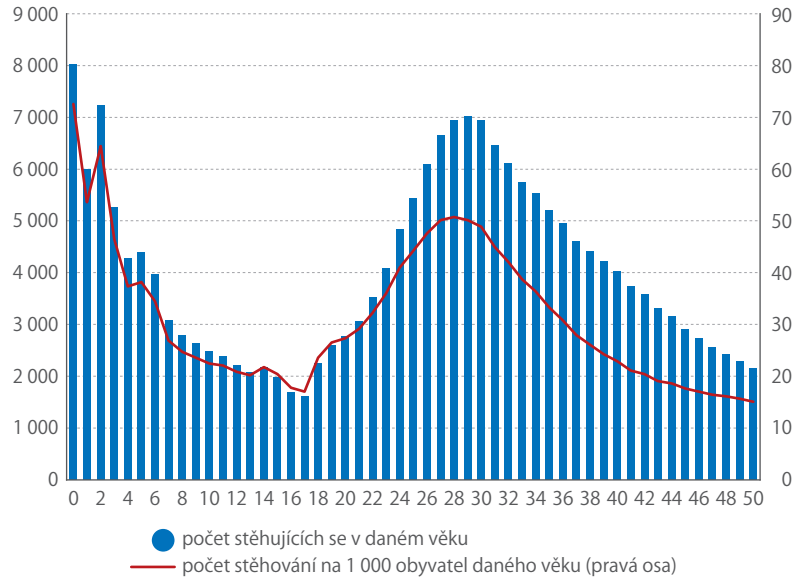

Zdroj: ČSÚ

dítěte-cizince v roce 2022). Nejčastěji jde o stěhování dětí s občanstvím Vietnamu (s výjimkou roku 2021, kdy prvenství připadlo těsně Ukrajině). Ukrajinské děti tvoří druhou nejpočetnější skupinu stěhujících se dětí s cizí státní příslušností. V rámci migrujících cizinců všech věkových kategorií jsou přitom v úhrnu Ukrajinci na prvním místě a Vietnamci na místě druhém či třetím. Trojici nejčetnějších pak doplňují v obou případech Slováci. Obecně platí, že cizinci mění své bydliště v rámci republiky o něco častěji než Češi (alespoň v případě změn spojených s hlášením příslušným orgánům). Pokud jde o děti-cizince, v jejich případě je intenzita stěhování v předškolním věku v zásadě podobná jako u Čechů, v případě starších dětí pak je migrace cizinců již o něco vyšší.

Z VELKÝCH MĚST DĚTI ODCHÁZEJÍ

Migrační zisky dílčích územních celků se nezřídka liší podle druhu migrace. Ne vždy platí, že když je daná obec migračně zisková, je to jak díky pozitivní bilanci stěhování přes hranice republiky, tak i v rámci území republiky. Typickým příkladem jsou města, která obyvatele včetně dětí získávají zahraniční migrací, zatímco migrací vnitřní jim v úhrnu obyvatelé ubývají. Výsledné migrační saldo pak záleží na velikosti dílčích sald, zda působí stejným směrem, nebo protichůdným a vzájemně se více či méně vyrovnávají. V menších obcích, zejména těch v zázemí velkých měst, jsou migrační přírůstky nových (dětských) obyvatel vytvářeny především stěhováním z jádrového města. Mezi obce s největšími přírůstky dětí vnitřní migrací v posledních deseti letech patřily Králův Dvůr, Říčany, Chýně, Brandýs nad Labem-Stará Boleslav, Jesenice (Praha-západ), Nehvizdy, Mníšek pod Brdy, Bašť, Černošice a Dolní Břežany. Všechny patří do Středočeského kraje, v němž se nachází ještě dalších šest obcí v pořadí. Ve větších městech, která jsou celkově migračně zisková (např. Praha, Plzeň, Karlovy Vary), pak naopak přírůstek dětských obyvatel obvykle zajišťuje zahraniční stěhování, které zvládá kompenzovat i úbytky dětí jejich stěhováním do jiných obcí v Česku. Největší migrační ztráty dětské složky populace si pak připisují města jako například Brno a Ostrava, kde není přírůstek dětí zahraniční migrací natolik vysoký, aby dorovnal odliv dětí do jiných obcí.

Obecně nejsilnější mezikrajský migrační proud v České republice míří z Prahy do Středočeského kraje. Na úrovni jednotlivých obcí bývá nejčastější změna adresy dětí z Brna do Prahy (1 242 dětí za roky 2013–2022), z Jirkova do Chomutova (1 067 dětí) a z Chomutova do Jirkova (1 017 dětí), na dalších místech pak následovalo stěhování dětí ve směru Praha-Říčany (870) a Praha-Jesenice (858).

OBCE S NEJVĚTŠÍM PŘÍRŮSTKEM A ÚBYTKEM DĚTÍ VE VĚKU 0–14 LET V OBDOBÍ 2013–2022

Migrační zisk				Migrační úbytek			
obec	celkem	z toho		obec	celkem	z toho	
		zahraniční migrace	vnitřní migrace			zahraniční migrace	vnitřní migrace
Praha	11 399	30 052	–18 653	Brno	–4 807	3 822	–8 629
Plzeň	2 105	3 625	–1 520	Ostrava	–2 625	1 950	–4 575
Brandýs nad Labem-Stará Boleslav	860	349	511	Frýdek-Místek	-814	238	–1 052
Karlovy Vary	817	1 182	–365	Karviná	–590	255	–845
Říčany	775	210	565	Havířov	–520	714	–1 234
Králův Dvůr	714	84	630	Olomouc	–502	637	–1 139
Liberec	684	1 534	–850	Třebíč	–480	160	–640
Jesenice	603	177	426	České Budějovice	–334	1 197	–1 531
Chýně	568	46	522	Ústí nad Labem	–298	836	–1 134
Teplice	523	855	–332	Orlová	–295	45	–340

Zdroj: ČSÚ

Děti v našich školách

Složení žákovských kolektivů v mateřských, základních a středních školách v Česku v minulém školním roce výrazně ovlivnili uprchlíci z Ukrajiny.

VENDULA KAŠPAROVÁ
oddělení statistiky vzdělávání, zdravotnictví, kultury a sociálního zabezpečení

Ve školním roce 2022/23 se oproti roku předešlému zvýšil počet dětí v mateřských školách (o 2,4 %), v základních školách (o 4,5 %) a ve středních školách (o 3,8 %). Meziroční nárůst, který je v případě základních a středních škol nejvyšší za posledních deset let a v případě mateřských škol za posledních devět let, byl výrazně ovlivněn přílivem ukrajinských dětí. Mateřské školy navštěvovalo 3,5krát více Ukrajinců než v roce předešlém, základní školy dokonce 5,3krát více a střední školy 2,3krát. Ukrajinci tvořili 54,8 % všech cizinců v mateřských školách, 69,9 % všech cizinců v základních a 50,0 % cizinců ve středních školách.

Další početně významné skupiny cizinců představovali Vietnamci a Slováci, již o poznání méně bylo Rusů. Dohromady tyto čtyři skupiny cizinců tvořily ve školním roce 2022/23 v mateřských školách 82,9 % všech cizinců, v základních 88,7 % a ve středních 83,9 %. Z celkového počtu dětí bylo v mateřských školách 5,3 % cizinců, v základních 7,2 % a ve středních 3,1 %.

V mezikrajském srovnání vykazuje dlouhodobě nejvyšší podíl žáků s jiným než českým občanstvím Praha. Např. v základních školách to ve školním roce 2022/23 bylo 16,1 % z celkového počtu žáků. S velkým odstupem následovaly kraje Karlovarský (10,7 %) a Plzeňský (10,1 %). Nejnižší podíl žáků s jiným než českým občanstvím zaznamenaly kraje Olomoucký, Moravskoslezský a Zlínský, kde podíl cizinců mezi žáky základních škol nedosahoval ani 4 %.

K nejvýraznějšímu absolutnímu přírůstku cizinců v řadách žáků základních škol mezi posledními dvěma školními roky došlo v Praze (+8 737 žáků) a ve Středočeském kraji (+6 260 žáků). Celkový meziroční přírůstek žáků cizí státní příslušnosti v Česku činil 42 205 a uvedené dva kraje se na něm tedy podílely 35,5 %.

PŘIBÝVÁ DĚTÍ V PŘÍPRAVNÝCH TŘÍDÁCH

Podíl dětí, které před zahájením školního roku již dosáhly šesti let a více a zůstaly v předškolním vzdělávání, mezi školními roky 2018/19 a 2021/22 vzrostl z 6,5 % na 7,4 %. K nejvýraznějšímu nárůstu došlo mezi školními roky 2020/21 a 2021/22, které byly poznamenány pandemií onemocnění covid-19. V posledním školním roce pak podíl dětí s odloženým nástupem do základní školy mírně poklesl na 7,2 %. V absolutním vyjádření ale dětí s odkladem mírně přibylo (+108). Relativně malou změnu počtu šestiletých a starších předškoláků v posledním roce lze „přičíst na vrub" dvěma protichůdně působícím okolnostem: Jednak opadl vliv pandemie, čímž patrně poklesl zájem o odklady pro tuzemské děti, naproti tomu ale narostlo množství cizinců, kteří se mohou potýkat s jazykovou bariérou, a před nástupem do ZŠ tedy potřebují rok na dorovnání tohoto hendikepu.

Přípravné třídy mělo ve školním roce 2022/23 celkem 418 běžných základních škol, tedy o 15,5 % více než v předchozím školním roce. Celkem fungovalo 507 přípravných tříd, které navštěvovalo 6 463 dětí, což je o 22,4 % více než v roce předchozím. Více než tři pětiny z nich byli chlapci (62,4 %). Na jednoho učitele působícího v přípravné třídě i na jednu přípravnou třídu připadlo v průměru shodně 13 dětí. Oproti tomu v mateřské škole na jednoho učitele vycházelo průměrně 10,7 dětí a průměrná třída měla 21,6 dětí.

Vzhledem k poměrně výraznému navýšení počtu škol s přípravnými třídami není překvapením, že se mezi posledními dvěma školními roky navýšil podíl dětí s odkladem, které docházely do přípravných tříd

DĚTI S POZDĚJŠÍM NÁSTUPEM DO 1. TŘÍDY (%)

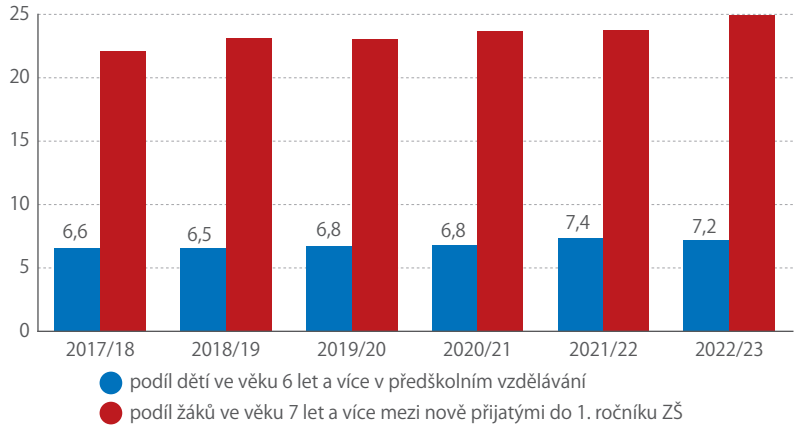

Zdroj: MŠMT

CIZINCI VE ŠKOLÁCH V ČESKU

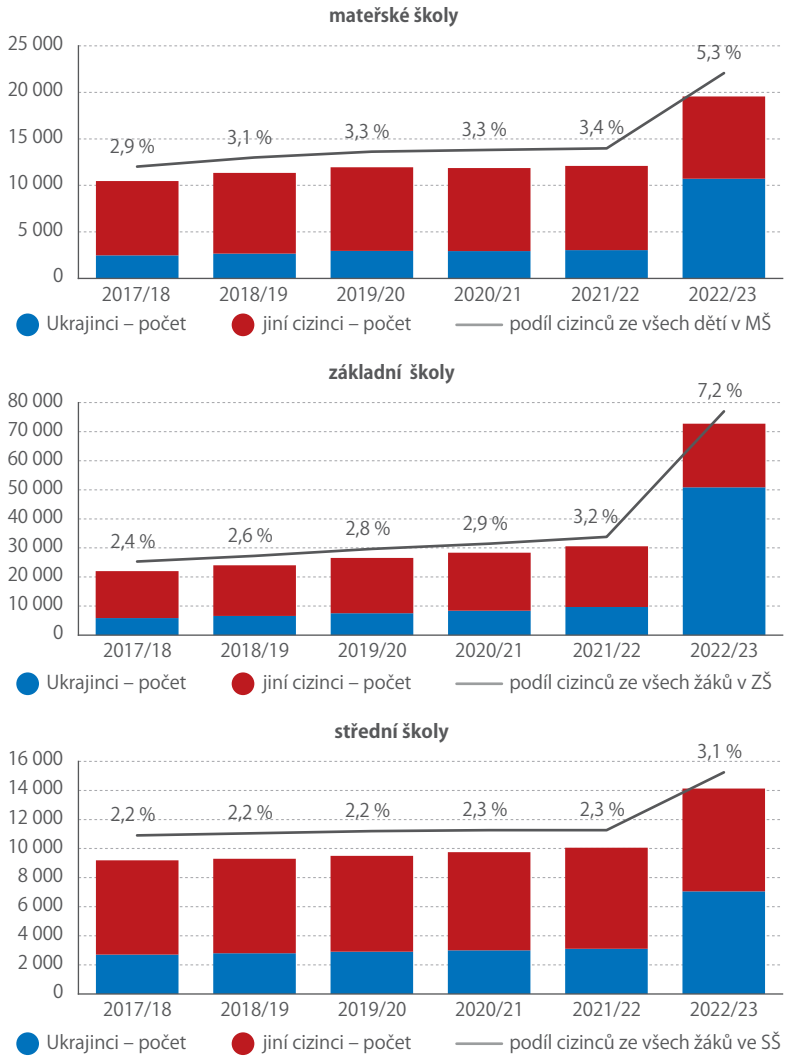

Zdroj: MŠMT

či přípravného stupně, na úkor těch, které opakovaly poslední ročník mateřské školy. Vzrostl z 15,1 % na 18,2 %. Stoupající trend, i když mírnější, byl zaznamenán i v minulosti: ve školním roce 2017/18 činil podíl dětí s odkladem v přípravných třídách 14,3 %.

Doplňme, že mezi žáky přípravných tříd bylo ještě v září 2021 celkem 92,2 % Čechů a 2,4 % Ukrajinců. Během následujících dvanácti měsíců se podíl Čechů snížil na 88 % a Ukrajinců vzrostl na 6,9 %.

Na jednu přípravnou třídu na základní škole či třídu přípravného stupně základní školy speciální (dále jen přípravku) připadal ve školním roce 2022/23 nejnižší počet prvních tříd v krajích Karlovarském (4,1), Ústeckém (4,8) a v Praze (6,3). Rodiče v těchto regionech tak měli větší možnost volby, zda dítě s odkladem nechají v mateřské škole, nebo jej zapíší do přípravky. Přípravky zde navštěvovalo mezi 35 a 45 % dětí s odkladem školní docházky.

Naproti tomu v Jihočeském kraji na jednu přípravku vycházelo 56,9 první třídy, a v přípravkách se tak vzdělávalo jen 2,5 % dětí s odkladem. Další kraje s vysokým počtem prvních tříd na jednu přípravku byly Královéhradecký (49,9) a Olomoucký (41,3).

NÁSTUP DO PRVNÍ TŘÍDY ODKLÁDAJÍ ČASTĚJI CHLAPCI

Vedle dětí, které měly ve školním roce 2022/23 odklad, lze sledovat i žáky, kteří nastoupili do první třídy základní školy ve vyšším věku, než je běžné. Podíl sedmiletých a starších žáků ze všech nově přijatých do první třídy byl v uplynulém školním roce čtvrtinový (24,9 %), tj. o 1,1 procentního bodu vyšší než ve školním roce 2021/22. Jedná se o nejvýraznější nárůst za posledních pět let, během nichž se tento podíl celkově zvýšil o 2,8 procentního bodu. Ovlivněn byl zejména vyšším zastoupením dětí s odkladem v předškolním vzdělávání v době covidové pandemie v letech 2020 až 2022.

V krajském srovnání vykazují nejvyšší podíly sedmiletých a starších žáků ze všech žáků nově přijatých do první třídy kraje Ústecký (28,0 %), Karlovarský (27,2 %) a Olomoucký (27,2 %), nejnižší pak Kraj Vysočina (23,2 %), hlavní město Praha (23,5 %) a Středočeský kraj (23,7 %).

Mezi sedmiletými a staršími žáky nastupujícími do první třídy převažují chlapci. Ve školním roce 2022/23 tvořili 31 % ze všech chlapců nastupujících do první třídy, zatímco sedmileté a starší dívky se na celkovém počtu dívek podílely jen 18,5 %.

MATURITNÍ OBORY STUDUJE VÍCE DÍVEK

Na středních školách se ve školním roce 2022/23 nejvíce žáků vzdělávalo v oborech odborného vzdělávání s maturitní zkouškou (46,4 %), dále pak na gymnáziích (29,3 %) a v odborném vzdělávání s výučním listem (20,5 %). Nástavbové studium se týkalo již jen 3,1 % žáků a střední vzdělávání bez výučního listu a bez maturity 0,6 % žáků. V dlouhodobém pohledu bývá počet žáků gymnázií poměrně stabilní, zatímco počet žáků ve středních školách s výučním listem a v odborně zaměřených školách s maturitní zkouškou kolísá podle vývoje početnosti středoškoláků celkem.

Žactvo gymnázií tvořily ve školním roce 2022/23 z 56,6 % dívky. Přitom mezi žáky v nižších ročnících víceletých gymnázií spadajících do povinné školní docházky bylo ve školním roce 2022/23 celkem 53,1 % dívek, zatímco ve středoškolské úrovni studia na gymnáziích již jejich podíl dosahoval tří pětin (59,1 %). Mírně nadpoloviční podíl dívek najdeme i mezi žáky odborného vzdělávání s maturitní zkouškou (51,7 %). Naproti tomu mezi žáky odborného vzdělávání s výučním listem byla dívek jen zhruba třetina (35,0 %) a z žáků nástavbového studia tvořily dívky 43,9 %. Dívky, které se vzdělávají v některém oboru s výučním listem, si tak častěji než chlapci doplňují vzdělání do maturitní zkoušky v rámci nástavbového studia.

NEJRYCHLEJI PŘIBÝVÁ ŽÁKŮ VE ZDRAVOTNICKÝCH OBORECH

V regionálním srovnání zaznamenaly nejvyšší podíl žáků ve středním vzdělávání bez maturitní zkoušky (tj. max. s výučním listem) kraje Ústecký (26,5 %) a Karlovarský (26,1 %). Naproti tomu nejnižší byl jejich podíl v Praze (13,1 %), která ale zaujala první

JAK SE NA STUDIJNÍCH VÝSLEDCÍCH A VZDĚLÁVACÍCH SCHOPNOSTECH ŽÁKŮ ZÁKLADNÍCH A STŘEDNÍCH ŠKOL PROJEVILA OMEZENÁ MOŽNOST NAVŠTĚVOVAT ŠKOLY PREZENČNĚ BĚHEM COVIDOVÉ PANDEMIE V LETECH 2020 AŽ 2022?

TOMÁŠ ZATLOUKAL
ústřední školní inspektor ČŠI

V průběhu jara 2022 provedla Česká školní inspekce rozsáhlé testování žáků 5. a 9. tříd základních škol. Analýza výsledků ukázala, že u českého jazyka a matematiky nedošlo k výraznému poklesu v úrovni znalostí a dovedností žáků ve srovnání s předcovidovým obdobím. Nicméně u skupiny žáků s nižší úrovní socioekonomického rodinného zázemí byly zjištěny významné rozdíly, které vyžadují další systematickou podporu. Negativním dopadem, který sice nesouvisí přímo se vzdělávacími výsledky žáků, je nárůst problémů v oblasti duševního zdraví. Těmto problémům se bude nutné věnovat nejen na úrovni jednotlivých škol, ale i celého vzdělávacího systému.

místo v podílu žáků gymnázií (37,0 %). Nadprůměrné zastoupení gymnazistů najdeme i v krajích Jihomoravském (32,6 %) a Středočeském (29,6 %). Nejnižší podíl žáků gymnázií vykazují kraje Ústecký (24,1 %) a Liberecký (23,8 %). Doplňme, že srovnání je prováděno podle sídla školy, přičemž např. v Praze se vzdělává též mnoho žáků s trvalým pobytem ve Středočeském kraji.

Na středních školách s výučním listem převažovaly skupiny oborů z oblasti strojírenství a strojírenské výroby (se 17 832 žáky ve školním roce 2022/23) a dále gastronomie, hotelnictví a turismu (s 13 573 žáky). V obou uvedených skupinách oborů přitom za posledních pět let žáků ubylo (o 12,2 %, resp. o 9,5 %), přestože mezi posledními dvěma školními roky se již počet žáků strojírenských oborů nepatrně zvýšil (o 0,7 %). V ostatních skupinách oborů s více než 1 000 žáky počet žáků během posledních pět let narostl. Nejvýrazněji ze všech skupin oborů v oborech zdravotnických (o 43,1 %), v nichž se ve školním roce 2022/23 vzdělávalo 1 961 žáků.

POČTY ŽÁKŮ ZDRAVOTNICKÝCH A STROJÍRENSKÝCH OBORŮ NA STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH

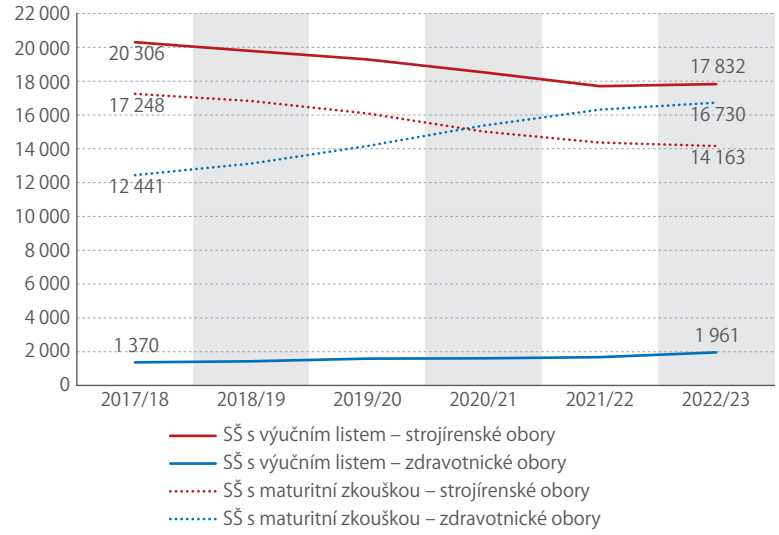

Zdroj: MŠMT

6 463
dětí navštěvovalo v minulém školním roce přípravný stupeň.

Ze skupin oborů středního odborného vzdělávání s maturitní zkouškou s více než 5 000 žáky se mezi pět nejnavštěvovanějších v uplynulém školním roce řadily ekonomika a administrativa (32 421 žáků), informatické obory (17 841 žáků), obecně odborná příprava (17 778 žáků), zdravotnictví (16 730 žáků) a elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika (15 898 žáků). V absolutním vyjádření se oproti školnímu roku 2017/18 nejvíce zvýšil počet žáků v oborech z oblasti ekonomiky a administrativy (o 4 854), nejvyšší relativní nárůst zaznamenaly speciální a interdisciplinární obory (o 35,8 %), v nichž se ale vzdělávalo již pouze 5 622 žáků. Druhý nejvyšší přírůstek počtu žáků jak v absolutním, tak relativním vyjádření se týkal zdravotnických oborů, kde za pět let přibylo 4 289 žáků, tedy 34,5 %. Větší než pětinový přírůstek dále zaznamenaly obory z oblasti stavebnictví, geodézie a kartografie (o 29,4 %), informatické obory (o 26,9 %), obory z oblasti elektrotechniky, telekomunikační a výpočetní techniky (23,0 %) a z oblasti umění (20,8 %). Jedinou skupinou oborů s více než 5 000 žáky, v níž za posledních pět let došlo k poklesu počtu žáků, je strojírenství a strojírenská výroba. Počet žáků se zde snížil o 3 085 neboli o 17,9 %, což v průměru představuje pokles o 3,8 % ročně. Naproti tomu počet žáků zdravotnických oborů stoupá již od školního roku 2015/16, v průměru o 5,2 % ročně.

Výrazný nárůst počtu žáků ve zdravotnických oborech se týkal jak vzdělávání s výučním listem, tak i s maturitní zkouškou a přibývalo také studentů takto zaměřených vyšších odborných a vysokých škol. Podobné je to rovněž na opačném konci škály, kde na středním stupni nejvíce ubývá žáků ve skupině oborů strojírenství a strojírenské výroby a na vysokých školách klesá zájem o technické obory.

Malí sportovci

Sportu se u nás nejčastěji věnují chlapci ve věku mezi 10 až 14 lety.

PAVEL ČERNÝ
oddělení marketingu a PR

Evidenci dětí a mladých lidí, kteří se věnují organizovanému sportu, vede Česká unie sportu. Její data sice nezahrnují všechny dětské sportovce, ale určitý obrázek poskytují.

PODÍL OSOB REGISTROVANÝCH V OKRESNÍCH SDRUŽENÍCH ČUS NA CELKOVÉ POPULACI STEJNÉHO VĚKU (%, k 31. 12. 2022)

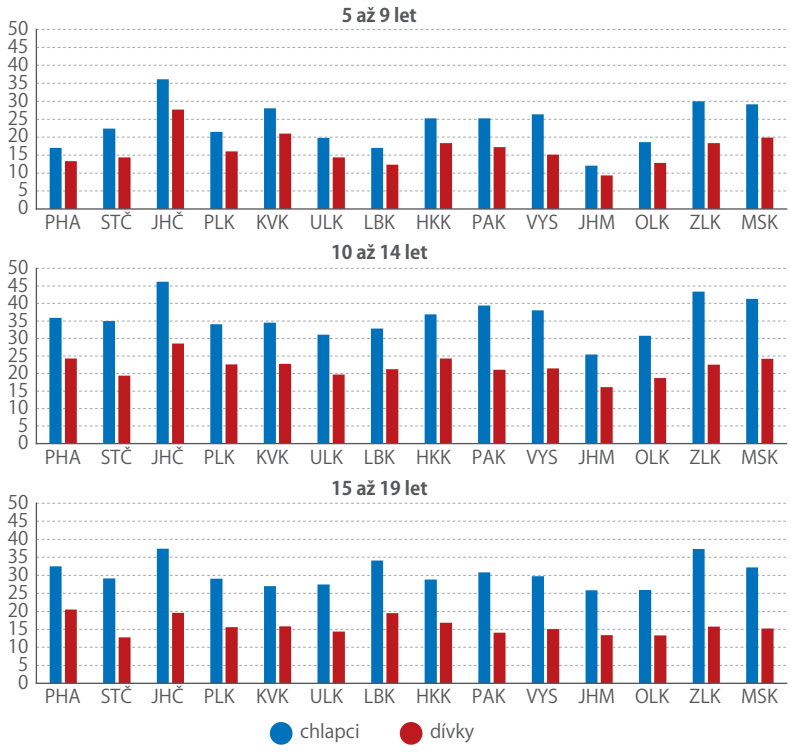

Zdroj: Česká unie sportu, ČSÚ

Česká unie sportu (dále jen ČUS) k poslednímu dni roku 2022 zastřešovala celkem 17 760 oddílů s 473 506 členy ve věku do 18 let včetně.

V rámci námi sledované věkové skupiny 5 až 19 let bylo v tělovýchovných jednotách a sportovních oddílech okresními sdruženími ČUS v loňském roce evidováno 405 978 mladých sportovců. To odpovídá 23 % z celkové populace stejného věku. V registrovaných sportovních organizacích jsou výrazně aktivnější chlapci, kterých je v klubech a oddílech v tomto věku 257 439 (29 %), dívek se sportování zúčastňuje 148 539 (17 %). Nejčastěji sportují děti ve věku 10 až 14 let, v organizacích a klubech je jich zapsáno 28 % z celkové stejně staré populace. V případě chlapců je to dokonce 35 %. Druhá v pořadí je věková skupina 15 až 19 let s 23 % a nejmladších žáčků ve věku 5 až 9 let je registrováno 19 %.

V mezikrajském srovnání sportují nejčastěji děti a mladí lidé v Jihočeském kraji, kde je ve sportovních klubech a organizacích ČUS registrováno 33 % populace ve věku 5 až 19 let. Následují kraje Zlínský s 28 % a Moravskoslezský s 27 %. Žebříček uzavírají kraje Olomoucký s 20 % sportujících a Jihomoravský se 17 %. Je zajímavé, že v moravských (de facto sousedních) krajích panují ve sportovních aktivitách dětí takové rozdíly. Značné výkyvy jsou vidět i mezi jednotlivými okresy, což může mj. odrážet kvalitu evidence okresních sdružení ČUS.

Podle výroční zprávy ČUS za rok 2022 patří mezi největší překážky pro rozvoj mládežnického sportu vysoké ceny energií a pokles zájmu dětí a mládeže o sport během covidové pandemie.

PROJEVUJE SE SOUČASNÁ VYSOKÁ INFLACE A SNIŽOVÁNÍ REÁLNÝCH PŘÍJMŮ NA MOŽNOSTECH DĚTÍ ÚČASTNIT SE MIMOŠKOLNÍCH A PRÁZDNINOVÝCH AKTIVIT?

Skauting je ve srovnání s mnoha jinými volnočasovými aktivitami finančně méně náročný, což je dáno především podílem dobrovolnické práce. Všichni, kdo v Junáku – českém skautu pracují s dětmi, jsou dobrovolníci a svůj čas a energii věnují bez nároku na finanční odměnu. Přesto ale skauting něco stojí – základna a jízdné na víkendovou výpravu, tábor, nový spacák nebo krosna jsou položky, které můžou zatížit rodinný rozpočet.

Nemáme přesná data o tom, kolik kluků a holek by si skauting nově nemohlo dovolit, ale v souvislosti s ekonomickou krizí jsme cítili, že je třeba myslet na to, aby nikdo nezůstal stát opodál a aby všichni mohli pokračovat ve skautingu, i když na tom najednou rodinný rozpočet není nejlépe. Vytvořili jsme proto předvánoční fundraisingovou

BARBORA TROJAK
tisková mluvčí
Junák – český skaut

výzvu, oslovili také MŠMT a vytvořili finanční program Dostupný skauting.

V první vlně určené na podporu celoročního skautování (finance na nové vybavení, materiál na skautskou činnost a poplatky za skautské výpravy) jsme od skautských středisek dostali žádosti na podporu více než 180 holek a kluků z rodin ve finanční tísni. V další vlně požádalo o podporu pobytu na letních táborech 46 skautských středisek, a účast na táboře jsme tak zajistili 269 dětem, celkem v hodnotě 522 000 Kč.

Naším vodítkem při rozhodování o finančním programu bylo také to, že v celostátním fóru pouze pětina respondentů uvedla, že si myslí, že v jejich středisku děti takovou podporu nepotřebují.

Pro kontext uvádím, že v Junáku – českém skautu je nyní 51 305 kluků a holek do 18 let.

STATISTIKA V KAPSE

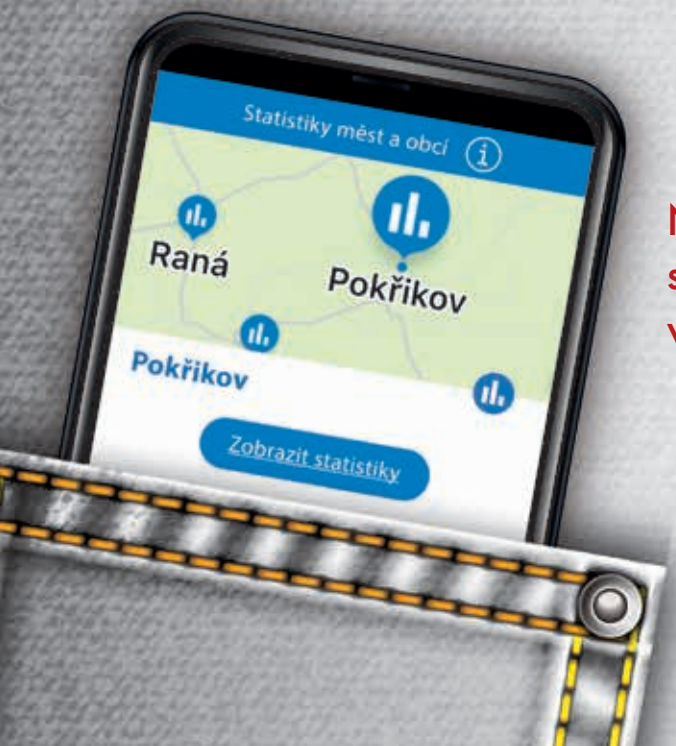

Nejnovější statistické ukazatele ve vašem mobilu

Každý den nové aktuální **číslo dne**

ČSÚ
mobilní aplikace k dispozici **zdarma**

Google Play

App Store

Děti nejsou jenom naše budoucnost

„Žijí s námi už teď, proto bychom jim měli více naslouchat a snažit se pochopit, jak ony vnímají současný svět," říká výkonná ředitelka českého zastoupení UNICEF Pavla Gomba.

Foto: Tereza Koutecká

Nezkrácený rozhovor najdete na: bit.ly/3ZcmtNJ

Jak jste se dostala k práci pro UNICEF?
Málokdo se asi narodí s tím, že chce pracovat v UNICEF. Ani já jsem dlouhou dobu neměla konkrétní představu, co budu v životě dělat. Začala jsem studovat chemii, pak jsem přešla na finance, dokončila jsem VŠE a předpokládala jsem, že budu pracovat někde v bance nebo v pojišťovně. Naskytla se mi však možnost zúčastnit se stáže v Zimbabwe, a ta mi značně převrátila hodnoty. Když jsem se vracela zpátky do Česka, jela jsem už s tím, že bych chtěla vykonávat profesi, která smysluplně pomáhá. Česká pobočka UNICEF v tu dobu zrovna hledala ředitelku financí, tak jsem se přihlásila do výběrového řízení, a oni mě vzali. Pracuji tady už více než 20 let a postupně jsem se stala výkonnou ředitelkou celé pobočky.

Co je hlavním posláním UNICEF?
UNICEF vznikl z organizace UNRRA, která zajišťovala humanitární pomoc po druhé světové válce. Jeho posláním je pomáhat dětem tam, kde je situace nejhorší. To nejhorší znamená chudobu a vysokou dětskou úmrtnost. Prioritně se zaměřujeme na ty země, kde vlády nejsou schopné zaopatřit dětem zdravotní

péči, výživu, bezpečí a školní docházku. A zasahujeme také tam, kde došlo k nějaké krizové situaci, například k přírodní katastrofě nebo válečnému konfliktu.

Do kterých zemí tedy aktuálně směřuje největší část vaší pomoci?

V dlouhodobých programech zůstává prioritou subsaharská Afrika. Situace se tam sice zlepšuje, ale pomaleji, než bychom chtěli. Nejhůře na tom jsou země jako Nigérie, Demokratická republika Kongo, Etiopie. Vysoká dětská úmrtnost zůstává také v Indii nebo Pákistánu. Mimo ně však aktuálně zaznamenáváme nejvážnější humanitární krizi v Jemenu, kde již řadu let probíhá válka. Je tam naprosto rozvrácená infrastruktura a obrovská chudoba. Dále mohu jmenovat Afgánistán, Etiopii a pak Myanmar nebo Bangladéš v jihovýchodní Asii, kde letos v květnu prošel cyklon Mocha a napáchal značné škody.

Jak konkrétně vaše pomoc probíhá?

V každé zemi vypadá pomoc jinak, protože v každé zemi mají trochu odlišné problémy i podmínky. Jako příklad mohu uvést africkou Rwandu a asijský Bhútán. Obě země se potýkaly s malým počtem dětí ve školách a s velmi nízkým zastoupením dívek mezi školní mládeží. Problém byl stejný, ale příčiny se lišily.

Ve Rwandě, která v nedávné minulosti prošla genocidou a vládla tam chudoba, to bylo zejména kvůli přístupu k dívkám a ženám obecně. Podle něj má být žena doma, starat se o domácnost, nosit vodu a pracovat na poli. Není proto nutné, aby se vzdělávala. Dcera se navíc provdá a rodina ji ztratí, takže investice do ní se nevyplatí.

Naproti tomu Bhútán je jedna z mála zemí na světě, kde společnost preferuje ženy. Ženy bývají hlavou rodiny a dědí se tam po přeslici. Ale i přesto se tam dívky moc nevzdělávaly. Důvodem bylo, že přece zdědí dům a pole, takže budou zaopatřené a nepotřebují chodit do školy.

Ve Rwandě jsme se tedy zaměřili na zvýšení dostupnosti škol pro chudé rodiny. Velkou bariérou byla třeba povinnost nosit školní uniformy. Jejich nákup a udržování představovaly pro mnoho nemajetných finanční zátěž, kterou si nemohli dovolit. Proto jsme zavedli školy, v nichž děti nemusely uniformy nosit. Dalším opatřením byly motivační programy pro rodiče. Například když dívka chodila do školy a celý měsíc neměla absenci, rodiče dostali litr oleje. Ve vesnicích, kde se zaváděl vodovod, byl přiveden do školy. Takže děti každý den chodí s kanystrem a ze školy domů nosí pitnou vodu. Pitná voda umožnila zřídit školní jídelnu, kde děti dostávají najíst, budují se školní zahrady, kde si děti mohou něco vypěstovat. Je to celá řada drobnějších i větších programů, které do sebe vzájemně zapadají a doplňují se.

V Bhútánu řešení spočívalo hlavně v osvětě. Pracovalo se s rodiči, přesvědčovali se lídři komunit a probíhala řada jednání s budhistickými mnichy, kteří tam mají velkou autoritu. Cílem bylo přesvědčit společnost, že vzdělání má smysl i pro dívky.

Přináší vaše úsilí a investice nějaké výraznější výsledky? Dochází v zemích, kde působíte, ke zlepšení situace?

Určitě. Třeba v obou zemích, které jsem zmiňovala, už školní docházku nemusíme vůbec řešit. Do školy tam nastupují všechny děti a mnohem vyšší procento z nich také školu vychodí. A mění se i další věci. Když jsem byla ve Rwandě poprvé, byl problém dostat se do 30 kilometrů vzdáleného místa, protože tam neexistovaly silnice. Při mé návštěvě v roce 2019 mě překvapila kvalita dálnic, která je lepší než naše D1. A jasným dokladem toho, že se země rozvíjí a posouvá dopředu, pro mě bylo to, že místní policie zavedla radary na měření rychlosti. Společnost už tam řeší problémy stejné jako u nás, a dokonce dříve než my umožnili ve Rwandě podávat daňové přiznání elektronicky. Samozřejmě, že jsou tam stále lokality, kde chybí pitná voda, ale celkově se země neuvěřitelně skokově posunula.

V Evropě vnímáme jako velké neštěstí válku na Ukrajině. Můžete tento konflikt a jeho dopad na děti porovnat se situací jinde ve světě?

Měla jsem možnost navštívit mnoho válečných oblastí a řekla bych, že válka je to nejhorší, co se v životě dítěte může stát. Nicméně války probíhají neustále, aktuálně třeba v Sýrii nebo v Jemenu. To, že máme válku za humny, bylo pro mnoho lidí u nás takové nepříjemné probuzení, ale spousta obyvatel světa včetně dětí žije ve válečném konfliktu už řadu let. V Sýrii máme už celou jednu ztracenou generaci dětí, které se narodily do války a nic jiného nepoznaly. Následkem je pak mimo jiné snížená citlivost vůči násilí. Když děti uprostřed násilí vyrůstají, berou ho jako standardní řešení problému.

I v oblastech, kde přímo neprobíhají boje, ale země je ve válce, to pro dítě znamená ztrátu základních jistot, které jsou pro další vývoj nesmírně důležité. Už třeba jenom nutnost přesouvat se z místa na místo, nemožnost chodit do školy. Někde dochází k rekrutování dětí do ozbrojených sil, děti přicházejí o své blízké, často jsou vystavovány násilí nebo samy utrpí zranění… Ve válce děti prožívají věci, které by prožívat neměly, a pro mě jsou války to nejhorší, co se na světě děje. Přírodní katastrofy přicházejí, s tím se moc nedá dělat, nejhorší katastrofy jsou však ty, které si způsobují lidé sami.

Kde UNICEF získává na svoje programy finance?

Naše programy realizujeme hlavně ve spolupráci s místními vládami. A zhruba čtvrtina rozpočtu UNICEF pochází ze soukromého sektoru – od firem nebo od individuálních, třeba i drobných dárců. Bohužel se stále častěji potýkáme s problémem, že vlády dávají prostředky na zahájení projektů, kdy je výsledek rychle vidět, ale na pokračování, když už je pokrok jenom pomalý, se jim pak tolik přispívat nechce. Třeba v Bhútánu, což je malá hornatá země se 700 tisíci obyvateli, se snažíme zajistit očkování pro všechny děti včetně nomádských komunit. Zdravotník

PAVEL ČERNÝ
oddělení marketingu a PR

Nejhorší katastrofy jsou ty, které si způsobují lidé sami.

s asistentem musejí jít pěšky po horách třeba tři dny, aby se dostali ke skupině, kde proočkují šest dětí. To se ve statistikách vůbec neprojeví, ale vyžaduje to značné náklady a úsilí a je třeba to dělat. Jenže se to špatně prezentuje dárcům, kteří chtějí za své peníze vidět nějaký výrazný výsledek. Proto jsem velmi vděčná těm, kteří nám posílají peníze pravidelně, třeba i pár stokorun. Jejich příspěvky nám umožňují zachovávat dlouhodobost a kontinuitu, která je pro úspěch mnoha projektů zásadní.

Máte i nějaké programy týkající se dětí v České republice?

I Česká republika má své problémy, ani v nejbohatších zemích není všechno vyřešené. Jedním z projektů, který zde rozvíjíme, jsou Města přátelská k dětem. Jejich cílem je vytvořit co nejlepší prostředí, v němž budou děti vyrůstat. Nejedná se jenom o parky, dětská hřiště nebo přechody pro chodce, i když i tyto věci sem samozřejmě také patří. Nad tento základ bychom ale chtěli, aby děti měly možnost zapojit se do života své komunity a svého města a podílet se na rozhodování v oblastech, které se jich týkají. Říká se, že děti jsou naše budoucnost, ale ony jsou už naše současnost. Žijí tady už teď. A my bychom se měli zajímat o to, jak vnímají prostředí, kde vyrůstají, protože jejich pohled je od toho našeho mnohdy odlišný.

Jedním z kandidátských měst na titul město přátelské k dětem je Český Krumlov. Letos jsme tam provedli dotazování dětí na základních a středních školách a v budoucnu bychom chtěli ve spolupráci s radnicí vytvořit i dětské zastupitelstvo. Děti tak dostanou možnost aktivně ovlivňovat to, co se ve městě děje. V tom vidím velkou hodnotu.

Další oblastí, kterou je u nás potřeba řešit, je dětská chudoba. Proti ostatním zemím Evropy je u nás sice poměrně nízká, ale přesto asi každé desáté dítě v Česku žije v relativní chudobě. Dětská chudoba je navíc vyšší než chudoba populace průměrně a nejsilněji dopadá na děti s jedním rodičem. Proto jsme navrhli a prosazujeme úpravu výpočtu životního minima tak, aby se první dítě započítávalo jako dospělý. To by rodičům samoživitelům hodně pomohlo. Zvláště v současné situaci vysoké inflace a rychlého růstu životních nákladů.

To, jak tyto skutečnosti život dětí ovlivňují, ukázaly i výsledky výzkumu Mladé hlasy, který proběhl v loňském roce. Více než třetina dětí uvedla, že finanční situace jejich rodiny se zhoršila. Dětské chudobě tedy musíme neustále věnovat pozornost.

Můžete blíže popsat výzkum Mladé hlasy, který jste zmínila?

Inspiroval nás k němu výzkum, který ve 35 zemích Evropy a střední Asie zorganizoval v roce 2001 UNICEF ve spolupráci s OBSE. Byl to obsáhlý soubor otázek týkající se rodiny, školy, začlenění dětí do společnosti, ale i zneužívání návykových látek, setkávání se s kriminalitou, bezpečnosti či očekávání do budoucnosti. Vyšly z toho velmi zajímavé informace a my jsme se rozhodli, že v trochu menší míře budeme v tomto dotazování v České republice pokračovat. Jednou za šest až osm let tedy průzkum opakujeme, a snažíme se zachytit měnící se dětské generace.

Válka je to nejhorší, co se v životě dítěte může stát.

Co zajímavého jste o českých dětech zjistili?

Třeba pocit štěstí je v Česku překvapivě stabilní. Šťastných se stále cítí více než polovina dětí. To je pozitivní zpráva. Stabilní ale bohužel zůstávají i věci, u nichž bychom si změnu přáli. Například poměrně vysoká incidence užívání návykových látek – cigaret, alkoholu, drog. Tu se v Česku stále nedaří výrazně snižovat.

Z dětství se také pomalu vytrácí bezstarostnost, důvěra a pozitivní naladění. Současná generace dětí méně důvěřuje dospělým včetně rodičů, děti jsou skeptičtější a klesá rovněž ochota žít v dospělosti v České republice. Samozřejmě, že ne každé dítě, které dnes tvrdí, že chce žít v Americe, se tam v dospělosti odstěhuje, ale o něčem to vypovídá. Přinejmenším by to mělo být varování pro naše politiky.

UNICEF je také organizátorem ankety Dítě Česka. Jak tato akce probíhá?

Tento program nám dělá velkou radost. Jeho cílem je podpořit aktivitu dětí, aby neseděly jenom u počítačů a sociálních sítí. Chceme jim ukázat, že má smysl zajímat se o své okolí, dělat něco dobrého pro ostatní a pracovat na sobě. Inspirací nám byl časopis Newsweek, který před časem vyhlásil Dítě roku, a my jsme si řekli, že přesně to by měl dělat UNICEF. Podobná anketa tedy probíhá i v ostatních zemích.

Dítě Česka musí splňovat tři kritéria. Jednak by mělo v něčem vynikat, být v tom dobré až výjimečné. Může to být školní předmět, sport nebo koníček. To samotné ale nestačí. Chceme také, aby dítě bylo aktivní a dělalo něco smysluplného pro svoje okolí. A třetí podmínkou je, aby bylo inspirací pro své vrstevníky. Nehledáme génia zavřeného v laboratoři, ani dítě, které třeba zachránilo tonoucího z rybníka, ale oceňujeme dlouhodobou aktivitu a prospěšnost. Když jsme anketu vyhlásili poprvé, báli jsme se, jestli budeme mít dostatek přihlášek. Ale nakonec mě to, kolik po celé republice máme velmi nadějných a inspirativních mladých lidí, kteří dělají neuvěřitelné věci, velmi mile překvapilo. Když jsem četla jejich životopisy, měla jsem až komplex méněcennosti, protože ve svých šestnácti a sedmnácti letech jsem rozhodně takhle aktivní nebyla.

Kdo děti do ankety nominuje?

Nominace jsou otevřené úplně všem. Přihlásit dítě může rodič, učitel, spolužáci, vlastně úplně kdokoli. Před vlastním zařazením pak potřebujeme souhlas rodičů.

Anketa se vyhlašuje vždy začátkem roku a přihlášky je možné vyplnit na webu diteceska.cz až do konce září. Následně probíhá vyhodnocení

Pavla Gomba

Vystudovala VŠE v Praze, obor finance a řízení lidských zdrojů. Na VŠE také přednáší v předmětu financování neziskových organizací. Před nástupem do UNICEF působila jako finanční analytička v Nizozemské obchodní komoře a v obchodním oddělení Dánského velvyslanectví v Praze. Absolvovala rovněž stáž ve finančním oddělení Magistrátu města Masvingo v Zimbabwe. V roce 2004 vydala knihu Slyšíte nás s příběhy dětí, které poznala během cest po Africe a Asii.

a vyhlášení vítězů. Vždycky mi dělá ohromnou radost, když vidím tu spoustu skvělých mladých lidí, kteří nám tady vyrůstají.

Anketa má však jednoho nepřítele. Je jím skromnost. Učitelé nebo trenéři často říkají, že mají skvělého studenta či studentku, ale dítě Česka by asi mělo dokázat ještě něco víc. Já jim odpovídám, že hledáme úplně normální děti, a i když nakonec anketu nevyhrají, už samotná nominace je pro ně vlastně poděkování a ocenění toho, co dělají.

Proč bychom měli pomáhat s řešením problémů i ve vzdálených zemích, když sami doma máme svých problémů mnohdy až nad hlavu?

Určitě je potřeba, abychom přispívali i u nás. Není to buď, anebo. Ideální je, aby se každý člověk v rámci možností, které má, podílel na řešení problémů své rodiny, problémů širší komunity i problémů globálních. Já pro to vidím dva základní důvody. Jednak je to odpovědnost a uvědomění, že je správné pomáhat druhým, když můžeme. Vždyť kdyby UNRRA po druhé světové válce nepomáhala generaci našich babiček a dědečků, mnozí z nás by tu dnes ani nebyli. Když jsme to tehdy potřebovali, jiní nám pomohli, a teď je zase řada na nás.

Důvody pro charitu můžou být ale i čistě sobecké. Protože jako lidstvo čelíme globálním problémům, které ovlivňují život každého, ať žije kdekoliv na této planetě. Třeba covid ukázal, jak rychle se dokážou šířit nemoci. A když v nějaké zemi není dostatek vody na hygienu, nebo se tam neočkuje, představuje to riziko i pro nás. Pokud tedy chceme být jako lidstvo chráněni před různými nemocemi, tak jediné řešení je dostat zdravotní péči, pitnou vodu a děti do školy úplně všude. Podobně to platí pro porodnost. Často se setkávám s názorem, že kdybychom nesnižovali dětskou úmrtnost, nemuseli bychom se potýkat s přelidněním planety. Statistika ale ukazuje, že je to přesně naopak. Porodnost se snižuje tam, kde se snižuje dětská úmrtnost. V zemích, kde neexistuje sociální zabezpečení, znamená hodně dětí jistotu, že se o vás někdo postará ve stáří. Když ale ty děti často umírají, musíte jich mít opravdu hodně, aby se alespoň některé dožily dospělosti. Je prokázáno, že úplně ve všech zemích nezávisle na náboženství, kultuře a dalších okolnostech, když se podaří snížit dětskou úmrtnost, následně se sníží i porodnost. Ve Rwandě například klesla z průměrných sedmi dětí na čtyři. A souvisí to i se vzděláním dívek. Čím je žena vzdělanější, tím má méně dětí. Nejlepší řešení populační krize je tedy dostat holčičky do škol. Proto má smysl do našich programů investovat, protože pomáhají ochránit i nás tady v civilizované střední Evropě.

Kdyby vám zlatá rybka umožnila vyřešit jeden problém týkající se dětí ve světě, který by to byl?

Úplně jednoznačně bych chtěla, aby okamžitě přestaly všechny války, které se ve světě vedou. To by pomohlo velké spoustě dětí, které trpí za něco, co nezpůsobily.

STATISTICKÝ ÚŘAD JIŽNÍ AFRIKY

Webová prezentace statistického úřadu je bez využití VPN bohužel pro většinu návštěvníků ze zahraničí nepřístupná. Náhradní cestu alespoň k některým údajům tak představuje facebookový profil.

Kromě informací o cestovním ruchu nebo produkci vína, u nichž lze předpokládat, že mají nějaký vztah k zájemcům o data z Česka, naleznete na profilu mnoho dalších údajů z různých oblastí. Obvykle jsou doplněny alespoň základními grafy a tabulkami. Další cestou k datům pak je prezentace jihoafrických statistiků na twitterovém účtu: https://twitter.com/StatsSA.

bit.ly/3rVH8Jh

PODÍL CHUDÝCH OBYVATEL SE V INDONÉSII SNIŽUJE

V březnu 2023 žilo v Indonésii 25,90 milionu osob pod hranicí chudoby, což je o 0,46 milionu méně než v září 2022.

Podíl osob žijících v chudobě v březnu 2023 činil 9,36 %, což je o 0,21 p. b. méně než v září 2022. V městských oblastech žilo letos v březnu pod hranicí chudoby 7,29 % obyvatel, ve venkovských regionech pak 12,22 %. V březnu 2023 měly chudé domácnosti v Indonésii v průměru 4,71 člena. Hranice chudoby představuje v Indonésii průměrný příjem 2,593 milionu rupií na domácnost na měsíc (zhruba 3,8 tis. Kč).

bit.ly/3qbK04d

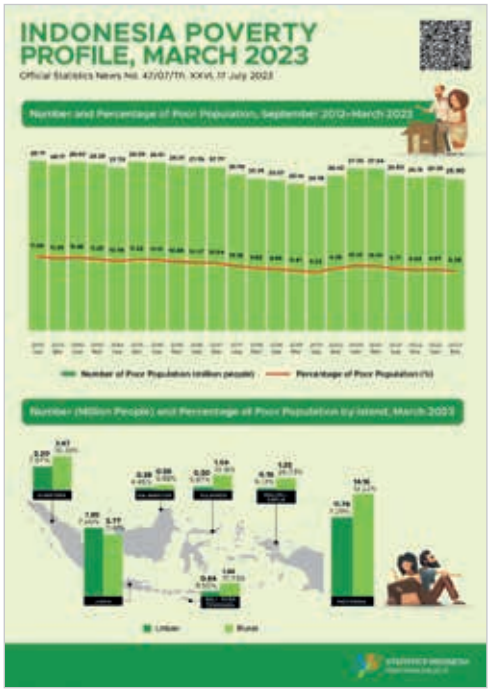

MÁME JEN JEDEN ŽIVOT A JEN JEDNY JÁTRA

Žloutenky typu B a typu C způsobují podle WHO dohromady každý rok 1,1 milionu úmrtí a ročně se objeví 3 miliony nových infekcí. S chronickou virovou hepatitidou žije 350 milionu lidí.

Každý den zemře na hepatitidu 3 000 lidí. To je jedno úmrtí každých třicet sekund. Denně se žloutenkou typů B a C nakazí více než 8 000 nových pacientů, tj. více než 5 každou minutu.

Pokud bude současný vývoj pokračovat, budou virové hepatitidy do roku 2040 ročně zabíjet více lidí než malárie, tuberkulóza a HIV/AIDS dohromady. Játra každý den v tichosti vykonávají více než 500 životně důležitých funkcí, které nás udržují při životě. Tipy, jak o svá játra pečovat se dozvíte na webu WHO.

bit.ly/3rXrflj

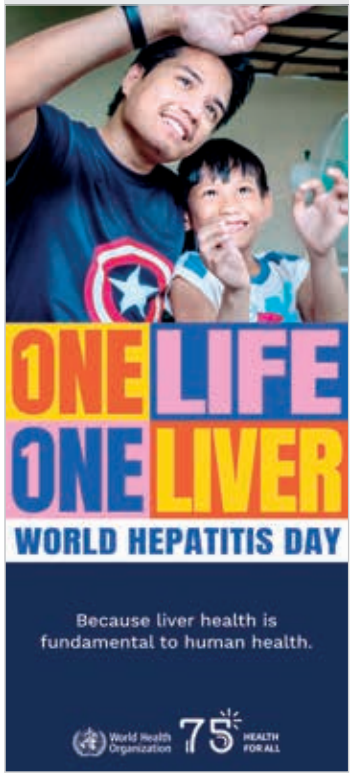

POLOVINA MELOUNŮ V EU VYROSTLA VE ŠPANĚLSKU

V roce 2022 se v EU sklidilo celkem 8,6 mil. tun cukrových a vodních melounů, jahod, broskví a nektarinek. To představovalo meziroční pokles o 6,3 %.

Hlavním producentem letního ovoce v Evropské unii zůstává Španělsko. V roce 2022 vyprodukovalo téměř polovinu (45,4 %) vodních melounů, skoro třetinu (32,0 %) cukrových melounů a více než čtvrtinu (27,3 %) jahod i broskví a nektarinek (26,9 %) z celé EU.

Podobně Itálie vyprodukovala o něco více než třetinu (36,1 %) jak cukrových melounů, tak broskví a nektarinek (35,6 %) a čtvrtinu (25,6 %) vodních melounů z EU.

bit.ly/3qhdQo0

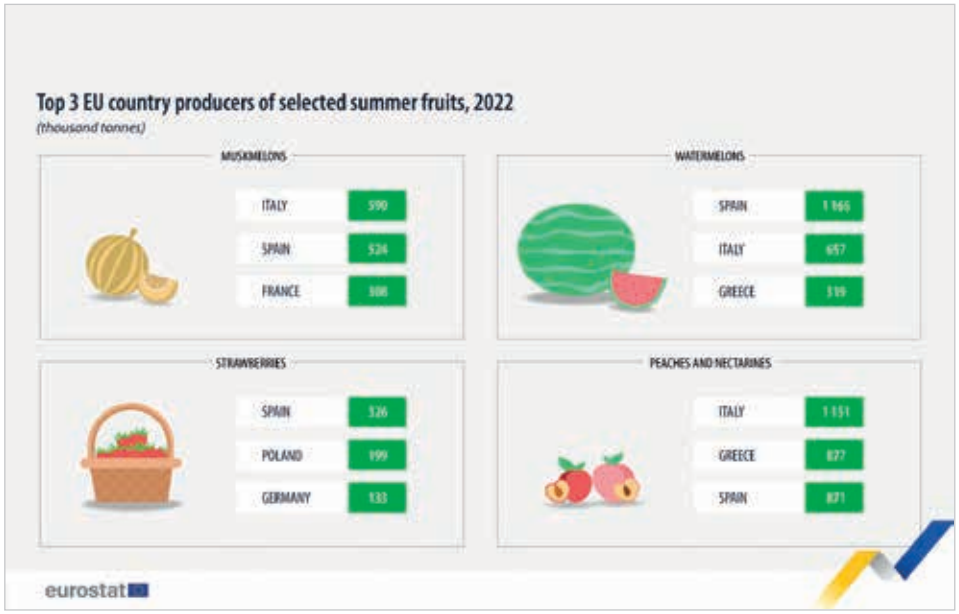

KANADA MÁ 40 MILIONŮ OBYVATEL

Od 16. června 2023 žije v Kanadě 40 milionů lidí! To je historický milník, který je jistě důvodem k oslavě nejen pro tamní statistiky.

Je to také skvělá příležitost ohlédnout se za růstem země v průběhu let a zamyslet se nad budoucností. Připojit k oslavě se můžete zhlédnutím videa na webu kanadského statistického úřadu. Dvě a půl minuty dlouhý dynamický šot seznamuje s hlavními faktory, které v minulosti

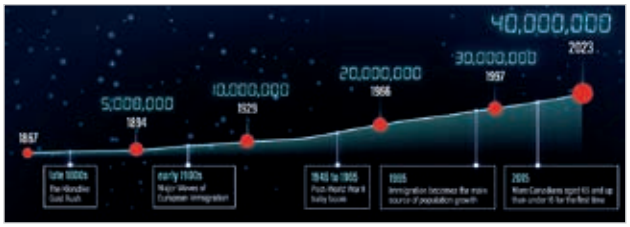

přispěly k nárůstu kanadské populace, zároveň upozorňuje na sociální a ekonomické důsledky pro zemi. Nahlédnutí pod povrch statistických údajů určitě stojí za to.

bit.ly/45cfBSf

Domácnosti loni omezily spotřebu potravin

Spotřeba domácností loni reálně klesla. Rostoucí ceny se odrazily v propadu spotřeby potravin, naproti tomu restart cestovního ruchu napomohl k růstu výdajů na rekreace.

KAROLÍNA ZÁBOJNÍKOVÁ
analytička ČSÚ

Spotřeba domácností byla v roce 2022 jedním z faktorů, který brzdil růst hrubého domácího produktu. Na jejím vývoji se citelně projevil růst cen, který podvazoval kupní sílu domácností, stále patrná byla však rovněž normalizace spotřeby po pandemickém propadu. Celkem spotřeba domácností (v národním pojetí) v roce 2022 klesla o 0,8 %. Úroveň spotřeby ve stálých cenách po pandemickém propadu zatím nedosáhla ani úrovně roku 2018 – zaostávala o 1,9 %, a oproti roku 2019 byla nižší o 4,4 %. Přesto v některých oblastech loňská spotřeba tu předpandemickou přesáhla.

Domácnosti loni omezily zejména krátkodobou spotřebu (–7,1 %). U této kategorie, která z velké části zahrnuje nezbytné položky (potraviny, nápoje, tabák, farmaceutické výrobky, pohonné hmoty, kosmetiku apod.), je propad nebývale hluboký. Nižší byla také dlouhodobá spotřeba (–3,2 %), jež se pojí s velkými výdaji jako za motorová vozidla, nábytek, ledničky, pračky, hudební vybavení, počítačové vybavení či šperky a obvykle citlivě reaguje na výkyvy nálady spotřebitelů. Naopak dál reálně rostla střednědobá spotřeba zahrnující oblečení, obuv, potřeby v domácnosti, vybavení pro sport a knihy (+6,3 %). Spotřeba rozdělená podle účelu takto nastíněnému vývoji odpovídala.

PROPAD U POTRAVIN

Nejvíce v loňském roce reálně klesla spotřeba potravin a nealkoholických nápojů (–8,6 %), za níž těsně následoval propad u bydlení, vody energií a paliv (–8,3 %). Obě položky jsou dvěma hlavními výdaji domácností. V celkovém složení spotřeby v roce 2022 tvořilo bydlení a energie 26,5 % a potraviny a nealkoholické nápoje 15,9 %. Pokles souvisí s prudkým cenovým růstem, který v obou uvedených oblastech zasáhl domácnosti nejvíce.

Loňský propad spotřeby potravin a nealkoholických nápojů je zcela bezprecedentní – šlo o nejhlubší pokles od roku 1991 (ten je ale vzhledem k tehdejší transformaci ekonomiky se současností neporovnatelný). Naposledy se reálně snížila spotřeba potravin a nealkoholických nápojů v roce 2013, a sice o 0,5 %. Jedná se o položku velmi stabilní v čase, výjimečné poklesy během předchozích více než dvaceti let nepřesáhly 0,5 %. Reálná úroveň spotřeby potravin a nealkoholických nápojů byla loni nejnižší od roku 2017.

Také v případě bydlení a energií byl loni pokles spotřeby netypicky hluboký. Reálně se snížily všechny složky tohoto spotřebního oddílu. Nejvíce se propadly reálné výdaje na prudce se zdražující elektřinu, teplo, plyn a paliva (–16,3 %). Tato položka přitom reálně klesá dlouhodobě vlivem postupného zavádění úspornějších technologií v domácnostech. (Mezi lety 2018–2022 došlo k reálnému růstu pouze v roce 2021.) Výrazně nižší byly také reálné výdaje na běžnou údržbu a opravy bytu (–11,3 %) a na ostatní služby související s bytem (–9,2 %). Klesaly rovněž reálné výdaje na nájemné z bytu (–6,6 %) i výdaje na vlastní bydlení zachycené imputovaným nájemným (–5,1 %).

MÉNĚ NÁKUPŮ VOZIDEL, VÍCE VÝDAJŮ NA JEJICH PROVOZ

Výdaje na dopravu loni reálně klesly o 1,2 %. Na jejich vývoji se projevilo protichůdné působení rostoucí cenové hladiny, která útraty tlumila, a srovnání s rokem

MEZIROČNÍ REÁLNÝ RŮST SPOTŘEBY PODLE TRVANLIVOSTI (%)
reálná úroveň spotřeby (rok 2015 = 100, pravá osa)

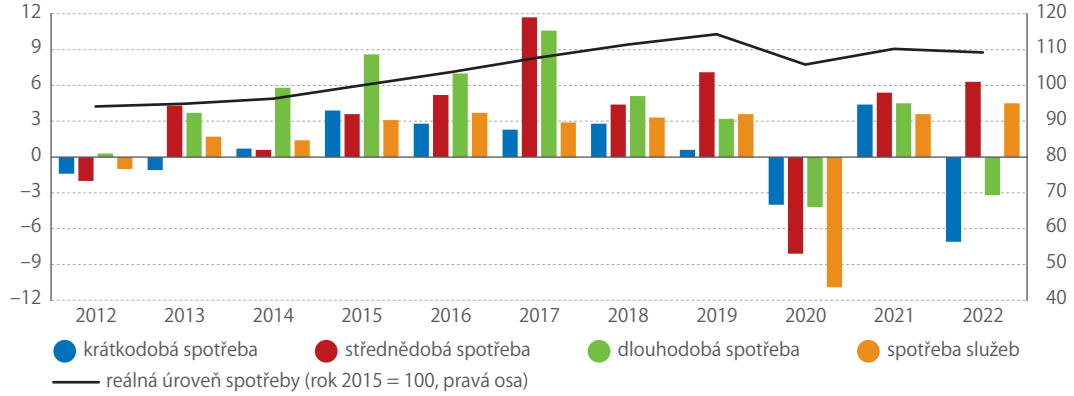

Zdroj: ČSÚ

2021, kdy ještě několik měsíců fungovalo omezení pohybu. Hlavním důvodem celkového poklesu výdajů na dopravu se zdají být nižší nákupy osobních dopravních prostředků (–5,7 %). Šlo o čtvrtý pokles v řadě. Už před rokem 2020, který ovlivnilo omezení pohybu osob, byl v oblasti prodeje motorových vozidel cítit přicházející útlum. Prodejci se tak ocitají ve složité situaci. Na rozdíl od jiných oblastí nedošlo u nákupů dopravních prostředků k oživení a reálná úroveň výdajů na ně byla loni nejnižší od roku 2015. Loni reálně klesly i výdaje na dopravní služby (–1,9 %), což souvisí také s omezením slev na jízdném, k němuž došlo na jaře. Naopak výdaje na provoz osobních dopravních prostředků, které zahrnují zejména nákup pohonných hmot, byly reálně vyšší o 2,9 %.

S bydlením spjaté výdaje na bytové vybavení a zařízení domácnosti se loni reálně snížily o 1,4 %. Pokles navázal na výrazné vzedmutí spotřeby v roce 2021 související se zrušením omezení v maloobchodě. Nižší byla spotřeba u zboží a služeb pro běžnou údržbu domácnosti (–7,1 %), bytového textilu (–6,8 %) a nábytku, zařízení, koberců a podlahových krytin (–3,9 %). Naproti tomu ale posílil reálný růst výdajů na přístroje a spotřebiče pro domácnost (+11,5 %).

Třetí rok v řadě klesly reálné výdaje na alkoholické nápoje a tabák (–2,2 %). Reálná úroveň jejich spotřeby byla loni nejnižší od roku 2008. Loňský propad zapříčinila zejména spotřeba tabáku, která se propadla o 2,9 %. Mírně se snížily výdaje na zdraví (–0,4 %). Spotřeba léčiv a zdravotnických prostředků přitom reálně rostla (+2,3 %), poklesly však výdaje na ambulantní i ústavní zdravotní péči.

PRUDKÝ NÁRŮST VÝDAJŮ NA DOVOLENÉ, REKREACI A KULTURU

Několik složek spotřeby domácností loni reálně meziročně rostlo. Postcovidové zotavení se stále projevovalo pokračujícím reálným růstem spotřeby stravovacích a ubytovacích služeb (+21,6 %) i rekreací, kultury a sportu (+14,0 %). Silně rostla spotřeba u položek spojených s cestovním ruchem, který byl v průběhu pandemie zcela paralyzovaný. Zdá se, že část domácností dál vyčerpávala finanční prostředky naspořené během pandemie a „dohánělа“ zameškané zážitky. V případě rekreací, kultury a sportu tak prudce vzrostly reálné výdaje na dovolené s komplexními službami (+69,1 %) a rekreační a kulturní služby (+18,1 %). Naopak zdrženlivé byly loni domácnosti v oblasti nákupů zboží souvisejícího s trávením volného času. Reálně tak klesla spotřeba u rekreačního vybavení, květin, zahradnických produktů a zboží pro domácí zvířata (–4,7 %), ostatních výrobků pro rekreaci a kulturu (–4,4 %) i audiovizuálního zařízení a vybavení (–4,0 %).

Loni mírně posílil reálný růst spotřeby v případě odívání a obuvi (+10,2 %). Oblast, kterou výrazně zasáhlo uzavření prodejen v roce 2020, se dočkala nárazového oživení už v roce 2021 a silná dynamika jí vydržela i loni. Poměrně výrazně posílila reálná spotřeba domácností v oblasti vzdělávání (+19,1 %), která ale v českých podmínkách tvoří jen malou část útrat. Posilovaly hlavně výdaje na předškolní, základní a střední vzdělávání.

Reálné výdaje na pošty a telekomunikace vzrostly loni o 1,9 %. Ve srovnání s předchozím rokem tak došlo k oslabení tempa. Zatímco samotné poštovní služby (+2,7 %) a telefonické služby (+2,3 %) domácnosti spotřebovávaly ve větší míře, už druhým rokem v řadě klesaly reálné výdaje na telefonní zařízení (–1,8 %). V letech 2016–2019 v této kategorii výdaje domácností mimořádně silně rostly (za uvedené čtyři roky se téměř ztrojnásobily) a ještě v pandemickém roce 2020 jim mírný impuls dala potřeba vzdálené komunikace. Nyní se ale zdá, že domácnosti necítí potřebu dál v této oblasti investovat.

REÁLNÝ VÝVOJ SPOTŘEBY (%)

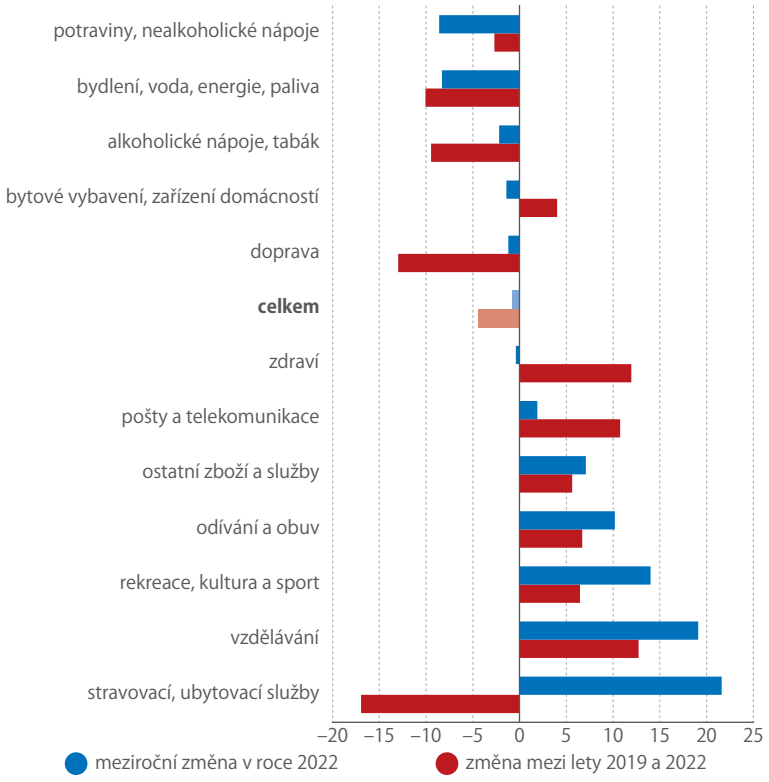

Zdroj: ČSÚ

SLOŽENÍ SPOTŘEBY DOMÁCNOSTÍ V ROCE 2022 PODLE ÚČELU (%)

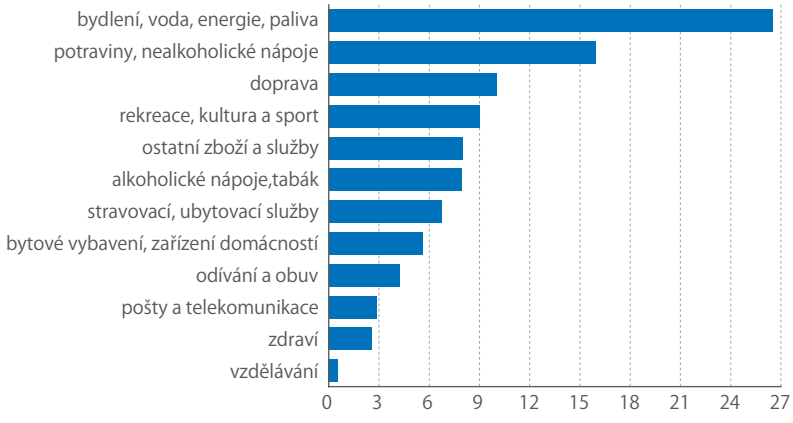

Zdroj: ČSÚ

Dočasně práce neschopných přibývá

Z důvodu nemoci chybělo loni každý den na pracovišti téměř čtvrt milionu osob. Nejčastější příčinou absence byly respirační choroby.

MARTIN MANA
ředitel odboru statistik rozvoje společnosti

ALENA HYKYŠOVÁ
oddělení statistiky vzdělávání, zdravotnictví, kultury a sociálního zabezpečení

Statistiky pracovní neschopnosti ukazují mnohé zajímavé souvislosti a trendy důležité jak pro oblast trhu práce, tak i pro plánování a řízení zdravotnictví. Při hodnocení sebraných dat je však třeba zohlednit i poměrně širokou škálu faktorů, které na vývoj pracovní neschopnosti působí. Kromě aktuálního nastavení výše nemocenské a podmínek pro nárok na její výplatu hrají roli i takové faktory jako stárnutí populace, kvalita zdravotní péče, změny na pracovním trhu, ale v posledních letech třeba také důsledky epidemie covidu-19 nebo příchod uprchlíků vyvolaný válečným konfliktem na Ukrajině.

POČTY VYSTAVENÝCH NESCHOPENEK A KALENDÁŘNÍ DNY DOČASNÉ PRACOVNÍ NESCHOPNOSTI VE 2. POLOLETÍCH

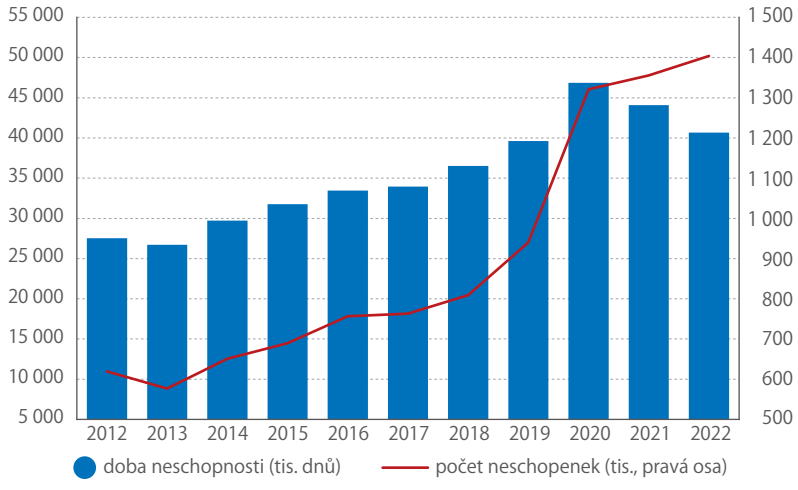

Zdroj: ČSÚ

MEZI POJIŠTĚNCI BYLO VÍCE ŽEN

Počet pracujících osob nemocensky pojištěných se za posledních deset let zvýšil o 6,2 %, což v absolutním vyjádření představuje nárůst o 276 tisíc osob na rekordních 4 750 tisíc osob v roce 2022. Poprvé v historii tvořily ženy s 50,3 % mezi pojištěnci většinu. Meziročně jejich počet vzrostl o 35 tisíc, a od roku 2012 o téměř 200 tisíc. Významnou roli zde hrál rychlejší růst věku žen při odchodu do důchodu a v minulém roce i příchod žen z válkou zasažené Ukrajiny na český pracovní trh.

Ve zdravotní a sociální péči přibylo za posledních deset let 83 tisíc (25 %) pracujících a ve vzdělávání 75 tisíc (20 %). V obou těchto odvětvích představovaly ženy v roce 2022 zhruba 80 % zaměstnanců. Téměř 40 tisíc nemocensky pojištěných pracujících přibylo za deset let v IT činnostech (NACE 62), kde naopak převažují muži. Procentuálně se zde zaměstnanost od roku 2012 zvýšila o téměř 70 %, nejvíce ze všech sledovaných odvětví. Naproti tomu v těžbě a úpravě černého a hnědého uhlí byla v roce 2022 v porovnání se situací před deseti lety zaměstnána jen třetina osob, měřeno podle počtu nemocensky pojištěných.

Mnohem rychleji než počty pracujících, především v posledních letech, stoupala křivka vývoje pracovní neschopnosti. Počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti se v uvedeném období deseti let téměř ztrojnásobil. V roce 2022 bylo v Česku nahlášeno celkem 3 500 tisíc případů pracovní neschopnosti. Drtivá většina (94 %) z důvodu nemoci, což zahrnuje i karantény, zatímco zbylých cca 200

tisíc neschopenek bylo vystaveno kvůli pracovním či ostatním úrazům.

Meziročně vzrostl počet dočasných případů pracovní neschopnosti v roce 2022 o čtvrtinu, tj. o 700 tisíc případů. Tento extrémní nárůst je však částečně způsoben skutečností, že na začátku roku 2022 docházelo k duplicitnímu vystavování některých neschopenek lékaři i hygienickými stanicemi, a v následném statistickém zpracování nebylo možné takové případy oddělit. Počet neschopenek pro pracovní úraz (45 tis.) se v roce 2022 oproti roku 2021 nezměnil a stejně jako v předchozím roce došlo k 88 smrtelným pracovním úrazům.

Za druhou polovinu roku 2022, ve které již k výše uvedeným duplicitám nedocházelo a do počtu neschopenek se již tolik nepromítal covid-19, bylo nahlášeno celkem 1 400 tisíc případů dočasné pracovní neschopnosti, z toho 1 300 tisíc pro nemoc. Přesto, srovnáme-li druhé pololetí roku 2022 s obdobím před pandemií (tedy s 2. pol. 2019), počet neschopenek pro nemoc se zvýšil o 55 % (+459 tis.). V posledních šesti měsících roku 2022 bylo dokonce vystaveno nepatrně více neschopenek z důvodu nemoci než ve stejných obdobích v letech 2020 a 2021, které byly silně ovlivněny výše uvedenou celosvětovou epidemií covidu-19.

V přepočtu na 100 pojištěnců připadlo v minulém roce celkem 73 neschopenek. Výrazně častěji do pracovní neschopnosti nastupovaly ženy. Bylo u nich evidováno o šestinu případů více, než kolik ve stejném období vykázali muži. Na 100 nemocensky pojištěných žen připadalo 78 neschopností, na 100 mužů 67. Z důvodu nemoci bylo při přepočtu na 100 pojištěnců za celý rok 2022 nahlášeno 68 případů dočasné pracovní neschopnosti, v posledních 6 měsících roku to bylo 27 případů. V porovnání s obdobím před vypuknutím pandemie (2. pololetí 2019) se tento relativní ukazatel v průměru zvýšil o téměř deset případů na 100 pojištěnců. Nejvíce vzrostl u zaměstnanců působících v oblasti vzdělávání a zdravotní péče, kde se počet neschopenek

DNY V PRACOVNÍ NESCHOPNOSTI PRO NEMOC V DRUHÝCH POLOLETÍCH (mil.)

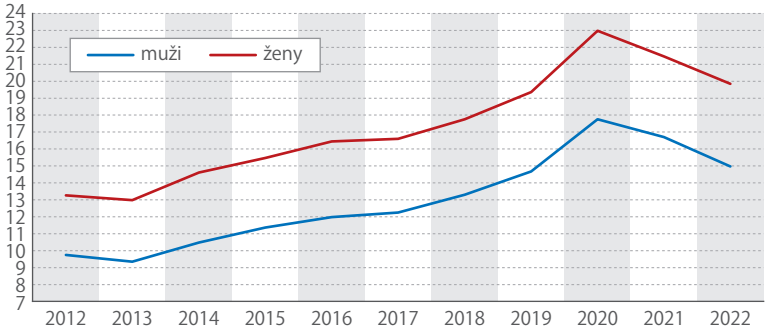

DNY V PRACOVNÍ NESCHOPNOSTI PRO PRACOVNÍ ÚRAZ V DRUHÝCH POLOLETÍCH (mil.)

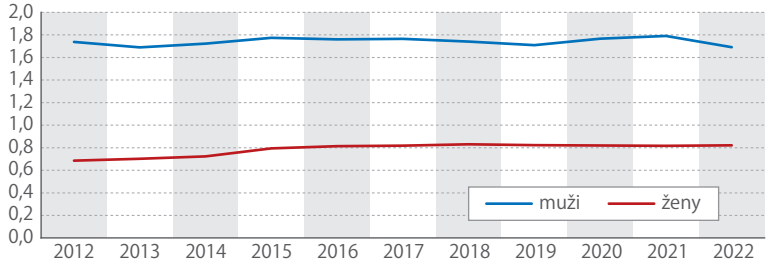

Zdroj: ČSÚ

PRACOVNÍ NESCHOPNOST V ČESKU - ZÁKLADNÍ UKAZATELE ZA 2. POLOLETÍ

Období	Celkem	podle pohlaví		pro nemoc	podle pohlaví	
		muži	ženy		muži	ženy
Nově nahlášené případy dočasné pracovní neschopnosti (tis.)						
2. pol. 2012	619,5	304,1	315,4	535,2	246,6	288,6
2. pol. 2019	939,8	448,4	491,5	838,5	383,1	455,3
2. pol. 2020	1 320,9	631,5	689,4	1 225,8	570,9	654,9
2. pol. 2021	1 355,4	642,0	713,3	1 249,5	574,6	675,0
2. pol. 2022	1 403,7	642,5	761,2	1 297,9	576,7	721,3
Kaledářní dny v dočasné pracovní neschopnosti (tis.)						
2. pol. 2012	27 520	12 780	14 740	23 013	9 749	13 264
2. pol. 2019	39 627	18 215	21 412	34 043	14 678	19 365
2. pol. 2020	46 844	21 517	25 327	40 736	17 756	22 981
2. pol. 2021	44 094	20 349	23 745	38 158	16 698	21 460
2. pol. 2022	40 677	18 537	22 139	34 814	14 968	19 846
Průměrná délka trvání dočasné pracovní neschopnosti (dny)						
2. pol. 2012	44,4	42,0	46,7	43,0	39,5	46,0
2. pol. 2019	42,2	40,6	43,6	40,6	38,3	42,5
2. pol. 2020	35,5	34,1	36,7	33,2	31,1	35,1
2. pol. 2021	32,5	31,7	33,3	30,5	29,1	31,8
2. pol. 2022	29,0	28,8	29,1	26,8	26,0	27,5

Zdroj: ČSÚ

PRŮMĚRNÁ DÉLKA TRVÁNÍ DOČASNÉ PRACOVNÍ NESCHOPNOSTI V OKRESECH A KRAJÍCH (2022)

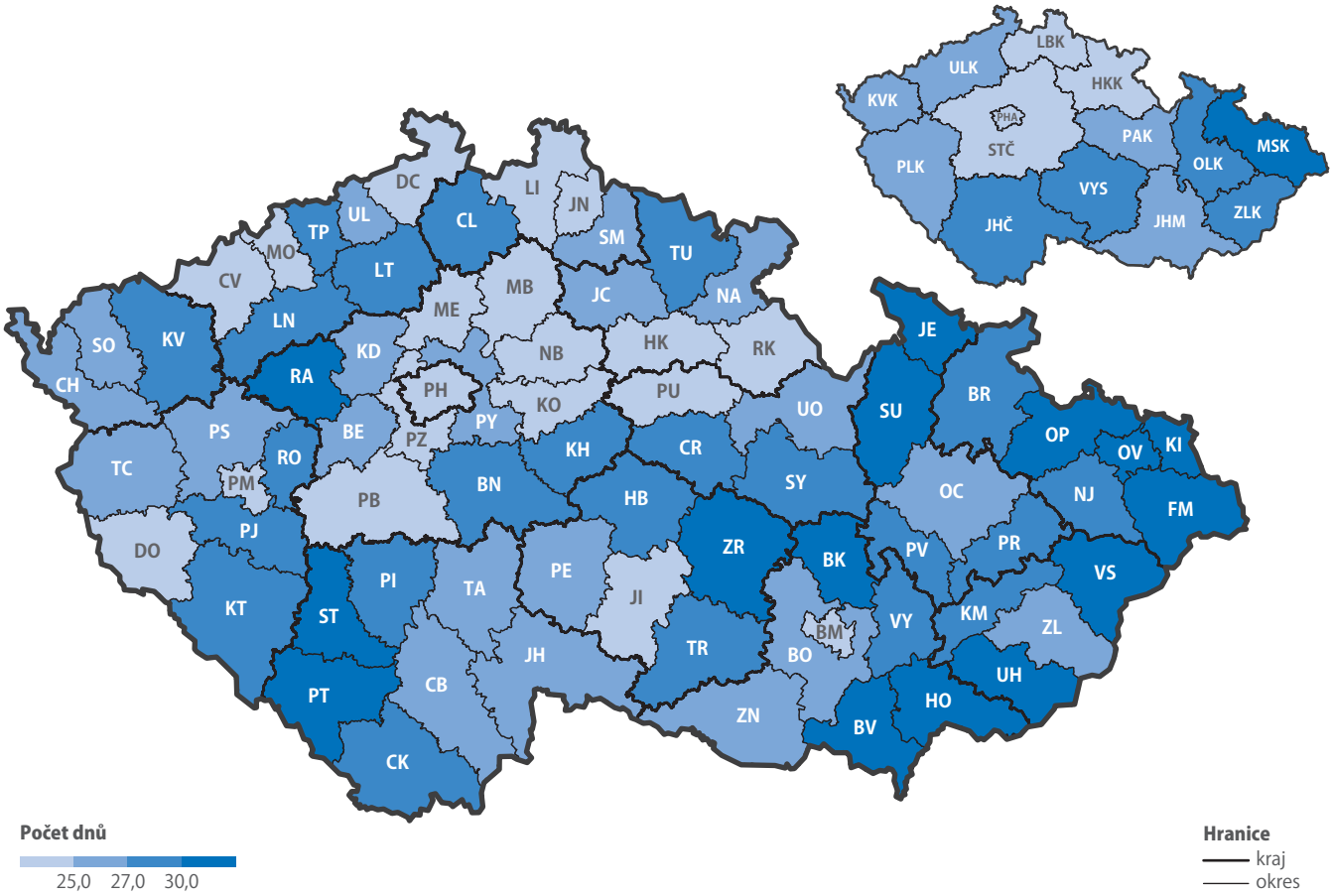

Zdroj: ČSÚ

z důvodu nemoci mezi 2. pololetími roku 2019 a 2022 téměř zdvojnásobil.

CELKOVÉ POČTY PROSTONANÝCH DNŮ ROSTOU

Češi strávili na nemocenské v minulém roce celkem 91 milionů dní, z toho 79 milionů z důvodu nemoci. Ženy byly na nemocenské z důvodu nemoci o 10,8 milionu dne déle než muži. Naopak v případě úrazů, strávili muži na nemocenské o 2,5 milionu dne více než ženy. Celkový počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti se za 10 let zvýšil o téměř 35 milionů. Tento nárůst byl však výrazně způsoben pandemií v letech 2020 až 2022 a výše zmíněnými duplicitami z počátku minulého roku.

Druhé pololetí 2022 už touto skutečností ovlivněno nebylo. Během něho strávili zaměstnanci na neschopence z důvodu nemoci v souhrnu skoro 35 milionů dní, tedy přibližně stejně jako ve 2. pololetí 2019. Neschopenek bylo sice loni více, ale v průměru trvaly kratší dobu. Neplatilo to však pro všechny segmenty pracovního trhu. Např. u zaměstnanců působících v oblasti vzdělávání a zdravotní péče se počet dnů strávených na neschopence z důvodu nemoci mezi 2. pololetími roku 2019 a 2022 výrazně zvýšil. O 25 % (437 tisíc dnů) v případě zaměstnanců působících ve vzdělávání a o 20 % (526 tisíc dnů) v případě pracujících ve zdravotní a sociální péči. Když srovnáme druhou polovinu roku 2022 se stejným obdobím před deseti lety, zjistíme, že počet prostonaných dnů z důvodu nemoci se za posledních deset let zvýšil o polovinu, což představuje nárůst o téměř 12 milionů dnů.

DOBA NESCHOPNOSTI SE ZKRACUJE

Až do roku 2019 byla průměrná doba strávená na neschopence delší než 40 dní. Následně se však průměrný počet dnů v pracovní neschopnosti začal vlivem větší četnosti, krátkodobých pracovních neschopností snižovat. Zatímco v roce 2019 strávili lidé na neschopence v průměru 42 dní, loni to bylo už jen 26 dní. V příštích letech bude jistě zajímavé sledovat, zda tento pozitivní trend přetrvá, nebo zda se jednalo jen o přechodný výkyv způsobený charakterem neschopenek v průběhu pandemie.

V regionálním srovnání byla v roce 2022 nejdelší průměrná doba trvání dočasné pracovní neschopnosti zaznamenána v krajích Moravskoslezském (31 dnů) a Zlínském (30 dnů). Tyto kraje vykazují nejdelší průměrnou délku trvání pracovní neschopnosti opakovaně. Kraji s nejkratší délkou trvání pracovní neschopnosti bylo hlavní město Praha (24 dnů), Liberecký, Středočeský a Královéhradecký kraj (méně než 25 dnů). Mezi okresy s nejdelší průměrnou pracovní neschopností se již několik let řadí Vsetín (33,8 dnů v r. 2022) ve Zlínském kraji a Hodonín a Břeclav

(shodně 33,5) v Jihomoravském kraji. V průměru déle než 33 dní pobývají lidé na nemocenské ještě v okresech Uherské Hradiště ve Zlínském kraji a Frýdek-Místek v kraji Moravskoslezském. Nejkratší dobou trvání neschopnosti se mohl pochlubit okres Mladá Boleslav (21 dnů) ve Středních Čechách, a méně než 23 dny okresy Liberec, Pardubice a Rychnov nad Kněžnou v Královéhradeckém kraji.

Z hlediska odvětví vykazují nejdelší průměrnou dobu pracovní neschopnosti zemědělství, lesnictví a rybářství (37,0 dnů v r. 2022), ubytování, stravování a pohostinství (36,0) a stavebnictví (33,9). Nejkratší pobyty na neschopence vykazovala odvětví informační a komunikační činnosti (16,8), vzdělávání (16,9), veřejná správa a obrana (20,7) a peněžnictví a pojišťovnictví (21,0).

V roce 2022 bylo každý den na neschopence průměrně 250 tisíc nemocensky pojištěných osob, tedy o téměř sto tisíc více než před deseti lety. V průměru tak minulý rok denně chybělo z důvodu dočasné pracovní neschopnosti 5,3 % zaměstnanců. Nejvíce to bylo ve zpracovatelském průmyslu, kde loni bylo na neschopence v průměru denně téměř 7 % zaměstnanců. Naopak nejnižší bylo průměrné zastoupení pracovně neschopných v sekci informační a komunikační činnosti, kde v roce 2022 denně chyběla na pracovišti méně než 2 % zaměstnanců.

NEJČASTĚJŠÍ PŘÍČINOU JSOU RESPIRAČNÍ NEMOCI

Podle údajů ČSSZ jsou nejčastější příčinou pracovní neschopnosti nemoci dýchací soustavy. V roce 2022 kvůli nim zůstalo doma 28 % ze všech dočasně práce neschopných. U těchto nemocí je však zároveň nejkratší doba pracovní neschopnosti, která průměrně činila 12,2 dne na jeden případ. Druhé v pořadí, nemoci pohybové soustavy zapříčinily 11 % pracovních neschopností a na jejich léčbu bylo v průměru třeba 64,8 dne. Tyto nemoci dlouhodobě vykazují nejvyšší podíl ze všech prostonaných dnů u všech skupin diagnóz. V roce 2022 to bylo 28 %.

Nejdelší průměrná délka trvání pracovní neschopnosti byla v roce 2022 evidována u tuberkulózy, a sice 189 dnů. Na tuto diagnózu ale bylo vystaveno jen 85 neschopenek. Z častějších onemocnění se v průměru nejdelší neschopnost týkala zhoubných novotvarů (175 dnů). Ke hranici 100 dnů neschopnosti se blížily i nemoci spojené s těhotenstvím, mateřstvím a šestinedělím, delší dobu (85 dnů) trvaly rovněž neschopenky vydané kvůli duševním nemocem.

ZMĚNA POČTU DNŮ V PRACOVNÍ NESCHOPNOSTI Z DŮVODU NEMOCI VE VYBRANÝCH ODVĚTVÍCH MEZI DRUHÝMI POLOLETÍMI 2022 A 2019 (tis. dnů; %)

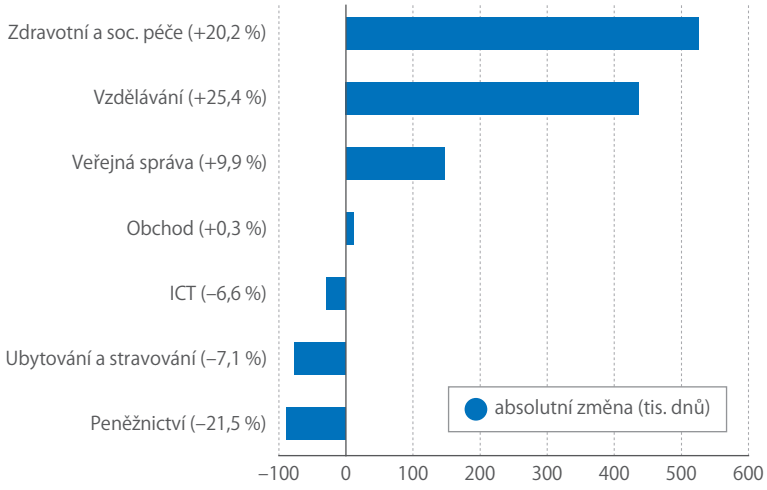

Zdroj: ČSÚ

STATISTIKA
VĚDA
JE...

Vydáváme mezinárodní odborný recenzovaný časopis **STATISTIKA**

Vychází 4x ročně anglicky tištěný i online

Objednávejte
STATISTIKA:
Statistics and Economy Journal
na stránkách
czso.cz/statistika_journal

Mezinárodní srovnání inflace

Měřítkem změny cenové hladiny zboží a služeb nakupovaných domácnostmi je index spotřebitelských cen, který je zároveň jedním z nejužívanějších ukazatelů publikovaných Českým statistickým úřadem.

PETR MUSIL
ředitel sekce makroekonomických statistik

Index spotřebitelských cen (někdy označovaný jako „národní index“) měří změnu cenové hladiny zboží a služeb, které nakupuje průměrná rezidentská (česká) domácnost na území České republiky. Jedná se o nejlepší míru toho, jak jsou inflací zatíženy domácnosti v České republice.

Na trhu je k dispozici velké množství produktů, a proto se pro účely sestavování indexu sledují pouze ceny vybraných položek (tzv. cenových reprezentantů), které reprezentují cenový vývoj v příslušné skupině produktů. Každý cenový reprezentant má přiřazenu váhu ve spotřebním koši, která vyjadřuje podíl peněžních výdajů průměrné domácnosti na příslušnou skupinu produktů na celkových výdajích. Jelikož se spotřebitelské zvyklosti mění, jsou váhy pravidelně ve dvouletých intervalech aktualizovány. S postupující digitalizací se také mění metody sběru dat. Zatímco dříve většinu cen zjišťovaly v obchodech a provozovnách tazatelky, dnes jsou ceny zhruba třetiny spotřebitelského koše zjišťovány centrálně (například energie). Další přibližně třetina připadá na scanner data (elektronické záznamy přímo z pokladních systémů od vybraných obchodníků, zejména v segmentu potravin, drogerie a léků) a jen poslední třetina spotřebitelského koše je stále zjišťována tazatelkami. Zavedení scanner dat kvalitu indexu spotřebitelských cen zásadně zlepšilo. Dříve tazatelky zvládly zaznamenávat ceny „pouhých“ stovek produktů, díky automatickému

přebírání dat z pokladních systémů se sledují ceny desítek tisíc produktů.

Index spotřebitelských cen je publikován měsíčně, přičemž nejužívanějšími jsou meziroční index

VÝVOJ MEZIROČNÍCH CENOVÝCH INDEXŮ

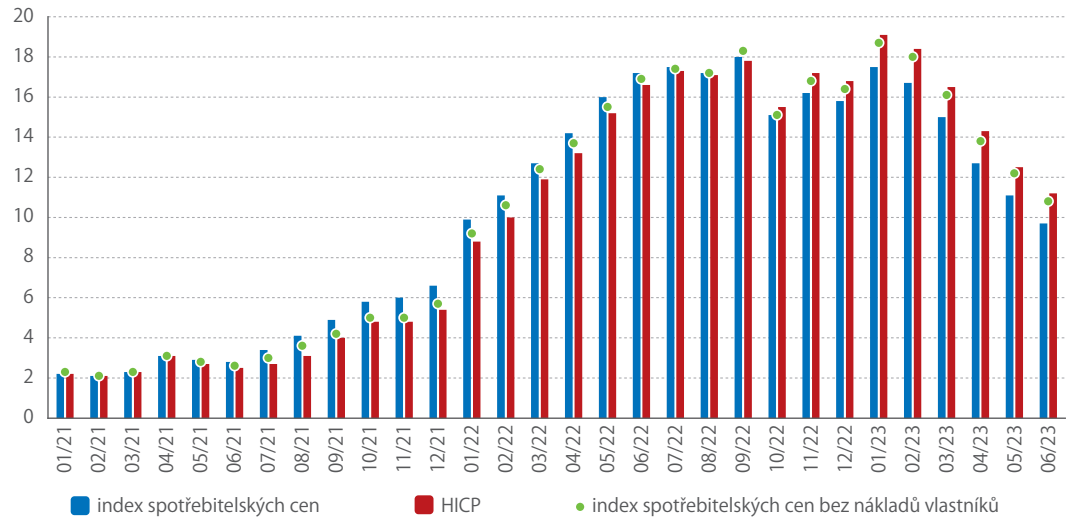

Zdroj: ČSÚ

(srovnává ceny v daném období s cenami ve stejném období předchozího roku), meziměsíční index (srovnává s předchozím měsícem) a klouzavý index (vyčísluje změnu průměrné cenové hladiny za 12 posledních měsíců proti průměru 12 předchozích měsíců).

INDEX (PRŮMĚR ROKU 2015 =100)

index spotřebitelských cen	148,1
HICP	148,4
index spotřebitelských cen bez nákladů vlastníků	148,1

Zdroj: ČSÚ

PROČ SE INDEXY LIŠÍ

Pro mezinárodní srovnání se využívá harmonizovaný index spotřebitelských cen (HICP), který publikuje Eurostat na základě dat získaných od členských států. Pro HICP se využívají stejné datové zdroje, avšak mezi HICP a indexem spotřebitelských cen existují metodické rozdíly, a tudíž i hodnoty obou indexů jsou odlišné. Nejvýznamnější odlišností je zahrnutí nákladů vlastníků nemovitostí (imputované nájemné) v národním indexu spotřebitelských cen. Jelikož v České republice bydlí většina obyvatel ve vlastním bytě či domě, činí váha nákladů vlastníků ve spotřebitelském koši významných 12,2 %. V mezinárodním HICP však nejsou náklady vlastníků zahrnuty, což je řadou uživatelů včetně Evropské centrální banky vnímáno jako zásadní nedostatek. Český statistický úřad na mezinárodních jednáních plně podporuje zahrnutí nákladů vlastníků do HICP alespoň na experimentální bázi, avšak ne všechny země EU jsou schopny měsíční data poskytovat. Vzhledem k významné váze způsobuje tato položka největší rozdíl mezi národním indexem spotřebitelských cen a HICP. Český statistický úřad rovněž publikuje index spotřebitelských cen bez nákladů vlastníků, který ilustruje vliv této položky.

Ostatní metodické rozdíly jsou již méně významné. Váhy HICP jsou aktualizovány ročně a reflektují výdaje všech domácností na území České republiky, tj. rezidentů i turistů, tudíž v HICP je vyšší podíl výdajů na ubytování a stravování.

JAK SE INDEXY VYVÍJELY

Vývoj meziročních indexů od ledna 2021 je názorně ilustrován v grafu. Zatímco na počátku roku 2021 byly všechny meziroční indexy stabilní a velmi podobné, v druhé části roku došlo ke zrychlení růstu cenové hladiny, přičemž index spotřebitelských cen byl vyšší než HICP z důvodu růstu cen u nákladů vlastníků. Rozdíl ovlivnila i struktura spotřebního koše, jelikož pro HICP se v souladu s legislativou EU využívaly váhy roku 2020, v němž ekonomiku ovlivňovala opatření proti šíření nemoci covid-19. Následně se hodnoty indexů sblížily, a od konce loňského roku je index spotřebitelských cen nižší než HICP. Důvodem je pomalejší růst cen u nákladů vlastníků než cen ostatních produktů. Od počátku letošního roku hodnoty všech tří indexů klesají. V dlouhodobém srovnání se vyvíjejí velmi podobně, což dokládají údaje o nárůstu cenové hladiny od roku 2015 do června 2023 uvedené v tabulce.

KTERÝ INDEX POUŽÍT

Zveřejňování národního indexu spotřebitelských cen je běžnou praxí v řadě zemí EU, umožňuje totiž reagovat na potřeby domácích uživatelů. Nicméně zároveň uživatele staví před rozhodnutí, který index využít. Pro mezinárodní srovnání je vzhledem k harmonizaci vhodnější HICP, avšak pro ostatní účely by měl být použit index spotřebitelských cen, který je úplný včetně nákladů vlastníků a reflektuje pouze výdaje tuzemských domácností bez turistů.

Základní výsledky Sčítání lidu, domů a bytů 2021

Vydavatel: ČSÚ

Publikace přináší výsledky sčítání v ucelené podobě za hlavní zjišťované ukazatele všech tematických okruhů. Obsahuje údaje za Českou republiku s mezikrajským srovnáním a údaje podle velikostních skupin obcí. Zveřejněná data doprovází stručný komentář, metodické informace a několik grafů a kartogramů.

Sčítání lidu, domů a bytů se uskutečnilo od 27. března do 11. května 2021 na celém území České republiky podle zákona č. 332/2020 Sb., o sčítání lidu, domů a bytů v roce 2021. Údaje byly zjišťovány podle stavu k rozhodnému okamžiku, kterým byla půlnoc z 26. na 27. března 2021. Tradičně byla použita metoda sebesčítání, kdy obyvatelé sami vyplňovali sčítací formuláře. Více než čtyři pětiny občanů využily možnost poskytnout údaje prostřednictvím elektronického formuláře přes internet. Zbývající část obyvatelstva využila listinnou formu sčítání. Údaje o bytech poskytli jejich uživatelé. Kromě údajů získaných od obyvatel prostřednictvím elektronických či listinných sčítacích formulářů byly využity ve větší míře i administrativní zdroje dat (zejména registr obyvatel, registr pojištěnců, informační systémy ČSSZ a MPSV a další). Údaje o domech byly poprvé čerpány výhradně z administrativních zdrojů, např. z Informačního systému katastru nemovitostí (ISKN), z Registru sčítacích obvodů a budov (RSO), který vede ČSÚ, nebo z Registru územních identifikací, adres a nemovitostí (RÚIAN).

Spolu s publikací shrnující celostátní výsledky vydal ČSÚ také samostatné publikace za jednotlivé kraje s podrobnějším územním členěním podle velikostních skupin obcí, podle okresů a podle správních obvodů obcí s rozšířenou působností, doplněné vybranými údaji o obcích příslušného kraje.

Podrobné výsledky sčítání jsou zveřejněny na webových stránkách www.scitani.cz a především ve veřejné databázi ČSÚ nebo ve formátu otevřených dat.

Český statistický úřad děkuje všem spolupracujícím úřadům, institucím a organizacím, které se podílely na přípravě a provedení sčítání. Především však děkuje všem občanům, kteří se sčítání lidu, domů a bytů v roce 2021 zúčastnili.

bit.ly/3QSYZLb

PŘECHOD K NÍZKOUHLÍKOVÉ EKONOMICE A JEHO ODSTRAŠUJÍCÍ NÁSLEDKY

Vydavatel: OSN

Zpráva shrnuje poznatky o nerovnoměrném rozložení negativních vlivů klimatických změn a zdrojů, které mohou sloužit pro zmírňování těchto vlivů.

bit.ly/47jHWaU

JAK HODNOTIT UDRŽITELNOST BYDLENÍ

Vydavatel: Národní síť zdravých měst

Metodická příručka pro obce, které chtějí provést komplexní analýzu bydlení na svém území a prověřit úroveň péče o tuto oblast. Obsahuje rovněž sadu indikátorů.

bit.ly/45efhSK

SLOVENSKÁ REPUBLIKA A CÍLE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE AGENDY 2030

Vydavatel: Statistický úřad SR

Kvantitativní hodnocení pokroku Slovenska v dosahování 17 cílů udržitelného rozvoje Agendy 2030. Jedná se o druhé vydání, navazující na stejnojmennou publikaci z roku 2016.

bit.ly/3Jx6Jhw

PUBLIKACE ČSÚ

tištěná online

Demografická ročenka krajů
(2013–2022)
Vybrané demografické údaje přepočtené na území krajů platné k 1. lednu 2023. Publikace je vydána v česko-anglické verzi.

Odhady sklizně – operativní zpráva
(7/2023)
Odhady sklizně zemědělských plodin za jednotlivé kraje v ukazatelích: hektarový výnos a celková sklizeň. Součástí je i porovnání s předchozím rokem.

Zahraniční obchod ČR se zbožím podle CZ-CPA
(2. Q 2023)
Bilance zahraničního obchodu se zbožím v teritoriální struktuře, podle CZ-CPA a s vybranými státy. Údaje jsou založené na změně vlastnictví mezi rezidenty a nerezidenty.

Mzdy učitelů v regionálním školství
(2012–2022)
Struktura mezd zaměstnanců, kteří pracují jako učitelé v mateřských, základních a středních školách, a přehled odlišností ve mzdových úrovních různých skupin této kategorie zaměstnanců. Obsaženo je i srovnání se mzdami za zaměstnance v národním hospodářství celkem.

Chov skotu
(1. a 2. Q 2023)
Základní ukazatele o chovu skotu. Početní stavy, počty krav dojených a krav bez tržní produkce mléka, natalita a úhyny telat, průměrná dojivost krav, výroba a prodej mléka, výroba jatečného skotu.

www.czso.cz | objednavky@czso.cz

KALENDÁŘ: Rychlé informace

ŘÍJEN 2023

PO	ÚT	ST	ČT	PÁ	SO	NE
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

2 PO
Deficit a dluh vládních institucí
(2. Q 2023)
Míry zaměstnanosti, nezaměstnanosti a ekonomické aktivity
(8/2023)
Notifikace deficitu a dluhu vládních institucí (údaje zaslané Eurostatu)
(2022)

6 PÁ
Maloobchod
(8/2023)

9 PO
Zahraniční obchod se zbožím
(8/2023)
Průmysl
(8/2023)
Stavebnictví
(8/2023)

10 ÚT
Indexy cen vývozu a dovozu zboží
(8/2023)
Indexy spotřebitelských cen – inflace
(9/2023)

16 PO
Indexy cen výrobců
(9/2023)

23 PO
Notifikace deficitu a dluhu vládních institucí
(údaje notifikované Eurostatem)
(2022)

24 ÚT
Konjunkturální průzkumy
(10/2023)

26 ČT
Odhady sklizní
(9/2023)

31 ÚT
Předběžný odhad HDP
(3. Q 2023)

Jak si Češi měnili německá jména

Statistici se po válce zapojili do kontroverzní kampaně proti německým příjmením.

PAVEL HORTIG
oddělení marketingu a PR

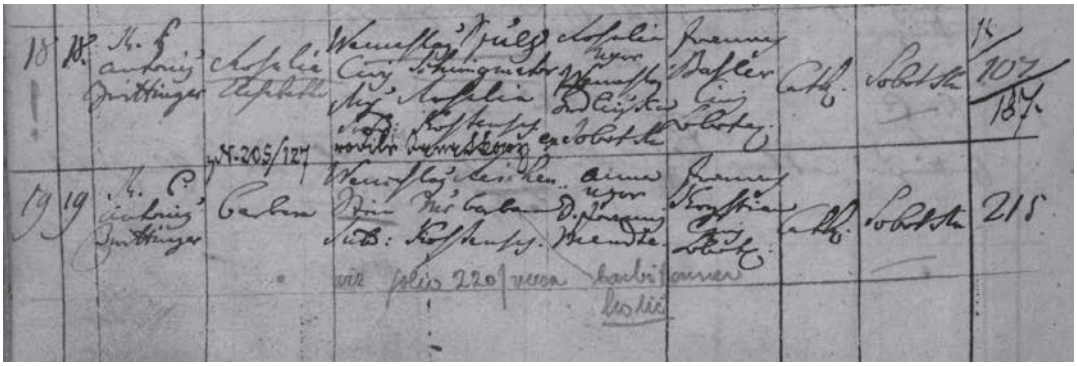

Vlna počešťování německých příjmení se jako reakce na politiku nacistického Německa zvedla v Československu již na konci třicátých let 20. století. Později, v době tzv. protektorátu, si zase mnoho Židů změnilo svá příjmení ze strachu před perzekucí. Současně byli nacistickou správou vyzýváni sudetští Němci, aby si germanizovali svá původem česká rodová jména. A vypjatá nacionální atmosféra v Československu těsně po konci 2. světové války dala vzniknout kampani na počeštění německých příjmení českých obyvatel. Bohemizační kampaň byla podnícena médii a na jejím rozpoutání měly podíl i postoje některých politiků, mimo jiné i prezidenta Beneše. Podporu našla částečně i v jazykovědných kruzích. Ze strany státu byly vydávány zákony, které měly celý proces přejmenování usnadnit.

ODGERMANIZOVÁNÍ PODLE BENEŠE

Pro statistiku velmi nezvyklým tématem výskytu německých příjmení v české populaci se zabýval dr. V. Brož v článku nazvaném „Německá příjmení" zveřejněném v roce 1946 v časopise Statistický zpravodaj. V jeho úvodu připomenul slova z projevu prezidenta Beneše, pronesená v Táboře 16. června 1945: „Rozhodněme se, že musíme republiku odgermanisovat, všude a ve všem. Přemýšlejte, jak to učiníme. Půjde o odgermanisování jmen, krajů, měst, zvyků – půjde o všechno, co se vůbec odgermanisovat dá." Jak Brož podotknul, odgermanisováním jmen měl Beneš nepochybně na mysli kromě jmen místních i jména osobní.

Výzvy k počeštění příjmení měly hned v prvním poválečném roce značnou odezvu a tehdejší zemské národní výbory byly zaplaveny žádostmi o změnu. Ve veřejné rozpravě byla rovněž vyslovena otázka, jak veliké je procento Čechů, kteří mají německá rodová jména. Vyskytl se v ní i konkrétní údaj 25 %. Tento názor se tradoval od 90. let 19. století, kdy Antonín Kotík, autor obsáhlého pojednání „Naše příjmení", vypočítal podle seznamů předplatitelů českých časopisů a periodik té doby, že německých příjmení bylo 28 %. Toto zjištění bylo poté všeobecně přijímáno.

JAK POZNAT NĚMECKÉ JMÉNO

Poměrné údaje získané zkoumáním pouze dílčích skupin obyvatelstva ale nebylo možné zevšeobecňovat, což potvrdilo Kotíkovo šetření souborů příjmení z kulturního a uměleckého okruhu. Z 1 260 českých spisovatelů od počátku 19. století, uvedených v dějinách české literatury, zjistil 18,3 % jmen německých a 5 % počeštělých. U 183 herců a dramatiků, vyjmenovaných v dějinách českého divadla, to bylo 18,5 %, respektive 7 %, mezi 224 klasiky českého výtvarného umění dokonce 32,6 %, respektive 3 %.

Jak dokázalo Brožovo vlastní statistické šetření, ve skutečnosti byl tento poměr značně nižší. Brož využil údaje získané z hlášení o úmrtí českého obyvatelstva z území Čech, Moravy a Slezska bez pohraničí za rok 1944, které sloužily Státnímu úřadu statistickému jako pramen pro statistiku úmrtnosti. Jejich velkou výhodou bylo, že pocházely rovnoměrně ze všech územních oblastí a ode všech sociálních vrstev tehdejší populace.

Hlavním problémem šetření byla otázka, jak rozlišit, která příjmení jsou skutečně německá, a která nikoliv. Brož věděl, že rodová jména nejsou etymologicky přesně vymezená, a nejedná se tedy o jednoznačné a mechanicky sčitatelné statistické jednotky. Byla zde nesporně německá příjmení (Bitterbier, Fiedler, Jung atd.) a podobně německá jména počeštěná jen fonetickým přepisem (Bém, Fišer, Majer, Šustr atd.). Jiná skupina příjmení německého původu se vyznačovala počeštěním jen koncovkou (příponou). Taková příjmení jsou v češtině poměrně běžná, a bývají považována tvarem za česká (Bitnar, Fišera, Kejzar, Munzar, Tumlíř). Vyskytovaly se ale i sporné případy příjmení, která někteří odborníci řadili mezi německá, jiní mezi česká (Hendrych, Hynais, Rais, Rendl, Šolc, Šubrt). Dále existovala mnohá příjmení, která lze považovat za nečeská, jejich původ však byl nejasný, protože jejich významový obsah zmizel již v dávné minulosti (Fingal, Illich, Kaine, Portych, Šívr, Zilvar). Jednodušší pak bylo rozpoznat poněmčená česká jména (Buschek, Dworschak, Hlawatty, Kutchera, Nowak, Peschek, Satchek, Weywoda).

Metodicky neukotvené rozlišování českých a německých příjmení zjištěné výsledky poněkud devalvovalo, což si uvědomoval i Brož: „Při třídění pochybných případů nezbývá než se spolehnout na celkový dojem, jakým jméno působí, jestliže není průkazného odborného poučení. V tom smyslu ovšem se každé takové třídění vyznačuje nevyhnutelně z části rysy subjektivními."

Jaké byly závěry Brožova šetření? Z celkového počtu téměř 58 tisíc příjmení z hlášení o úmrtí z 36 politických okresů označil 8,1 % za německá a 5,9 % za počeštěná. Procento, udávané dříve Kotíkem se tedy snížilo na polovinu.

Nejvyšší zastoupení německých příjmení u národnostně českých obyvatel se vyskytovalo v politických okresech Domažlice (20,0 % německých; 9,6 % počeštěných), Plzeň město (14,2 %; 7,4 %), Olomouc město (13,0 %; 3,5 %), Praha (11,6 %; 4,5 %), České Budějovice (11,0 %; 5,7 %) a Roudnice nad Labem (9,5 %; 10,1 %). Naopak nejnižší podíl německých příjmení vykazovaly politické okresy Pardubice (2,7 %; 4,0 %), Uherské Hradiště (2,8 %; 2,7 %), Čáslav (3,0 %; 3,9 %), Kroměříž (3,6 %; 4,0 %) a Pelhřimov (3,6 %; 2,9 %). Podíl českých jmen poněmčených (Benesch, Maresch, Pischel, Schidlo, Watzek) dosahoval v průměru 0,2 %. V okresech hraničících s oblastmi s většinovým německým obyvatelstvem to bylo až 1 %, v mnoha vnitřních okresech se nevyskytovala vůbec. Cizojazyčných jmen (většinou italských, maďarských nebo s latinským základem) registrovalo šetření 0,5 %. Dalších 0,7 % jmen muselo být vyřazeno jako případy sporné nebo nejasné.

PŘÍLIŠNÝ TLAK VYVOLÁVAL NEVOLI

Změna neslovanských jmen byla v roce 1945 ponechána na dobrovolném rozhodnutí jejich českých nositelů. Zemský národní výbor pro Čechy dostal od května do konce roku 1945 celkem 3 395 žádostí, z nichž bylo v uvedené době vyřízeno kladně 1 250. Podle dalších zdrojů bylo těchto žádostí podáno na 5 tisíc. Vyřizování

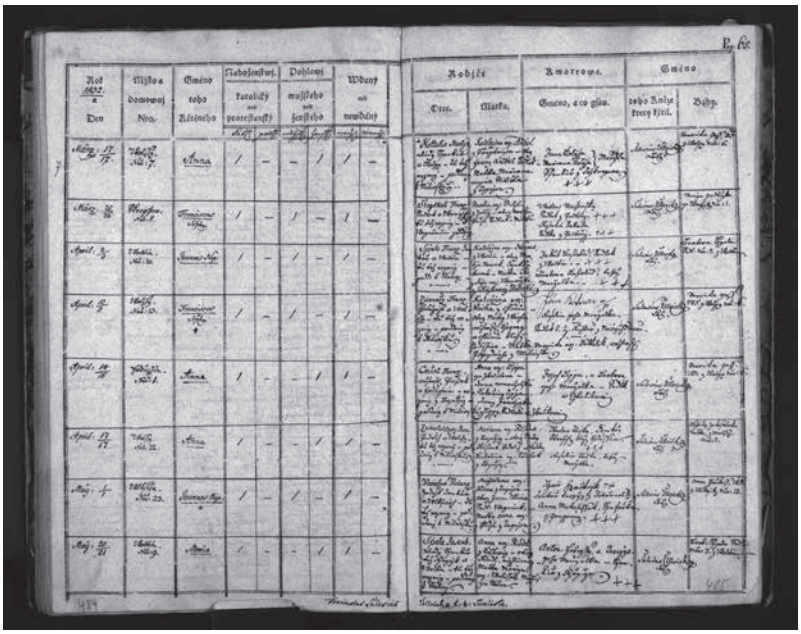

výrazně zpomalovaly bezpečnostní orgány, které prověřovaly, že změna jména nebude využita osobami s kriminální minulostí pro znesnadnění identifikace.

Veškeré snahy o změny německých příjmení se nakonec nedočkaly všeobecného pochopení, a to zvláště mimo velkoměstská centra a v okrajových oblastech dnešního Česka. Na rozdíl od rebohemizace českých příjmení, o kterou usilovali většinou sami nositelé příjmení, představovala kampaň za odstranění německých příjmení psychologický nátlak ze strany úřadů a byla, jak lze soudit podle dochovaných dokumentů, často přijímána se značnou nevolí. Dotýkala se totiž citlivé otázky rodinné tradice a podcenila sílu komunikačních zvyklostí, které zaručují spolehlivou identifikaci každého jednotlivce. Kampaň nepřinesla očekávané výsledky ani v oblastech, kde se osvětové rady ujaly svého úkolu s velkým nadšením a zodpovědností a kde působení na nositele německých příjmení bylo značně intenzivní. Mnohé zájemce také odrazoval fakt, že nestačilo pouze jednorázově požádat příslušný úřad. Vyžadovaly se rovněž změny v matrice rodné, oddací, domovského občanství a dále v policejní a vojenské evidenci a u finanční správy. Paradoxně k postupnému ukončení kampaně přispělo i to, že mnozí tehdejší vysocí poličtí činitelé, jako Klement Gottwald, Bohumil Laušman nebo Zdeněk Fierlinger, setrvávali u svých příjmení německého původu.

Grulich – Groulík
Tesař – Zimmermann – Cimrman
Springer – Špriňar
Hermann – Heřman – Heřmánek
Vogeltanz – Fogltanc
Balzer – Baltazar – Balcar – Barcal – Polcar
Laurentius – Laurenc – Lorenc – Rolenec
Bayern – Bajer – Bojar – Pejr
Smunzeln – Šmucler

Růst spotřeby domácností v EU zpomaluje

K nejsilnějšímu meziročnímu poklesu spotřeby domácností došlo v 1. čtvrtletí v Česku.

KAROLÍNA ZÁBOJNÍKOVÁ
analytička ČSÚ

Evropské ekonomiky se potýkají s dopady prudkého cenového růstu, který prostupuje všemi oblastmi hospodářství. Ačkoli letos inflace postupně zmírňuje, stále zůstává vysoká a skokové navýšení cen z loňského roku ovlivňuje chování spotřebitelů i nyní. Svou roli hrají i negativní zprávy a geopolitický neklid, který Evropu silně zasáhl. Meziroční růst spotřeby domácností napříč EU tak zpomaluje, a opatrnost spotřebitelů se v 1. čtvrtletí 2023 projevila již druhým mezičtvrtletním poklesem spotřeby domácností v EU v řadě (–0,3 %). V červenci vydané údaje sektorových účtů ukázaly, že se promítla i do vyšší míry jejich úspor.

Ve více než polovině zemí EU (v 15) v 1. čtvrtletí spotřeba domácností klesla nebo stagnovala. Nejhlubší propady byly zaznamenány v Lotyšsku (–2,2 %), v Maďarsku (–2,0 %) a v Česku (–1,8 %). Česko zažilo v 1. kvartálu již šestý mezičtvrtletní pokles spotřeby za sebou. To je ze všech zemí EU v aktuálním období nejdelší souvislá řada. Spotřeba domácností v ČR mezi 3. čtvrtletím 2021 a 1. čtvrtletím 2023 reálně klesla o 7,5 % a přiblížila se úrovní období pandemie. Za předpandemickým vrcholem spotřeby z konce roku 2019 zaostávala spotřeba v 1. čtvrtletí 2023 o 9,2 %.

Naproti tomu nejvíce spotřeba domácností mezičtvrtletně vzrostla v Lucembursku (2,3 %), v Řecku (1,4 %) a shodně o 1,0 % v Chorvatsku, Slovinsku a Rumunsku.

Meziročně se spotřeba domácností v Evropské unii v 1. čtvrtletí zvýšila o 0,5 %. Šlo o čtvrté zpomalení v řadě. Ve většině (17) zemí EU se spotřeba meziročně zvyšovala, ale u téměř všech došlo ke zpomalení dynamiky ve srovnání s předchozím kvartálem. Nejvíce se meziročně zvyšovala spotřeba domácností v Rumunsku (6,3 %), Irsku (5,5 %) a na Kypru (5,0 %). Meziroční pokles spotřeby zaznamenala řada zemí střední Evropy a Pobaltí. Česko se stalo smutným rekordmanem tím, že již podruhé v řadě vykázalo nejhlubší meziroční propad spotřeby v celé EU (–5,8 %). S odstupem za námi se shodně s –2,7 % umístily Polsko, Maďarsko a Estonsko.

EVROPSKÁ UNIE
0,5 %

ČESKÁ REPUBLIKA
–5,8 %

MEZIROČNÍ REÁLNÁ ZMĚNA VÝDAJŮ NA KONEČNOU SPOTŘEBU DOMÁCNOSTÍ V 1. ČTVRTLETÍ 2023 (%)

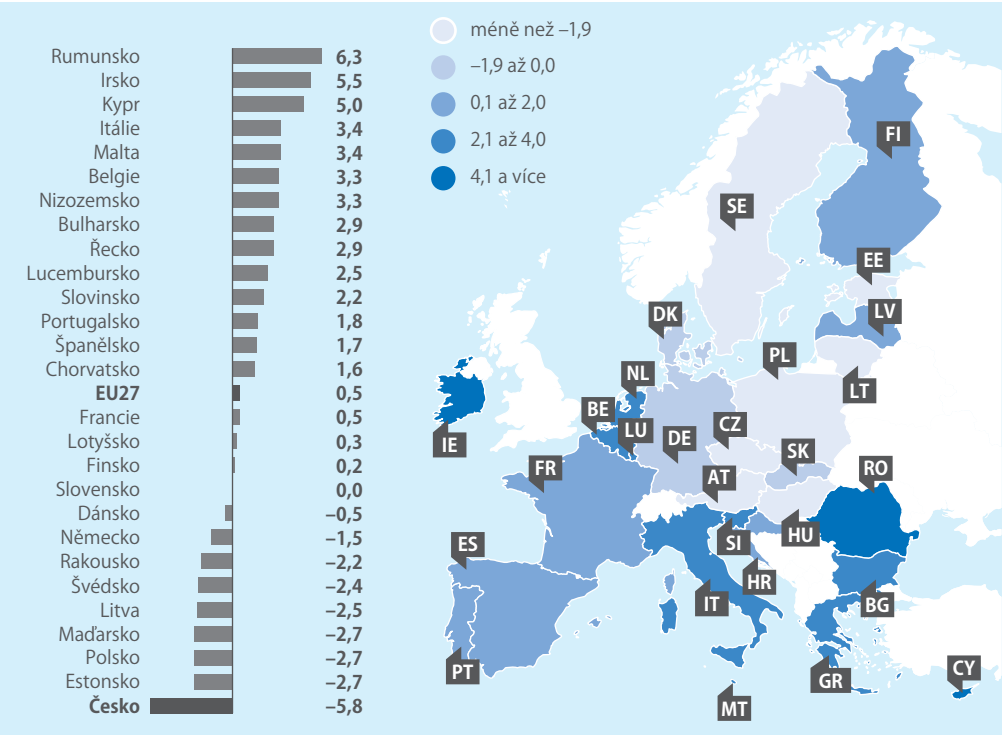

Zdroj: Eurostat

NEJSME NEDOBYTNÁ PEVNOST

Poskytujeme otevřená, strojově čitelná statistická data **ve velkém detailu**

Uživatelé si sami mohou volit druh a formu výstupů

Zdarma pro vlastní zpracování i pro další šíření

Prohlédněte si

aktuální seznam na webu
www.czso.cz/otevrena_data

Otevřená data ČSÚ obsahují více než **900 datových sad** z nejrůznějších oborů

EKOLOGIE V ČESKU

EMISE VYPOUŠTĚNÉ DO OVZDUŠÍ (tis.tun)

	2010	2020
Metan CH_4	558	459
Nemetanické těkavé organické sloučeniny NMVOC	255	202
Oxidy dusíku NO_x	245	154
Oxidy síry SO_2	164	67
Částice prachu - frakce PM 2,5 $PM_{2,5}$	44	32
Oxid dusný N_2O	18	18

EMISE OXIDU UHLIČITÉHO (tis.tun)

Oxid uhličitý CO_2	109 180	82 342

VÝDAJE NA OCHRANU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ PODLE PROGRAMOVÉHO ZAMĚŘENÍ (mld. Kč)

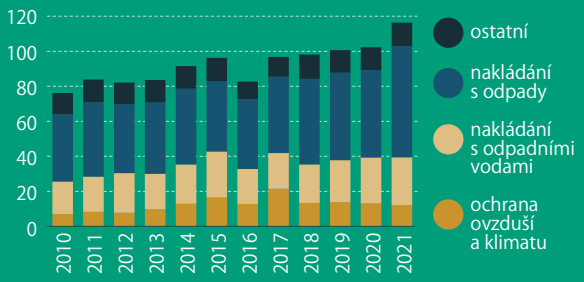

POPLATKY ZA ZNEČIŠŤOVÁNÍ OVZDUŠÍ (mil. Kč)

2010	2015	2020	2021
401	284	451	338

INVESTICE NA OCHRANU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ PODLE MÍSTA INVESTICE

(2021, mil. Kč, běžné ceny)

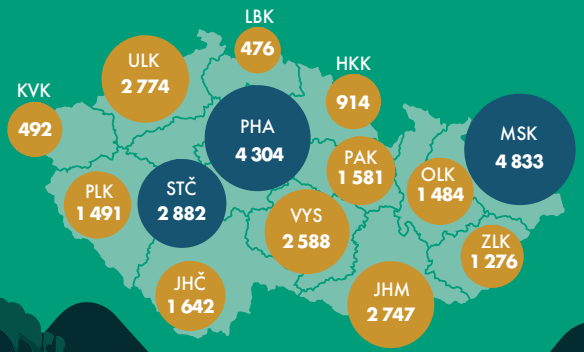

POČET DOMÁCNOSTÍ VYUŽÍVAJÍCÍCH OBNOVITELNÉ ZDROJE ENERGIE (%)

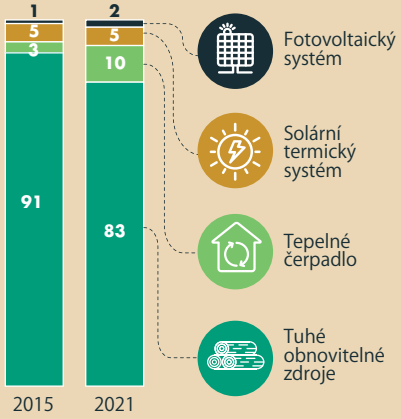

ENERGETICKÁ TŘÍDA NOVĚ DOKONČENÝCH DOMŮ (%)

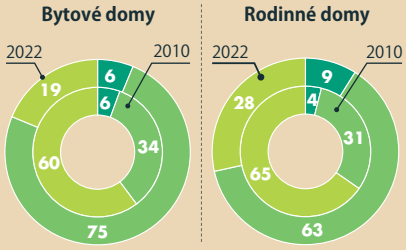

EMISE ZE ZDROJŮ ZNEČIŠŤOVÁNÍ OVZDUŠÍ (REZZO 1–3)* PODLE KRAJŮ (2020, tis. tun)

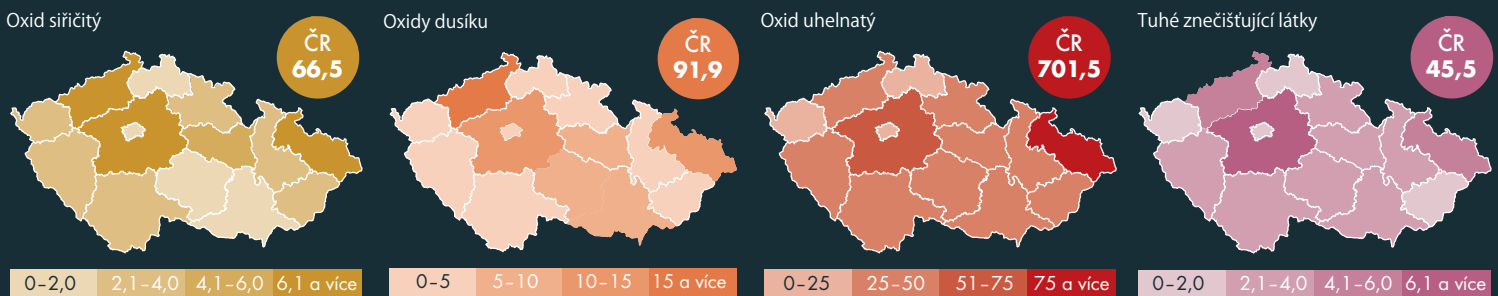

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD

ZDROJ: ČSÚ

*Statistická ročenka ČR, kapitola Životní prostředí, metodické vysvětlivky